

Biserici și Fortificații în Transilvania

**Fundația Biserici Fortificate (Editor):
Biserici și Fortificații în Transilvania
Sibiu 2021, editia a III-a**

Text:

Fundația Biserici Fortificate
Str. General Magheru 4 / et. 2
RO-550185 Sibiu
Phone & Fax: +40/269/221 010
office@kirchenburgen.org
www.biserici-fortificate.org

Imprimare:
Honterus, Sibiu

Surse foto:
Coperta (Hosman): Stefan Bichler
Restul: vezi pagina 178

Tipărit cu sprijinul financiar al Departamentului pentru Relații Interetnice din cadrul Secretariatului General al Guvernului României, prin intermediul Forumului Democrat al Germanilor din România și Forumul Democrat al Germanilor din Transilvania.

Se distribuie gratuit.

DEMOKRATISCHES FORUM DER
DEUTSCHEN IN SIEBENBÜRGEN

**Acest proiect este finanțat de Ministerul Bavarez
pentru Familie, Muncă și Protecție Socială.**

Bayerisches Staatsministerium für
Familie, Arbeit und Soziales

FUNDAȚIA BISERICI FORTIFICATE

Bisericile fortificate săsești sunt administrate de Biserica Evanghelică C. A. din România. Din cauza emigrării sașilor transilvăneni, numărul enoriașilor a scăzut drastic, astfel încât multe dintre biserici nu mai sunt folosite deloc sau numai foarte rar. În același timp, din sate a dispărut chiar acea populație care a ridicat și întreținut monumentele.

Acesta este motivul care a dus la înființarea Fundației Biserici Fortificate, care este o instituție specializată în conservarea patrimoniului cultural bisericesc.

Președintele României Klaus Iohannis precum și Președintele Republicii Federale Germania Frank-Walter Steinmeier au preluat împreună patronajul fundației.

Fundația este finanțată în cea mai mare parte din donații, subvenții și fonduri externe care asigură, pe de-o parte, desfășurarea activităților și, pe de altă parte, contribuie la majorarea capitalului social.

Fundația este de asemenea susținută de o asociație non-profit din Germania.

La momentul actual mai mult de jumătate din cele peste 160 de biserici fortificate sunt mai mult sau mai puțin în pericol de degradare. Pentru Fundația Biserici Fortificate și partenerii ei, salvarea și conservarea acestora este o luptă contra cronometru.

În programul pentru recondiționarea acoperișurilor, bisericile cele mai afectate sunt prevăzute cu un acoperiș provizoriu și sunt reparate de urgență pentru a preveni o degradare ireversibilă. De asemenea, împreună cu parteneri din țară și din străinătate, se execută lucrări prudente de consolidare la unele monumente.

Deoarece conservarea sustenabilă a bisericilor fortificate este posibilă numai dacă acestea sunt menținute în funcțiune, Fundația Biserici Fortificate creează, împreună cu partenerii săi, noi concepte și implementează proiecte-pilot în acest scop.

Prin organizarea de cursuri de pregătire în tehnici tradiționale de lucru, Fundația compensează pentru lipsa de lucrători calificați din regiune.

Cooperarea cu universități, fundații și alte instituții de specialitate duce la parteneriate benefice și aduce know-how-ul pentru păstrarea peisajului bisericilor fortificate.

Philipp Harfmann
(Director executiv)

IMPRESIONANTUL PEISAJ AL BISERICILOR FORTIFICATE

Transilvania este renumită pentru cele peste 160 de biserici fortificate din vremuri legendare. Acestea au fost construite de minoritatea germană – așa numiții sași transilvăneni – în Evul Mediu târziu și au suferit numeroase modificări de-a lungul secolelor. În trecut, bisericile reprezentau inima fiecărui sat transilvănean și au rămas până astăzi simbolurile lor definitorii. În Transilvania, vizitatorii găsesc o densitate și o varietate incomparabile a acestor structuri medievale cu rol de apărare, majoritatea lor fiind conservate în forma lor inițială.

Bisericile fortificate au apărut începând cu secolul al XIII-lea. Transilvania era pe atunci un teritoriu de frontieră intens disputat. Bisericile din așezările coloniștilor au fost fortificate pentru protecția locuitorilor, căpătând astfel aspectul masiv de astăzi. În caz de atac, locuitorii se refugiau în spatele zidurilor de apărare și încercau să se apere de invadatori – de regulă cu succes. Obiectele de preț puteau fi depozitate în anexele din incintele fortificațiilor și protejate astfel împotriva jafurilor.

Bisericile fortificate ale Transilvaniei au fost amenajate în moduri diferite: în timp ce unele seamănă cu adevărate fortărețe, resursele

din alte așezări nu au permis decât construcția unor fortificații relativ simple.

Din turnele bisericilor, vizitatorii se pot bucura de priveliști splendide asupra satelor tradiționale, precum și asupra peisajului deluros care le înconjoară. Adeseori sunt vizibile chiar și turnurile fortificațiilor din apropiere – de unde și denumirea de ”peisajul bisericilor fortificate” deoarece acest patrimoniu cultural trebuie văzut și vizitat atât individual, cât și apreciat și înțeles ca un tot unitar.

În majoritatea satelor au fost construite, în imediata apropiere a fortificațiilor, și alte clădiri importante ale comunității rurale: case parohiale, școli, centre comunale, primării – toate acestea constituind un ansamblu tipic al localităților transilvănene. Aceste clădiri istorice au fost renovate în ultimii ani și transformate, spre exemplu, în case de oaspeți, muzee sau spații destinate unor proiecte sociale. Vizitarea bisericilor fortificate oferă astfel și o imagine de ansamblu asupra dezvoltării locale și regionale.

Mai mult decât atât, Transilvania se bucură și de o popularitate crescândă în rândul așa-numiților ”adeși ai stilului de viață alternativ”

sau în rândul iubitorilor vieții rurale. Numeroase întreprinderi artisanale tradiționale, agricultori ecologici, producători de produse agricole bio (de ex. brânză, miere, must, pâine, rachiu), precum și artiști s-au stabilit aici, bucurându-se de prezența vizitatorilor interesați, care se pot familiariza îndeaproape cu îndeletnicirile lor și care beneficiază de accesul la produsele lor deosebite.

Vă invităm să explorați această diversitate de comori mici și mare ale peisajul bisericilor fortificate din Transilvania și să vă bucurați de această perlă culturală europeană cu tot ceea ce are de oferit!

Ruth István
(Referent pentru turism de specialitate)

IMPLICARE

Fundația este finanțată în cea mai mare parte din donații, subvenții și fonduri externe care asigură, pe de-o parte, desfășurarea activităților și, pe de altă parte, contribuie la majorarea capitalului social.

Având în vedere numeroasele provocări, menținerea patrimoniului săsesc rămâne o sarcină dificilă, pentru care avem nevoie de ajutor și sprijin. Dacă sunteți interesați, vă rugăm să luați legătura cu biroul Fundației sau cu asociația non-profit.

România: Cont în *lei*

Titular de cont: Fundatia Biserici Fortificate
IBAN: RO 02 BTRL RONC RT03 1735 8401
BIC: BTRL RO22

România: Cont în *euro*

Titular de cont: Fundatia Biserici Fortificate
IBAN: RO 49 BTRL EURC RT03 1735 8401
BIC: BTRL RO22

Germania: Cont al Fundația Biserici fortificate
Titular de cont: Förderverein Kirchenburgen e.V.
IBAN: DE 37 3506 0190 1566 3690 16
BIC: GENO DED1 DKD

În cazul în care doriți să trimiteți o donație, vă rugăm să indicați proiectul concret sau biserica fortificată pe care o sprijiniți, sau să faceți mențiunea „Fundația Biserici Fortificate“, dacă suma donată poate fi folosită pentru desfășurarea activităților Fundației.

Fiecare donator poate primi o chitanță recunoscută atât de autoritățile financiare din Germania cât și din România. În acest scop, vă rugăm să indicați datele dvs. de contact fie în formularul de transfer bancar, fie pe e-mail la adresa office@kirchenburgen.org.

Chitanțele pentru atestarea donației se eliberează de regulă trimestrial.

Apold (MS)

AGÂRBICIU • ARBEGEN • SZ.-EGERBEGY

La începutul sec. al XIV-lea a fost ridicată în mijlocul satului o bazilică de factură gotic timpuriu. Navele laterale au fost demolate, iar arcașele au fost zidite în etapa de fortificare din sec al XV-lea.

Deasupra corului a fost ridicat un turn defensiv, iar peste închiderea poligonală au mai fost construite două niveluri de apărare, având contraforții uniți prin arce, iar în spatele acestora guri de aruncare.

În 1502 apărarea a fost îmbunătățită cu un zid de incintă, completat la NV de o clădire de poartă și adiacent acesteia, camera pentru slănină.

Turnul a fost înălțat în 1827 și a primit marcanțul său acoperiș piramidal, odată cu demolarea sistemelor lui defensive și a catului de apărare al corului. Pinionul caracteristic de pe partea de vest a bisericii a fost realizat odată cu refacerea acoperișului din 1854. La interior se păstrează mobilierul de sec. XVIII.

CONTACT

Cheile sunt la d-na Ingeborg Petru
Tel.: +40/758/268 730 și +40/269/855 143

AGNITA • AGNETHELN • SZENTÁGOTA

Bazilica ridicată în sec. al XIII-lea fără turn primește două secole mai târziu sisteme defensive, precum catul de apărare ridicat deasupra corului și susținut de arce.

Acesta va fi demolat în sec. al XIX-lea. Prin înălțarea navelor laterale clădirea capătă aspectul de hală.

Turnul de vest, al olarilor, este prevăzut cu drum de strajă și parapet tip „fachwerk”.

Zidul de incintă a fost demolat, dar s-au păstrat turnurile de apărare: turnul de poartă sau al dogarilor, cel al făurarilor, cel al croitorilor și cel al cizmarilor.

Nu numai construcția în sine impresionează prin detalii și tehnici, ci și interiorul. Aici se păstrează altarul triptic (format din trei panouri, cele laterale fiind mobile) cu aripi duble, datând din 1650, operă de artă ce continuă tradiția altarelor pre-Reformă.

CONTACT

Cheile sunt la d-na Inge Gull
Tel.: +40/723/182 159

ALMA VII • ALMEN • SZÁSZALMÁD

La începutul sec. al XIV-lea este ridicată mica biserică sală, care, pentru a face față atacurilor din ce în ce mai numeroase este fortificată la începutul sec. al XVI-lea prin supraînălțarea corului cu cat de apărare, prevăzut cu guri de tragere tip mașiculiu. Spre sfârșitul aceluiași secol biserică este înconjurată cu un zid de incintă prevăzut cu patru turnuri de apărare, orientate spre cele patru puncte cardinale. Primul nivel al turnului clopotniței era locuibil, fiind prevăzut cu vatră. Al doilea nivel prezintă mici bovindouri la fiecare colț, prevăzute cu câte 3 guri de tragere, detaliu constructiv întâlnit și în landul Thüringen din Germania. La fel de interesant de vizitat este și turnul de poartă, construcție masivă pe 5 niveluri, dintre care trei prevăzute cu sisteme defensive și cu drum de strajă la ultimul nivel.

CONTACT

Fundația Mihai Eminescu Trust
Cheile sunt la d-na Simona Iacob,
Tel.: +40/269/862 552
sau +40/269/862 501

ALȚÂNA • ALZEN • ALCINA

Bazilica romanică construită în sec. al XIII-lea a suferit modificări de-a lungul istoriei ansamblului: absida inițială a fost înlocuită cu actualul cor gotic, de formă poligonală, nava laterală sudică primește o boltă barocă, nava centrală este acoperită în sec. al XV-lea cu o boltă în plasă de factură gotic târziu, iar în sec. al XIX-lea turnul clopotniței cu drum de strajă este înlocuit cu cel de astăzi, construit în stil neogotic, odată cu sacristia.

Incinta ovală cu a fost întărită cu zwinger și 4 turnuri de apărare, amplasate în cele 4 puncte cardinale.

Turnul de N s-a prăbușit la început de sec. XX, iar părți din incinta fortificată și camerele de provizii au fost demolate.

CONTACT

Cheile sunt la d-na Rosemarie Müller
Tel.: +40/744/105 620

APOLD • TRAPPOLD • APOLD

Biserica hală cu 3 nave datează din sec. al XV-lea, când navele laterale ale bazilicii romanice inițiale au fost înălțate. Corul și sacristia au fost acoperite cu bolți, iar pereții navelor laterale au fost înlocuiți cu piloni octogonali.

Biserica primește pentru prima dată un turn în partea de vest, care împreună cu nava și corul este fortificat cu caturi de apărare ridicate între 1504 și 1507. Din sistemele defensive din sec. XV – XVI se mai păstrează zidul de incintă exterior și trei turnuri de apărare.

Traseul zidului interior de apărare, demolat în sec. al XIX-lea, se mai poate "citi" încă din fundațiile dezvelite. Pe partea de nord se păstrează o casă pentru provizii.

În interiorul bisericii sunt de remarcat altarul clasicizat cu galerie pentru orgă din 1821, tabernacolul gotic, precum și amvonul și galeriile din lemn datând din 1760.

CONTACT

Asociația CasApold
Cheile sunt la d-l Sebastian Bethge
Tel.: +40/722/208 495

APOLDU DE SUS • GROSSPOLD • N.-APOLD

Biserica actuală a fost ridicată după demolarea vechii bazilici romanice. În 1836 se construiește așadar o biserică sală, completată în 1867 cu un turn. Interiorul este un exemplu frumos de biserică clasicistă, în care și-au găsit adăpost altarul din 1751 și orga din 1816, ambele provenite din vechea bazilică.

Din fortificații nu se păstrează decât ruine.

În schimb se remarcă de o parte și de alta a șoselei principale structura bine păstrată a satului tradițional, cu drumuri înguste și gospodării tipice.

CONTACT

Cheile sunt la d-l pr. Wilhelm Meitert
în casa parohială lângă biserică fortificată
Tél.: +40/269/534 109

APOȘ • ABTSDORF/A. • SZÁSZAPÁTFALVA

Numele localității Apoș (Abtsdorf) are legătură cu mănăstirea cisterciană de la Cârța, în a cărei parohie se afla în secolul al XIV-lea.

În Evul Mediu, biserica-sală cu cor poligonal era împrejmuită de un zid de incintă. Lucrările de fortificare au continuat în secolul al XVI-lea. Modificări structurale au fost realizate în secolul al XVIII-lea, când s-a construit pentru prima oară un acoperiș din țiglă și s-au montat ferestre noi. În final, în anul 1799 s-a încheiat construcția turnului-clopotniță, de sine stătător, sub conducerea meșterului constructor Michael Salzer din Biertan. În 1913, odată cu ridicarea clădirii școlii, au fost înlăturate ultimele fragmente ale zidului medieval de incintă. Altarul neogotic, cristelnița și orga au fost realizate în secolul al XIX-lea.

Astăzi biserica este întreținută de centrul ecvestru „Villa Abbatis“, care își are sediul în fosta casă parohială.

CONTACT

Villa Abbatis
Cheile sunt la d-l Mihai Barbu
Tel.: +40/724/736 025

ARCHITA • ARKEDEN • ERKED

Din fost bazilică romanică cu trei nave se mai păstrează doar zidurile exterioare ale navei centrale. Biserica a fost refăcută în stil gotic și i s-a adăugat un turn, după care, la începutul sec. al XVI-lea a fost fortificată prin demolarea navelor laterale și construirea unui cat de apărare. Turnul a fost și el întărit și prevăzut cu nivel de apărare, iar incinta a fost prevăzută cu două ziduri de fortificație cu turnuri de apărare la colțuri.

După incendiul din 1748, care a distrus și satul, biserica a fost refăcută în forma ei actuală. Din acea perioadă datează și mobilierul baroc: tribunele laterale, tribuna orgii, orga însăși construită de celebrul Samuel Maetz, altarul și amvonul realizate de meșterul Philippi din Sighișoara.

CONTACT

Cheile sunt la d-na Garofița Tutu
Tel.: +40/762/976 400

AȚEL • HETZELDORF • ECEL

Importanța satului Ațel în Evul Mediu este lesne de perceput datorită impresionantei bazei gotice cu transept, sacristie și turn de vest, ridicată în mai multe etape de construcție. Sculptura de pe pilonii navei principale datează din 1380 – prima etapă de construcție, pe când portalul de vest, bogat ornamentat, probabil că a fost adăugat în a doua etapă de construcție, la începutul sec. al XV-lea. Tot atunci a fost realizat și zidul de fortificație, din care se mai păstrează doar câteva fragmente și turnul de poartă. Anul 1499 încheie cea de-a treia fază de construcție, când se execută bolțile peste nave, se înalță corul și se adaugă ultimele niveluri la turn. Interiorul bisericii adăpostește o sedilie gotică târzie, iar portalul elegant al sacristiei impresionează la fel ca strana sculptată cu intarsii, datând din 1516.

CONTACT

Cheile sunt la d-na Susani Schöffend
Tel.: +40/754/867 913

AVRIG • FRECK • FELEK

În secolul al XIII-lea, la Avrig s-a construit o bazilică romanică cu trei nave despărțite prin coloane, închinată Sf. Ecaterina. Parterul turnului-clopotniță, care servește drept nartex, are o boltă în cruce. Remarcabilul portal de vest mai păstrează fragmente ale unor sculpturi în piatră care amintesc, de exemplu, de biserica din Hosman. Pe la anul 1500, în cadrul unor lucrări de transformare a bazilicii într-o biserică-sală, navele laterale au fost înlăturate, corul a fost îndreptat, iar turnul-clopotniță a fost înălțat cu încă un nivel. În 1765, corul și nava au fost prevăzute cu bolți baroce. Din vechile fortificații se mai păstrează părți ale unei cortine ovale precum și fragmente ale unui turn de poartă. Ceasul din turn a fost primit cadou de la Guvernatorul Samuel von Brukenthal în 1770. - Amvonul și baldachinul provin din secolul al XVIII-lea, iar altarul în stil baroc târziu, din 1805.

CONTACT

Cheile sunt la d-l Nicolae Alexan
Tel.: +40/743/765 412

AX. SEVER • FRAUENDF. • ASSZONYFALVA

Biserica din Axente Sever este un martor de seamă al vremurilor grele prin care a trecut regiunea, sistemele defensive fiind prezente nu doar la zidul de incintă, ci și la întreaga biserică:

turnul masiv dintre sală și cor datează din sec. al XIV-lea și este prevăzut cu drum de strajă la ultimul nivel și cu șlițuri de tragare care se termină spre interior cu nișe de tragere la primele două niveluri.

Atât corului, cât și navei bisericii le-au fost adăugate catari de apărare prevăzute cu guri de tragere, iar între contrafortii de pe fațada de vest, care au fost și ei întăriți, s-au construit arce care să susțină catul de apărare.

Portalul de vest era apărat de o hersă (grilaj glisant de lemn, întărit cu fier), ale cărei linii de ghidaj se mai văd și astăzi.

De-a lungul zidului de incintă se află, parțial reconstruite, cămărilor de alimente.

CONTACT

Cheile sunt la d-l Ladislau Ciocan
Tel.: +40/749/680 770
sau la d-na Ilse Constantin
Tel.: +40/269/847 328

BĂGACIU • BOGESCHDORF • BOGÁCS

Cetatea se află pe strada principală a localității. În centrul acesteia exista în jurul anului 1420 o biserică ce a fost fortificată în cursul sec. al XV-lea cu zid de incintă, turn de poartă și trei turnuri de apărare. Pe lângă turnul de poartă se mai păstrează azi și bastionul de NE. La sfârșitul sec. al XV-lea bisericii i-a fost adăugat un turn clopotniță cu portal cu șapte retrageri succesive. La scurt timp și biserica a fost pregătită defensiv.

Deasupra navei și a corului au fost ridicate catari de apărare sprijinite pe contraforți. În sec. XVIII și XIX acestea sunt treptat demolate, dar catul de apărare al clopotniței este reconstruit în 1973. Stranele din 1533, aflate în cor sunt printre cele mai valoroase din Transilvania.

CONTACT

Cheile sunt la d-na Susanne Sălceanu
Tel.: +40/740/243 853
Băgaciu nr. 62

BĂLCACIU • BULKESCH • BOLKÁCS

Corul pe plan poligonal neregulat al bisericii din Bălcaciu a fost ridicat în sec. al XIV-lea, iar în sec. al XVI-lea a fost înălțat cu trei caturi de apărare. La partea superioară se păstrează și azi unul dintre exemplele rare de cat de apărare din lemn. Pe partea de nord se află sacristia cu două niveluri, construită în aceeași perioadă. Din materialul rezultat din demolarea vechii biserici și a zidului interior de incintă a fost ridicată actuala biserică hală cu trei nave, cu perechi de contraforți profilați și boltă semicilindrică. În 1856 se construiește turnul cu acoperiș ascuțit.

Zidul exterior de incintă, de formă circulară păstrează încă patru turnuri defensive de dimensiuni reduse și turnul sudic de poartă. Interiorul clasicizat al bisericii se bucură de o amenajare unitară în alb și auriu, cu puține stucaturi. Acest lucru este valabil și pentru orga construită în 1820 de către Samuel Maetz, dar și pentru amvonul bogat decorat.

CONTACT

Cheile sunt la d-l Friedrich Zikeli
Tel.: +40/258/881 985
Bălcaciu nr. 116

BĂRCUȚ • BEKOKTEN • BÁRÁNYKÚT

În sec.al XIX-lea, în locul bisericii medievale demolate, doi meșteri din Merghindeal ridică o biserică sală cu bolți avela pe arce dublouri.

Este păstrat însă turnul clopotniță construit în sec. al XV-lea, prevăzut cu drum de strajă și scări de acces la nivelurile superioare cuprinse în grosimea zidurilor.

Astfel de scări, cu lățimea de 60-70cm erau ușor de apărat de către un singur om.

Fragmentele rămase din zidul de incintă medieval poartă urmele a două turnuri de apărare, precum și golurile grinzilor ce susțineau drumul de strajă.

CONTACT

Cheile sunt la d-na Cornelia Tache
Tel.: +40/721/130 540

BATOȘ • BOTSCH • BÁTOS

Părți importante ale bisericii de astăzi provin dintr-o biserică gotică a cărei primă fază de construcție datează din secolul al XIV-lea. Această datare se bazează pe forma navelor laterale, care sugerează că prima biserică a fost o bazilică. În plus, primul preot din Batoș a fost menționat în anale încă din anul 1332.

Biserica a fost puternic avariata în urma unui incendiu devastator în anul 1728. Turnul-clopotniță, construit în anul 1638 în partea de sud-est a bisericii, a avut mai puțin de suferit. Reconstrucția bisericii începută în 1781 a transformat edificiul într-unul baroc. Astfel, nava a fost acoperită cu o boltă à vela în stil baroc târziu cu ornamente rococo, iar pe cele trei părți laterale au fost ridicate tribune. La o privire mai atentă, detaliile gotice mai sunt vizibile și astăzi. Este vorba de ancadramentul gotic al ușii sacristiei, de forma ogivală a arcului triumfal sau de nișa gotică de șezut cu două locuri, aflată în peretele sudic al corului. Altarul în stil neogotic este din anul 1864; în cele trei nișe ale sale se

află statui cu Isus și doi apostoli. S-au păstrat și treizeci de panouri pictate din anii 1700 în care sunt reprezentate simbolic anotimpurile și lunile anului, dar și scene biblice.

CONTACT

Cheile sunt la d-l Roland Bierfeld
Tel.: +40/760/373 158
Batoș nr. 386

BAZNA • BAASSEN • BÁZNA

Peste o construcție romanică existentă se construiește în prima jumătate a sec. al XV-lea o biserică sală cu cor poligonal. Nu se construiește nici un turn, dar sala este supraînălțată și acoperită cu boltă în plasă. Corul își păstrează bolta în cruce, iar deasupra lui se ridică trei caturi de apărare și un drum de strajă cu parapet tip „fachwerk”.

În sec. XV și XVI ansamblul este protejat cu zid de incintă apărat de turnuri defensive, din care se păstrează doar cel de sud, care servea în același timp ca turn de poartă și clopotniță. Mai târziu chiar și primăria a funcționat aici.

Sistemele defensive ale corului au fost demolate în sec. al XIX-lea și înlocuite de un acoperiș înalt în 4 ape. Pe fațada vestică se păstrează portalul pictat, provenit probabil din perioada romanică a clădirii. Orga, amvonul și altarul provin din a doua jumătate a sec. al XVIII-lea, iar stranele și tabernacolul aparțin goticului. Sedilia aparține perioadei romanice de construcție.

CONTACT

Cheile sunt la d-l Eugen Ioo
Tel.: +40/742/319 267
Bazna nr. 465

BEIA • MEEBURG • HOMORÓDBENE

În a doua jumătate a secolului al XV-lea, pe o mică colină în mijlocul satului Beia a fost ridicată o biserică-sală, care inițial nu a avut turn. La începutul secolului al XVI-lea, biserica a fost fortificată, construindu-se un nivel de apărare din lemn. În aceeași perioadă s-au construit, în partea de vest, un turn-clopotniță svelt, în stil gotic și o sacristie pe pereții nordic al corului. Până în anul 1677, zidul de incintă a fost fortificat cu un turn defensiv hexagonal precum și cu trei turnuri simple. Arcul triumfal s-a prăbușit în anul 1702 în urma unui cutremur. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea au fost amplasate tribune din lemn pe pereții din vest, nord și sud ai bisericii. Picturile de pe panourile acestora au un caracter rustic și scot în evidență o lume imaginară, naïv-religiosă, plină de alegorii și simboluri. În anul 1822, în nava bisericii a fost construită bolta de astăzi ornamentată cu elemente clasiciste. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea au fost demolate două dintre turnurile simple, nivelul de apărare precum și turnul din vest. Turnul-clopotniță de astăzi a fost ridicat în 1892. Turnul din

partea de sud-vest precum și o parte a zidului de incintă au fost demolate în 1900 pentru a construi o școală. În 1909 s-a prăbușit partea estică a zidului de incintă. S-au păstrat turnul hexagonal situat în partea de nord-vest și turnul din sud-est de lângă vechea casă parohială. Altarul poliptic gotic din perioada pre-reformată este expus în Biserica din Deal din Sighișoara din anul 2005.

CONTACT

Cheile sunt la d-l Wilhelm Roth,
Tel.: +40/767/738 175, Beia nr. 98. Grupurile de vizitatori sunt rugate să se anunțe în prealabil.

BIERTAN • BIRTHÄLM • BERETHALOM

Biertanul a câștigat în importanță în Evul Mediu ca o localitate care avea drept de a organiza piață, la întrecere cu Mediașul și Moșna și între 1572 – 1867 ca sediu al episcopatului săsesc. Așa se explică ansamblul impresionant, cu cele trei ziduri de apărare, două zvingeruri și numeroase bastioane și turnuri. Biserica-hală cu trei nave, conservată foarte aproape de forma ei originală, a fost ridicată în 1500 pe fundațiile unei construcții romanice anterioare. Dintre cele două caturi de apărare ale corului, cel din lemn este demolat în 1803. Interiorul acoperit cu bolți în plasă pe nervuri adăpostește numeroase valori, precum amvonul de piatră din 1523, împodobit cu scene în relief și altarul triptic gotic târziu, cu 28 de panouri pictate susținute de o structură delicată.

Cu mare măiestrie a fost lucrată ușa sacristiei, de factură gotic târziu, bogat ornamentată cu intarsii și prevăzută cu o încuietorie complicată, prezentată la Targul Mondial de la Paris din 1889. Încuietoria acționează un sistem central complicat, care blochează ușa în 13 puncte, ast-

fel încât tezaurul bisericii să poată fi păstrat în siguranță în sacristie.

CONTACT

Parohia Biertan

Tel.: +40/269/842 660 și

d-na Erna Weinrich, Tel.: +40/749/231 199

BISTRIȚA • BISTRITZ • BESZTERCE

Pe locul unei biserici construite în secolul al XIII-lea a fost ridicată un secol mai târziu actualul edificiu. Înflorirea economică cunoscută de Bistrița în acea perioadă a permis edificarea unei bazilici cu trei nave, cor poligonal și două turnuri de o parte și de alta a intrării principale. Importanța bisericii pentru comunitate se poate citi și din etapele succesive de reconstruire care au urmat: refacere în forma unei bazilici gotice, cu navele despărțite de stâlpi octogonali, apoi transformare în sală gotică, cu zid de incintă și turn de supraveghere și apărare a orașului. Inițial independent, noul turn, construit în mai multe etape, a fost inclus în corpul bisericii în 1487 și este cel mai înalt turn medieval de biserică din țară.

Astăzi biserica este un valoros reprezentant al arhitecturii de tranziție de la gotic la renaștere. Turnul, care a fost afectat de un incendiu puternic în 2008 a fost refăcut și astăzi oferă turiștilor ocazia de a parcurge cei cca.75m cu liftul, pentru a admira panorama orașului Bistrița.

CONTACT

Biserica Evanghelică C. A. Bistrița,
P-ța Centrală nr. 13, RO-420040 Bistrița
Tel.: +40/263/214 679
și d-na Lungu, Tel.: +40/758/101 761

BOD • BRENNENDORF • BOTFALU

Biserica fortificată din Bod a cunoscut vremuri grele, fiind distrusă, pe rând, de incendii și cutremure.

Bazilica romanică construită în secolul al XI-II-lea și prevăzută cu clopotniță este grav afectată de un incendiu două secole mai târziu. Începând cu sfârșitul secolului al XVIII-lea evenimentele se precipită: clopotnița se prăbușește, în 9 ani un alt turn este construit peste ruina acesteia, dar numai 3 ani mai târziu biserica este complet distrusă de un cutremur. Și nu doar biserica, ci și zidul de fortificație este grav afectat. Incinta poligonală, cu zwingler și turnuri de apărare este demolată aproape complet după acest episod. Astăzi la Bod poate fi admirată biserica ridicată în 1806, al cărei turn afectat de cutremurul din 1977 a fost ulterior stabilizat. Interiorul bisericii adăpostește altarul din 1869, care împreună cu orga din 1816 formează un tot unitar. Clopotele originale, datând din perioada catolică a bisericii, au fost distruse odată cu prăbușirea turnului. Slujbele de astăzi sunt

acompaniate de singurul clopot care a scăpat de rechiziționările războiului și de alte două din bronz, datând din 1922.

CONTACT

Cheile sunt la d-na Emilia Schuster
Tel.: +40/745/926 940
Str. Hărmanuliu nr. 276
sau la d-l Manfred Copony
Tel.: +40/721/982 431
Str. Tudor Vladimirescu nr. 135

BOZ • BUSSD B. MÜHLBACH • BUZD

În centrul satului Boz de lângă Sebeș se află o biserică-sală din perioada goticului târziu, înconjurată de un zid scund.

Biserica datează, conform inscripției, din anul 1523. Nava și corul se îmbină armonios fiind de aceeași lățime. Bolta cu penetrații care acoperă nava este decorată cu nervuri din cărămidă. Fațadele bisericii sunt divizate de contraforți. Deasupra acestora precum și la nivelul consolelor au fost construite două caturi de apărare.

Accesul la gurile de turnare dintre console se făcea la nivelul catului inferior, în timp ce catul superior de apărare dispunea de guri de tragere.

La ambele niveluri se poate ajunge pe o scară în spirală, care se află în partea de nord-est. Construcții asemănătoare se întâlnesc la bisericile din Cloașterf și Dupuș. Constructorul bisericii din Cloașterf este Ștefan Ungar; este posibil ca celelalte două biserici să i se poată atribui tot lui.

În partea de nord, există încă un turn de poartă cu drum de strajă. Inventarul bisericii datează în mare parte din secolul al XIX-lea, în afară de altarul din perioada barocului timpuriu.

CONTACT

Cheile sunt la familia Crișan
Tel.: +40/258/764 334

BRĂDENI • HENNDORF • HÉGEN

Ridicată în secolul al XV-lea, probabil din rămășițele unei biserici mai vechi, actuala biserică are intrarea situată mai sus decât era inițial, iar pardoseala navei a fost și ea înălțată cu circa 2m din cauza inundațiilor repetate provocate de un pârâu ce curge în apropierea cetății și care a depozitat de-a lungul timpului, atât în incinta fortificației, cât și în jurul ei peste 3m de aluviuni. - Catul de apărare este format dintr-un prim nivel zidit din piatră, peste care a fost înălțat un al doilea nivel din lemn, prevăzut cu drum de strajă sprijinit pe contraforți și pe console de lemn. Palisada de formă ovală care a apărut biserica timp de 200 de ani, a fost înlocuită în sec. al XVI-lea cu zid de fortificație prevăzut cu turnuri de apărare, dintre care se mai păstrează încă trei. În biserică se află o fântână care și astăzi ostoește setea celor ce-i trec pragul.

Peste 300 de lăzi săsești dormitează tainic în podul bisericii fortificate. Deși aceste lăzi medievale nu ascund în pântecul lor lemnos nici

aur și nici comori, sunt considerate a fi niște giuvaere istorice unice în Europa.

CONTACT

Cheile sunt la d-na Maria Bálint
Tel.: +40/757/243 473
Brădeni Nr. 210

BRAŞOV • KRONSTADT • BRASSÓ

Cea mai importantă biserică aparținând perioadei gotice din Transilvania este rezultatul numeroaselor reconstrucții ale celor două clădiri anterioare, prima biserică gotică fiind distrusă de un cutremur.

Dincolo de importanța arhitecturii, biserica se remarcă și prin faptul că în 1642 s-a ținut aici pentru prima dată un serviciu religios protestant în limba germană, devenind astfel punctul de răspândire a reformei în Transilvania. În urma mai multor cutremure din sec. XVI-XVII a fost nevoie de reparații și intervenții structurale atât la ziduri, cât și bolțile clădirii. În plus, cel de-al doilea turn, care conform planurilor originale trebuia să fie construit în partea de vest, nu a mai fost ridicat niciodată din cauza riscului seismic.

Și totuși cea mai mare distrugere a fost provocată de Marele Incendiu din 1689. Biserica a ars complet, iar bolțile s-au prăbușit. Au urmat lucrări de reconstrucție până în 1772,

combinația de elemente gotice și baroce definind interiorul bisericii hală. În timpul altor lucrări de restaurare încheiate în 1999 piatra a fost curățată, schimbând complet aspectul exterior și trimițând numele de "Biserica Neagră" în istorie.

Façadele sunt bogat decorate cu ornamente și sculpturi figurative din piatră de gresie, unele dintre ele fiind înlocuite cu copii, pentru a le proteja de poluarea aerului. Originalele se păstrează în biserică. Tot aici sunt expuse 104 covoare orientale, aduse în Transilvania în urma schimburilor comerciale dintre sași și Orientul Mijlociu și donate parohiei cu ocazia diverselor festivități.

CONTACT

www.honterusgemeinde.ro

Biserica Sf. Martin

Biserica din Schei

BRATEIU • PRETAI • BARÁTHELY

Prea puțin se păstrează din bazilica gotică timpurie din secolul al XIV-lea, actuala biserică purtând semnele prefacerilor din sec. al XV-lea. Navele suferă multiple transformări: arcadele dinspre sud sunt demolate, iar zidul este supraînălțat.

Deosebit de interesante sunt arcadele rămase pe partea de nord, prevăzute cu coloane profilate și capiteluri diverse. Pentru a face față atacurilor, biserica a fost fortificată: s-a construit un cat de apărare peste cor, un drum de strajă la turnul clopotniță, iar ansamblul a fost împrejmuit cu zid de apărare cu turn de poartă pe 5 niveluri. În 1906 se construiește o sală pentru comunitate cu materiale rezultate din demolarea parțială a zidului de incintă.

CONTACT

Cheile sunt la d-na Rosemarie Popșor
Tel.: +40/269/863 019 și +40/787/651 288
Brateiu nr. 30

BRUIU • BRALLER • BRULYA

Bazilica romanică din sec. al XIII-lea a fost puternic afectată de multiple demolări și reconstrucții, mai ales în a doua jumătate a sec. al XIX-lea, când au fost reconstruite navele laterale cu nivel pentru tribune și a fost ridicată o absidă. Pe fațada sudică s-a păstrat totuși un ancadrament de ușă romanice cu arc în plincintru.

Biserica a fost înconjurată de un zid circular, apărat de un turn vestic cu drum de strajă. Un alt zid poligonal de incintă este ridicat în jurul celui dintâi, fiind prevăzut cu 4 bastioane și drum de strajă pe 3 niveluri, după cum mărturisesc gurile de tragere așezate pe 3 rânduri, vizibile încă pe zidul de nord. O clădire lungă de pe partea de SE, dezvoltată pe 3 niveluri era folosită pentru depozitarea bunurilor, dar și ca locuință, fiind la rândul ei prevăzută cu sisteme defensive.

CONTACT

Cheile sunt la d-l Michael Ehrmann
 Tel.: +40/269/586 515
 Bruuiu nr. 183 (strada laterală)

BUNEȘTI • BODENDORF • SZÁSZBUDA

Fortificarea bazilicii romanice târzii, ridicată la sfârșitul sec. al XIII-lea, s-a petrecut devreme: navele laterale au fost demolate, iar peste nava principală și peste turn s-au ridicat caturi de apărare. Corul va fi înălțat și el în 1500 cu un cat de apărare, prevăzut cu mașiculiuri. Imaginea actuală a bisericii este îmbogățită de turnul ridicat în 1847.

Interiorul îngust și înalt impresionează prin proporțiile sale, subliniate de tribuna pe două niveluri de pe partea de nord, realizată între 1680-1775, ale cărei panouri au fost pictate de familia Rössler, bunic și nepot. Zidul de fortificație din sec. al XIV-lea a fost prevăzut cu 4 turnuri și camere pentru provizii pe partea interioară..

CONTACT

Cheile sunt la familia Wagner

Tel.: +40/268/248 702

și d-na Ella Wagner, Tel.: +40/727/344 718

Bunești nr. 14

BUZD • BUSSD B. MEDIASCH • SZ.-BUZD

Data exactă a construirii edificiului nu este cunoscută. S-a păstrat însă corul clădit la sfârșitul sec. al XIV-lea și care odată cu fortificarea realizată în scopul apărării bisericii dinspre partea dealului a fost înălțat prin construirea a trei caturi de apărare, ajungând astfel să se ridice cu mult deasupra navei bisericii. Dispozitivele de apărare, la care se ajunge printr-o mică scară spiralată sunt situate deasupra bolții pe nervuri. Înălțimea zidului de apărare, care pe vremuri ajungea la peste 6 m a fost redusă, iar turnul de poartă a fost transformat în locuință pentru paznicul cetății. Portalul gotic din partea de V cu trei retrageri succesive prezintă particularitățile stilistice caracteristice zonei Mediașului.

Interiorul navei bisericii este modelat de tribunele laterale neoclasiche, în timp ce altarul baroc domină corul. Aici, lângă tabernacolul gotic se află portalul de acces în sacristie, datând din aceeași perioadă. O particularitate interesantă o reprezintă accesul în cetate, realizat în trepte și închis cu lemn.

CONTACT

Cheia se află la domnul Nicolae Răfa,
în incinta fortificației, Tel.: +40/774/525 238

CÂLNIC • KELLING • KELNEK

Cetatea din Câlnic a fost ridicată în jurul anului 1270, fiind prevăzută cu donjon, zid de apărare și înconjurată de un șanț cu apă, accesul fiind posibil doar pe podul ridicător.

După preluarea cetății de către comunitatea săsească, aceasta a fost extinsă prin construirea unui al doilea zid de fortificație și a unui turn în partea de sud.

Pentru a face față asediilor au fost construite în interiorul incintei camere de provizii și locuințe, care însă nu s-au păstrat.

Fortăreața a fost dotată la sfârșitul sec. al XV-lea cu o mică biserică sală cu absidă.

La mijlocul sec. al XVI-lea șanțul este umplut, iar podul este înlocuit de o casă de poartă cu hersă.

În prezent ansamblul este administrat de către o fundație a Universității din Cluj.

CONTACT

Cetatea adăpostește un muzeu și un punct comercial. Biserica poate fi vizitată deasemenea, după o anunțare prealabilă.

Tel.: +40/258/747 220

Persoana de contact: Codruța Davidaș

Tel.: +40/740/234 297

CÂRȚA • KERZ • KERCI

Ruinele fostei abații nu sunt cele ale unei biserici fortificate, ci ale celei mai estice așezări ale ordinului Cistercian și impresionează încă prin stilul constructiv, subordonat regulilor ordinului. Mănăstirea a început să fie construită în stil romanic în 1202, dar în sec. al XIV-lea este distrusă pentru prima oară. Abia apoi este reparată și finalizată, fără a fi însă fortificată. Acest lucru a lăsat ansamblul neprotejat în fața atacurilor otomanilor, care îi dau foc la mijlocul sec. al XV-lea.

La sfârșitul aceluiași secol se fac ultimele reparații, după care ordinul este dizolvat, iar abația intră sub protecția orașului Sibiu. Începând cu sec. al XVII-lea clădirile mănăstirii se degradează foarte mult.

Pe zidurile în ruină ale bisericii se mai citesc încă urmele bazilicii cu trei nave și transept, pe când din clădirile mănăstirii se mai păstrează doar zidul de est. Astăzi corul și transeptul îndeplinesc rolul de biserică.

CONTACT

Cheile sunt la d-l pr. Michael Reger
în casa parohială
Tel.: +40/743/168 839

CAȚA • KATZENDORF • KACA

O biserică cu contraforți, ușor de recunoscut după caracteristicile ei principale constituie nucleul bisericii fortificate din Cața. Pilaștrii cu arcade din interior sunt o construcție tipic romanică pentru relaționarea spațiului navei principale cu cel al navelor laterale. În registrul superior din partea de nord pot fi observate două ferestre oarbe. Corul romanic și absida au fost reconstruite în sec. al XV-lea în stil gotic.

În anul 1894, odată cu prăbușirea turnului de vest a fost distrusă și bolta în cruce, urmând mai târziu să fie înlocuită cu un planșeu drept. Turnul nu a mai fost reconstruit. Zidul de incintă masiv din sec. al XV-lea păstrează încă patru din cele șase turnuri înalte de apărare construite inițial. Turnul Preotului, de formă pentagonală are vedere înspre grădina casei parohiale. Ansamblul a fost dotat încă din sec al XVII-lea cu un al doilea zid de incintă și zwinger. Partea de nord a fost însă demolată atât în anul 1884, cât și în 1937, materialul rezultat fiind folosit la ridicarea școlii, respectiv a căminului cultural.

CONTACT
Cheile sunt la fam. Markus.

CENADE • SCHOLTEN • SZÁSZCSANÁD

Biserica-sală gotică din satul Cenade, odinioară asuprit, datează de pe la sfârșitul secolului al XV-lea. Până la mijlocul secolului al XIX-lea a existat și un turn de vest. Fragmente ale zidului oval de incintă precum și ale turnului de poartă sudic s-au păstrat până astăzi.

Corul, care era în pericol de prăbușire, a fost demolat în 1906 și înlocuit cu o construcție nouă. Orga Rieger cu prospect neogotic datează din anul 1917.

În anii 1930, 1980 și 1990, autoritățile bisericești și de stat au întreprins lucrări ample de consolidare precum și cercetări arheologice în biserică și la fragmentele zidului de incintă

CONTACT

Cheile sunt la d-l Simon Binder
Tel.: +40/745/513 481
și Tel.: +40/258/789 180
Cenade nr. 75

CHIRALEȘ • KYRIELEIS • KERLÉS

În anul 1700, locuitorii din satul Chiraleș au fost obligați să-și demoleze colibe de pe colina de lângă vechea biserică și să le reclădească în vale, pe ulița sașilor. Mica biserică-sală în stil gotic târziu, de formă aproape pătrată, a fost demolată în 1907 din cauza deteriorării clădirii. O parte din traforul gotic cu motivul vesica piscis a fost încadrat în sacristia noii biserici. De multă vreme se dorea construirea unei noi biserici, dar aceasta nu s-a putut realiza mai devreme din cauza sărăciei cu origini în vremea iobăgiei, a unui puternic incendiu din anul 1870 precum și a construirii unei noi școli în 1875. Abia în anul 1889, comunitatea a decis să înființeze un fond pentru construirea bisericii. Licitația pentru contractul de construcție s-a ținut de Paști în anul 1907, iar edificarea a început la 31 mai. Un an mai târziu, noua biserică-sală în stil neoromanic era deja terminată. Nava a fost acoperită de o boltă semicirculară cu penetrații. Sacristia se află în partea sudică a corului. La stradă se află turnul-clopotniță construit anterior. Din anul

1909, în biserică se află un altar neo-gotic, în al cărui centru se află o statuie a lui Isus realizată în ghips de Ștefan Römischer din satul Unirea. Din vechea biserică s-a preluat cristelnița împreună cu suportul ei din piatră cu secțiune triunghiulară datând din anul 1847, pe care, în 1909, s-a montat un bazin.

CONTACT

Cheile sunt la d-l Mihai Turda,
Tel. : +40/756/769 081
(magazin vis-a-vis)

CHIRPĂR • KIRCHBERG • KÜRPOD

În Chirpăr încă se mai poate citi cu claritate forma bazilicii romanice cu trei nave construite în sec. al XIII-lea. S-au păstrat fără prea mari modificări corul cu boltă în cruce și absidă, arcadele spre navele laterale și turnul de vest.

Un zid de apărare poligonal cu zwinger este construit în sec. al XV-lea, precum și șase turnuri de apărare care nu s-au păstrat până în zilele noastre. În 1500 turnul de vest este întărit cu cat de apărare, în timp ce biserica însăși nu este prevăzută cu sisteme defensive.

În 1862 atât navele laterale, cât și cea centrală sunt acoperite cu tavan drept tencuit, iar peste nava centrală se construiește un acoperiș de înălțime redusă.

Mobilarea interioară a bisericii datează din sec. al XVIII-lea. Orga din 1778 se află în galeria zidită din partea de vest, iar altarul din 1795 a fost realizat în atelierul meșterului Johannes Folberth din Sighișoara.

CONTACT

Cheile se află în primărie
din fața bisericii

CINCȘOR • KLEINSCHENK • KISSINK

Capela construită în a doua jumătate a sec. al XIII-lea în Cincșor a fost punctul de plecare pentru ridicarea actualei biserici finalizate în 1421. Edificiul a fost fortificat pas cu pas în sec. XV- XVI, după cum mărturisesc structurile tip “fachwerk”. Corul a fost sprijinit cu contraforți și prevăzut cu drum de strajă, sistem construit și la clopotniță. Sătenii au ridicat în jurul bisericii un zid de incintă cu patru turnuri de apărare și șanț cu apă la exterior. - În secolele următoare satul a înfruntat vremuri grele. Printre multe alte neazuri a fost complet distrus de un incendiu în timpul atacurilor din 1599. Comunitatea a început să prospere abia după 1850, când nu departe de localitate a fost construit pentru prima dată un pod peste râul Olt.

CONTACT

Grupurile de vizitatori sunt rugate să se anunțe în prealabil la d-na Carmen Schuster
Tel.: +40/744/373 090
Cheile sunt la d-na Iuliana Cseh
Tel.: +40/756/584 739

CINCU • GROSS-SCHENK • NAGYSINK

Actualei biserici evanghelice din Cincu i-a fost destinat încă de la început rolul de bastion al credinței, atât la figurat, cât și la propriu: actualul turn de vest, ridicat la începutul sec. al XI-II-lea, a fost fortificat și înălțat de câteva ori, căpătând aspectul de azi în urma lucrărilor din sec. al XVIII-lea.

Mare parte din cele două ziduri de incintă circulare, prevăzute cu bastioane și turnuri de apărare au fost demolate. Dintre clădirile fortificate s-a păstrat totuși așa-zisa primărie veche și un depozit de cereale prevăzute cu sisteme defensive.

Interiorul este astăzi cel al unei biserici hală, după ce, ulterior anului 1693, navele laterale au fost înălțate pentru a face loc tribunelor. Balustrada din fier a fost adăugată un secol mai târziu.

Mobilierul interior al bisericii reprezintă un amestec atrăgător de stiluri: lângă stranele de factură gotic târziu se află amvonul renascentist,

iar orga clasicistă domină de la înălțime cristelnița, epitafurile și stranele breslelor, toate în stil baroc.

CONTACT

Cheile sunt la d-na Brigitte Boghean

Tel.: +40/767/408 129

sau la d-l Constantin Boghean

Tel.: +40/784/451 853 și +40/268/244 112

Cincu nr. 423

CISNĂDIE • HELTAU • NAGYDISZNÓD

Biserica mai prezintă și azi caracteristicile de bază ale basilicii romanice cu trei nave, ce avea încă de la început în partea de vest un turn cu șase niveluri. Edificiul a fost prevăzut devreme cu zid de incintă, acesta fiind fortificat începând cu anul 1430 pentru a ține piept atacurilor otomane. Se construiesc mai multe turnuri defensive, un al doilea zid de apărare și un șanț cu apă. Biserica este întărită la rândul ei: peste cor și absida lui, precum și peste intrările laterale sunt construite turnuri defensive, care ajung până la înălțimea streșinii navei centrale. Pe partea de vest se află un portal romanic tipic decorat cu palmete și torsade. Acoperișul ascuțit cu patru turnulețe de colț a fost construit în 1591. La interior se păstrează altarele deosebit de valoroase provenite din alte biserici de sat și aduse aici din motive de securitate.

CONTACT

Parohia Cisnădie
Tel.: +40/269/564 597
Str. Cetății nr.1

CISNĂDIOARA • MICHELSBG. • K.-DISZNÓD

Biserica din deal, aflată azi în proprietate comunală, este una dintre puținele mărturii aproape neschimbate ale perioade romanice de construcție din Transilvania.

Mica bazilică cu trei nave a fost ridicată probabil înainte de anul 1223. Portalul de vest cu patru retrageri succesive prezintă sculpturi în piatră deosebit de frumoase. Interiorul clădirii, care astăzi adăpostește doar un memorial dedicat celor căzuți în Primul Război Mondial, impresionează prin stilul său contemplativ. Din ansamblul fortificat s-au păstrat doar ruine ale zidului de incintă și turnurile lui de apărare.

La fel de impresionantă este și biserica parohială din sat, din ale cărei sisteme de fortificație s-a păstrat doar turnul de vest cu cat de apărare. Biserica sală în stil baroc a fost construită în anul 1764 pe fundațiile unei construcții anterioare gotice. Mobilierul interior, cum sunt stranele și tribunele datează din diferite perioade ale barocului și este decorat cu picturi rural-florale.

CONTACT

Biserica:

Cheile sunt la d-na Marion Henning

Tel.: +40/727/111 575

Cisnădioara nr. 61

Cetate:

Cheile sunt la d-na Carmen Kelber

Tel.: +40/726/877 782

CLOAȘTERF • KLOSDORF • MIKLÓSTELKE

După ce vechea biserică gotică a fost distrusă, s-a construit între 1521 și 1524 edificiul actual. Atât biserica, cât și zidul poligonal de incintă cu turnuri de apărare la fiecare dintre cele patru colțuri s-a păstrat în stare destul de bună până astăzi. Turnul de sud a fost înlocuit în anul 1819 cu clopotnița actuală.

Biserica sală cu cor poligonal a fost încă din momentul construcției prevăzută cu cat de apărare dotat cu guri de aruncare între contraforți.

Panourile tribunei din sec. al XVIII-lea ce mobilizează interiorul bisericii pe trei laturi sunt decorate cu motive florale și picturi reprezentând diferite biserici fortificate.

Orga de deasupra altarului a fost montată în 1832 pe structura vechiului altar din 1716. În spatele acestuia s-a păstrat una dintre cele mai vechi inscripții transilvănene: 1524 este anul în care s-au finalizat lucrările de construcție ale bisericii.

CONTACT

Cheile sunt la familia Chercheș
Tel.: +40/744/271 907 (Aurel)
and +40/741/733 475 (Elena)
Cloașterf nr. 99

CODLEA • ZEIDEN • FEKETEHALOM

Cetatea bisericească din Codlea este dominată de turnul clopotniței, care în urma completărilor din diferitele etape de construcție a ajuns să aibă ziduri de 5m grosime. Biserica a fost ridicată în sec. al XIII-lea, iar în sec. al XV-lea a fost transformată în biserică sală gotică. Primele invazii otomane i-au convins pe localnici că au nevoie de o bună apărare. Drept urmare ansamblul a fost înconjurat cu un zid de incintă înalt de peste 8m și gros de 2m, prevăzut cu goluri de tragere și guri de aruncare.

La interiorul acestuia se construiesc camere de provizii, astfel pe lângă viețile oamenilor fiind protejate și bunurile lor.

Interiorul bisericii este dominat de tavanul casetat pictat, format din 252 de panouri și realizat la început de sec. XVIII. Nu mai puțin impresionantă este orga din 1783, opera maestrului Prause din Silezia, unul dintre cele mai valoroase instrumente din Transilvania, de a cărui cromatică s-a ocupat pictorul Oelhahn.

CONTACT

Parohia Codlea
Tel.: +40/787/698 452
Str. Lungă nr. 110
sau la d-l Horst Schuller
Tel.: +40/753/728 036

COPȘA MARE • GROSSKOPISCH • N.-KAPUS

Pe dealul de est, veghind satul de la înălțime, se afla inițial o biserică gotică cu turn. În 1510, în cursul lucrărilor de fortificare, corul este demolat și în locul lui se construiește un alt cor mai înalt, cu închidere poligonală și întărit de un cat de apărare din piatră.

Corul astfel echipat și mai înalt cu aproape 11 metri decât nava formează un sistem defensiv pentru apărarea bisericii dinspre partea dealului. Turnulesteșielprevăzutcucateapăraredinlemn.

În timp ce corul păstrează încă bolta stelată și mulurile gotice datând din aceeași perioadă de construcție, nava bisericii este modificată în 1795 în stil baroc.

Pe partea de nord a corului se află sacristia pe două niveluri, datată 1519, la parterul căreia a fost amenajată o capelă.

De mare valoare sunt portalul renescentist de acces în sacristie și altarul clasicist.

CONTACT

Cheile sunt la d-l Sebastian Ghiuri
Tel.: +40/733/262 089
Copsa Mare nr. 219

CRISTIAN • NEUSTADT • KERESZTÉNYFALVA

Doar clopotnița s-a păstrat din basilica gotică demolată în întregime în anul 1839 și înlocuită ulterior de biserica hală clasicizată. În acea perioadă turnul avea deja un acoperiș ascuțit cu patru turnulețe, care fuseseră construite în 1803.

Portalul său și fereastra rotundă de deasupra acestuia provin dintr-o fază de construcție anterioară. Interiorul bisericii este segmentat de perechile de piloni ce susțin arcele dublouri și calotele a vela. Altarul și amvonul au fost construite odată cu biserica. Ansamblul mai este încă înconjurat de un zid dublu de incintă, care timp de trei secole a fost construit, extins și prevăzut cu nouă turnuri de apărare, din care s-au păstrat doar opt.

Alte construcții remarcabile din Cristian sunt casa parohială neoclasică aflată vis-a-vis de biserică, precum și căminul cultural din anii 1926-1927 cu acoperiș curbat, structură numită „acoperiș Zollinger“ după inventatorul ei.

CONTACT

Cheile sunt la d-l Gabi Marin
Tel.: +40/744/360 554 și
d-na Anca Marioara, Tel.: +40/763/281 128

CRISTIAN • GROSSAU • KERESZTÉNYSZIGET

Cea de-a doua comunitate ca mărime din scaunul Sibiului (unitate administrativă) a adus modificări importante bisericii romanice inițiale: în sec. al XIV-lea adaugă un cor poligonal flancat de două capele laterale, iar în 1480 meșterul Andreas Lapidica este comisionat pentru a înălța navele laterale și a înlocui arcadele spre nava principală cu piloni, rezultând astfel o biserică hală luminoasă. Peste nava principală a fost construită o boltă în plasă de factură gotic târziu. În timpul lucrărilor de fortificare turnul romanic de vest este înălțat cu un cat de apărare, care va fi mai târziu înlocuit de actualul acoperiș ascuțit. Zidul de incintă dublu include un mic zwingler, care în jurul anului 1550 este extins în partea de nord cu o curte. Mobilierul interior impresionant datând din sec. al XVI-II-lea este dominat de altarul baroc din 1729, abundant ornamentat. Cristian este una dintre cele trei așezări care, după decimarea locuitorilor de către ciumă este repopulată începând cu 1756 cu protestanți – landleri- trimiși forțat din Viena catolică.

CONTACT

Cheile sunt la d-na Maria Mărășescu
Tel.: +40/751/146 061

CRIȚ • DEUTSCHKREUZ • SZ.-KERESZTÚR

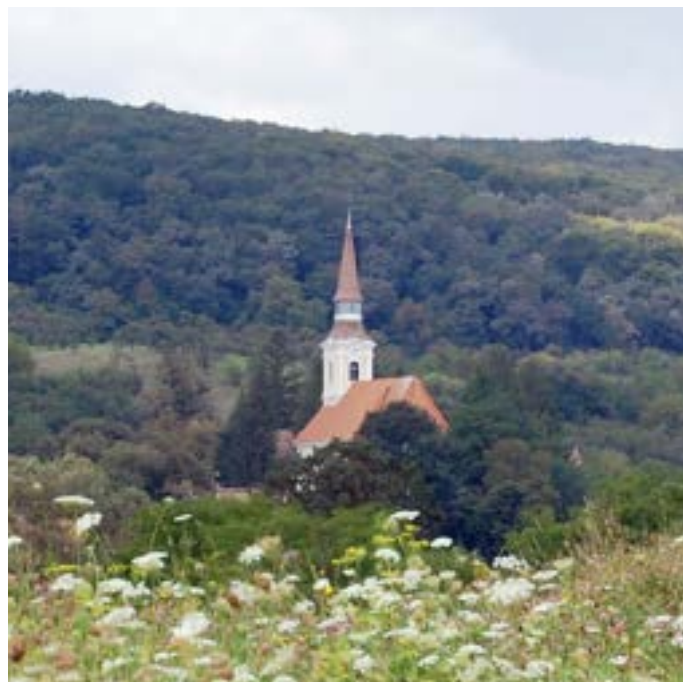
Biserica sală clasicizată cu cor și turn clopotniță în partea de vest, a fost ridicată între 1810 și 1813, după ce clădirea inițială, amintită pentru prima dată în 1270, s-a prăbușit.

Nu se cunosc prea multe despre această primă construcție. Se presupune totuși că este reprezentată într-un desen de pe o strană din biserică, datată 1793.

Interiorul adăpostește altarul cu galerie pentru orgă, amvonul și cristelnița, unele dintre acestea fiind realizate odată cu înălțarea bisericii, iar altele în 1822.

Din sistemul de fortificații de sec. XV se păstrează zidul de incintă și patru turnuri, în timp ce un al cincilea turn prăbușit în 1925 nu a mai fost reconstruit.

Pe partea de sud, la marginea fostului zwin-ger, se găsesc astăzi doar ruinele vechii școli săsești.

CONTACT

Deschis zilnic în perioada verii;
cheile sunt la d-l Dietmar Depner
Tel.: +40/740/597 493

Grupurile sunt rugate să se anunțe în prealabil

CUND • REUSSDORF • KUND

Bisericii sală din sec. al XV-lea i se adaugă în 1804 un turn clopotniță în partea de vest. Pilaștrii turnului prezintă elemente ale barocului târziu. Din zidul de incintă nu s-a păstrat nimic, dar gardul care delimitează astăzi curtea bisericii urmărește traseul original al zidului.

Corul păstrează încă bolta gotică târzie nervurată, în timp ce tavanul casetat al sălii a fost înlocuit la începutul sec. al XX-lea cu un planșeu tencuit. Un element valoros de mobilier interior este altarul triptic pre-reformă cu reprezentarea Patimilor lui Hristos, care se află astăzi expus în Sighișoara la Biserica din Deal.

În cor poate fi admirată strana gotică târzie datată 1532.

CONTACT

Cheile sunt la Valea Verde Resort
(d-l Jonas Schäfer)
Tel.: +40/265/714 399

CURCIU • KIRTSCH • KÜKÜLLÖKÖRÖS

Aproape neschimbată s-a păstrat biserica din Curciu, construită la începutul sec. al XV-lea. Valoarea remarcabilă a bazilicii cu trei nave și cor poligonal constă în plastica sa arhitecturală deosebit de bogată. La cor se găsesc ferestre cu muluri și menouri bine conservate, iar la turn ferestrele bifore în stil gotic. Sculpturile ce împodobesc portalurile, turnul, ferestrele, contrafortii, precum și capitellurile, cheile de boltă, sedilia, tabernacolul și ușa sacristiei au fost create în jurul anului 1427. La începutul sec. al XIX-lea au fost înălțate navele laterale, astfel obținându-se secțiunea transversală a unei biserici hală.

În aceeași perioadă atât nava principală, cât și cele laterale sunt acoperite cu tavan plan, împodobit cu stucaturi. Catul de apărare al turnului a fost dărâmat în anul 1913, materialul rezultat fiind folosit pentru construirea fleșii ascuțite de azi, acoperită cu tablă de zinc. Din ansamblul fortificat s-a păstrat zidul de incintă cu turnul de poartă folosit inițial ca intrare, precum și o capelă gotică integrată în acest zid.

CONTACT

Cheile sunt la d-na Dana Crișan
Tel.: +40/269/257 361 și +40/742/077 290

DACIA • STEIN • GARAT

La Dacia existase încă din secolul al XIII-lea o bazilică romanică fără turn, cu trei nave despărțite de arcade pe pilaștri. În secolul al XV-lea, aceasta a fost împrejmuită cu un zid de apărare înalt de șase până la opt metri, având forma unui patrulater neregulat. Se presupune că între acest zid și biserică a mai existat încă un zid de apărare.

Când biserica a fost fortificată în jurul anului 1500, au fost demolate navele laterale și au fost zidite arcadele navei centrale precum și ferestrele din registrul superior. În plus, deasupra corului și a navei a fost ridicat un drum de strajă și un nivel de apărare. Câțiva ani mai târziu, nava a fost acoperită cu o boltă în leagăn cu penetrații, pe care se poate citi anul 1517.

În 1845, locuitorii din Dacia au extins biserica către vest și au demolat nivelul de apărare precum și arcele dintre contraforturi. Odinioară, în cele patru colțuri ale zidului de apărare existau turnuri, dar, într-o perioadă mai recentă, s-a

decis demolarea turnului din sud-vest pentru a construi o sală și o școală. Un al cincilea turn, turnul-clopotniță, s-a prăbușit la cutremurul din 1738, dar a fost reconstruit în 1763. Săpăturile pentru fundațiile turnului au dezvăluit o piatră cu inscripții precum și fragmente ale unui drum roman.

CONTACT

Cheile sunt la d-l Michael Konnerth
Tel.: +40/740/491 797, Dacia nr. 327

DAIA (MS) • DENNDORF • SZÁSZDÁLYA

Încheierea lucrărilor la biserica inițială din Daia are loc în anul 1447, conform mențiunii de pe cheia de boltă din cor. La vremea aceea biserica nu avea turn, acesta fiind construit în partea de vest în cursul lucrărilor de fortificare de la începutul sec. al XVI-lea. Ulterior a fost demolat până la înălțimea navei. În aceeași perioadă de construcție se adaugă un cat de apărare peste cor și se construiește zidul de incintă cu două clădiri defensive. Din cea de vest se mai păstrează doar ruine, în schimb cea estică încă se mai păstrează ca exemplu tipic de construcție utilitară echipată cu sisteme defensive.

În sec. al XIX-lea sistemele defensive încep să fie demolate rând pe rând, dar în exteriorul ansamblului se construiește între 1829 și 1834 o campanilă neoclasică, una dintre cele mai înalte din țară.

Sala bisericii a fost acoperită în 1884 cu un tavan drept, dar corul a păstrat bolta neogotică

pe nervuri. După ce biserica nu a mai fost folosită pentru oficierea slujbelor, în interior au mai rămas tribunele și stranele.

CONTACT

Cheile sunt la d-l Uwe Hann
fosta casa parohială
Tel.: +40/722/551 746
și la d-l Constantin Curchi
Tel.: +40/756/477 612
Daia nr. 76

DAIA (SB) • THALHEIM • DOLMÁNY

În secolul al XIII-lea, la Daia a fost construită o bazilică romanică cu trei nave fără turn. S-au păstrat zidul de incintă, arcadele semicirculare și portalul zidit din vest.

Pe la 1500 s-a construit o închidere poligonală pentru cor precum și bolta în cruce cu muchie și cu penetrații. Tot din această perioadă provin și un tabernacol simplu, navele laterale precum și contraforturile de la cor. Altarul baroc datează din anul 1797. Tabloul central îl înfățișează pe Isus răstignit, alături de Sf. Maria și Sf. Ioan. Orga mecanică a fost confecționată de Johannes Hahn Jr. pe la 1800.

Biserica este împrejmuită de un zid de incintă simplu având un plan oval.

CONTACT

Cheile sunt la d-l Johann Hopprich
Tel.: +40/269/584 325
Daia nr. 182

DANEŞ • DUNESDORF • DÁNOS

Mica biserică din Daneş este construită în 1506 în stil gotic târziu, fără turn. Acesta este nou construit în partea de vest a bisericii abia în 1927, inclusiv caturile sale de apărare, probabil din dorința de auto-afirmare în fața noului stat roman ca simbol al celor 800 de ani de istorie a sașilor transilvani.

Din zidul de incintă original se mai păstrează doar câteva rămășițe pe partea de sud și un mic turn cu turnuleț de strajă. Mobilarea interioară datează din perioade diferite: cristelnița și amvonul sunt baroce, altarul este din 1878, iar orga din 1920. Bolta care acoperă sala bisericii a fost construită în 1868.

CONTACT

Cheile sunt la d-l Paul Gerhard

Tel.: +40/745/935 611

Daneş nr. 459

sau la d-l Erwin Seiler

Tel.: +40/265/761 721

Vizitatori sunt rugate să se anunțe în prealabil

DÂRLOS • DURLES • DARLAC

Mica biserică sală fără turn din sec. al XV-lea s-a păstrat aproape intactă până astăzi. În 1500 corul a fost refăcut, iar tavanul sălii datează dintr-o fază de construcție de sec. XIX. Din zidul inițial de fortificație nu se păstrează nici o rămășiță. Biserica își datorează însemnătatea detaliilor sale constructive și picturilor murale.

Pe portalul de vest cu trei retrageri succesive și profilatură fin prelucrată se observă încă urme de pictură murală. Corul este bogat decorat cu figuri sculptate în piatră la consolele nervurilor bolții, iar portalul sacristiei, tabernacolul și sedi- lia sunt de asemenea deosebit de valoroase.

S-au executat lucrări de conservare și punere în valoare a picturilor din cor, reprezentând scene biblice. Pe pereții exteriori ai corului, odată cu picturile murale se păstrează un martor important al trecutului: "Patimile lui Hristos" înfățișate aici prezintă analogii cu picturile murale de început de sec. XVI de la mănăstirile din Moldova.

CONTACT

Cheile sunt la d-l Ioan Pușcaș
Tel.: +40/740/853 830
Dârlos nr. 271

DEALU FRUMOS • SCHÖNBERG • LESSES

Basilica romanică cu trei nave construită în sec. al XIII-lea a fost semnificativ modificată în 1500 prin adăugarea sistemelor defensive.

Clădirea inițială fără turn primește în partea de vest un donjon masiv cu cat de apărare, iar zidurile corului sunt atât de bine întărite, încât aici se poate construi un alt turn defensiv. În același timp navele laterale sunt înălțate, iar biserica capătă aspectul de hală și este acoperită cu bolți în plasă nervurate. Tot acum se construiește și zidul de incintă cu patru turnuri de colț, probabil în locul unui sistem mai vechi.

Casele fortificate din sec. XVI și XVII au fost folosite parțial și ca spații de locuit.

Ansamblul este completat în partea de sud prin construirea în 1914 a casei comunale. Crucifixul din 1425, aflat deasupra arcului de triumf se pare că provine de la un altar din perioada pre-reformă.

CONTACT

Universitatea Ion Mincu
Cheile sunt la d-l Martin Maurer
Tel.: +40/749/519 312

DEDRAD • DT.-ZEPLING • DEDRÁD

Vechea biserică din Dedrad a fost demolată în anul 1873. Din cauza pericolului de prăbușire, biserica fusese închisă încă dinainte.

Biserica-sală nouă cu turn-clopotniță și sacristie a fost ridicată de Michael Seyfried între anii 1876 și 1884. Lucrările de construcție au fost întrerupte temporar din cauza lipsei de fonduri. Meșter constructor a fost Johann Müller din Reghin. Biserica este iluminată natural prin cele patru ferestre mari de pe fiecare latură, cea nordică și, respectiv, cea sudică. Sub ferestre se află tribunele, iar orga se află în tribuna din partea de vest susținută de două coloane din lemn. Corul este delimitat de navă printr-un arc triumfal ogival. Biserica a fost sfințită de episcopul Georg Daniel Teutsch în anul 1884.

Altarul neogotic cu ornamente bogate îl înfățișează în panoul central pe Isus mergând pe apa mării. Orga, confecționată de firma Wegenstein în anul 1928, a fost distrusă în cel de-al Doilea Război Mondial.

CONTACT

Cheile sunt la d-l Johann Göttfert
Tel.: +40/743/304 704
Dedrad nr. 205

DRĂUȘENI • DRAAS • HOMORÓDDARÓC

Până la mijlocul sec. al XIII-lea se termină construcția unei basilici romanice cu contraforți, turn de vest și cor cu absidă, care înlocuia biserica inițială de sec. al XII-lea. În cursul lucrărilor de fortificare din 1494 se construiesc caturi de apărare la turn, navă și cor, zidurile corului sunt întărite și înălțate până la streășina navei, iar navele laterale sunt demolate. În aceeași perioadă ansamblul este înconjurat cu zid de incintă de 8m înălțime și apărat de 5 bastioane, care se păstrează până astăzi. Portalul romanic de vest este decorat cu unele dintre cele mai valoroase sculpturi în piatră din Transilvania.

Din perioada romanică se păstrează ferestrele biface din registrul superior, precum și ferestrele rotunde zidite de deasupra acestora. Lucrările ample de restaurare care durează deja de câțiva ani au scos la iveală și frescele păstrate pe suprafețe extinse. Mobilierul valoros din 1638 a fost inițial depozitat din cauza lucrărilor, iar mai târziu a fost mutat într-o altă biserică, pentru a fi păstrat în condiții de siguranță.

CONTACT

Cheile sunt la d-na Ella Kosa
Tel.: +40/724/456 899
Drăușeni nr. 87

DUPUȘ • TOBSDORF • TÁBLÁS

Construcția unei mici biserici-sală la Dupuș s-a încheiat, probabil, în 1524, acest an fiind înscris pe peretele din vest, în spatele orgii. Biserica este închinată patronului satului, Sf. Tobias. Deasupra navei și corului se află un nivel de apărare, peste care este un acoperiș stabil în două ape. La baza nivelului de apărare se poate vedea o cornișă pictată. Accesul este asigurat printr-un turnuleț cu trepte în spirală situat în partea de vest a bisericii. După renovările ample din 1741, s-au făcut în continuare reparații în 1904/1905, iar în anul 1969 s-au executat lucrări complexe de consolidare a bolții bisericii. Inițial, biserica a fost împrejmuită de un zid de apărare înalt de aproximativ șapte metri, pe care însă locuitorii din Dupuș l-au dărâmat parțial în anul 1901 pentru a construi o școală. Zidul de incintă rămas a fost renovat temeinic în 1957. Turnul-clopotniță, prăbușit în anul 1725, a fost înlocuit în 1902 cu un turn mai mic în care se află trei clopote din perioada pre-reformată. Clopotul din mijloc, turnat în 1491, are medalioane gravate cu imagini reprezentând

dragoni și grifoni. Altarul cu voleuri din perioada pre-reformată este datat 1522. Părțile laterale baroce provin de la începutul secolului al XVIII-lea.

CONTACT

Cheile sunt la familia Mai
Tel.: +40/730/043 116
Dupuș nr. 12

FĂGĂRAȘ • FOGARASCH • FOGARAS

Precedând biserica de astăzi, construită între anii 1841 și 1843, pe locul acesteia se afla un mic și modest lăcaș de cult, de la care s-au păstrat doar baldachinul baroc al amvonului și cristelnița. În nartexul bisericii se află, printre alte obiecte, trei epitafe precum și o statuie a Apostolului Pavel, care provin din perioada de dinaintea edificării bisericii.

Construcția noii biserici-sală clasiciste a fost sprijinită substanțial și sponsorizată financiar de Carl von Brukenthal (unul dintre strănepoții guvernatorului Samuel von Brukenthal), pe vremea aceea „Căpitan superior al districtului Făgăraș”, al cărui blazon aurit împodobește strana din corul bisericii. Orga a fost confecționată în anul 1878 în atelierul constructorului de orgi Wilhelm Hörbiger.

Din 1995, în biserica din Făgăraș se păstrează pupitrul pentru citit și orga Johannes Prause (ambele provenind de la sfârșitul secolului al XVIII-lea), aduse de la biserica din Felmer.

CONTACT
Parohia Făgăraș
Str. Republicii nr. 16
Tel.: +40/268/211 994

FELDIOARA • MARIENBURG/B. • FÖLDVÁR

Biserica evanghelică și ruinele cetății Ordinului Cavalerilor Teutoni, aflate doar la un șant distanță una de alta sunt mândria Feldioarei. Biserica romanică de sec. XIII, cu trei nave și turn clopotniță prezintă o particularitate interesantă: la al doilea nivel al turnului este construită o tribună de ctitor acoperită cu boltă. În sec. al XVI-II-lea turnul primește un nou acoperiș, construit după modelul Biserica Neagră din Brașov.

Interiorul bisericii este bogat decorat, cu bolți în cruce care sprijină în cor pe colonete cu capiteli decorate cu motive vegetale, antropomorfe și chiar scene biblice. Din altarul realizat înainte de Reformă se mai păstrează câteva panouri, depuse la Biserica Neagră. Din zidul de incintă se păstrează doar câteva urme, pe când zidurile cetății Ordinului Teuton realizate din piatră spartă și piatră de râu încă se mai păstrează în apropiere. Zidul de incintă al acesteia din urmă avea 4m grosime și era întărit cu patru turnuri. În incintă încă se mai pot recunoaște urmele unei capele.

CONTACT

Cheile sunt la d-l Friedrich Taus
 Tel.: +40/722/506 613
 Str. Ocatvian Goga Nr. 90
 sau la d-l Attila Tartler
 Tel.: +40/755/403 740

FELMER • FELMERN • FELMÉR

La est de Făgăraș, construită încă din secolul al XIII-lea la marginea unei coline solitare, se află o bazilică cu trei nave, din care s-au păstrat corul încheiat cu absidă semicirculară și nava centrală. În jurul anului 1500 biserica a fost fortificată, navele laterale au fost demolate, iar deasupra corului și navei a fost înălțat un cat de apărare. Biserica este înconjurată de un zid de incintă, inițial cu trei turnuri defensive, dintre care s-au păstrat doar două. În anul 1795 s-a mai construit un turn în partea de vest, fapt care a dus la mutarea zidului de incintă către vest. Pe la 1800, catul de apărare a fost înlăturat, iar corpul bazilical a fost acoperit cu o boltă în leagăn care se sprijină pe console puternice. În partea de sud a zidului de incintă a fost ridicată clădirea școlii care este astăzi complet distrusă.

În interiorul bisericii se păstrează o parte din obiectele clasiciste de cult, cum ar fi amvonul și altarul fără retablu. Orga, cea dintâi realizare a constructorului de orgi J. Prause, datând

din anul 1780, a fost mutată în biserica din Făgăraș unde poate fi admirată astăzi.

CONTACT

Asociația Renascendis
Radu Bârlă și Alina Pătru
Tel.: +40/268/255 558 and +40/770/423 179
e-Mail: contact@renascendis.org

FILITELNIC • FELLDORF • FÜLETELKE

Când un preot transilvănean este întrebat despre locul în care se află Filitelnic, răspunsul primit este: în Mesopotamia. Asta nu înseamnă că e vorba de ținutul dintre două ape din vechiul Orient, ci despre pământul dintre Târnavă Mare și Târnavă Mică din centrul Transilvaniei. - Prima atestare documentară a satului datează din 1347. În Evul Mediu târziu au avut loc numeroase conflicte între țăranii de aici și latifundiarilor pe tema proprietății terenului și obligații de muncă. Evoluțiile din secolul al XX-lea au adus mari schimbări: după ce în 1944 majoritatea germanilor din nordul Transilvaniei au plecat, mulți dintre sătenii din Filitelnic au urmat aceeași cale. Comunitatea săsească nu și-a mai revenit niciodată de pe urma acestor emigrări, iar biserica evanghelică a fost închisă în anul 2000. Însă începând cu anul 2010, Asociația Arcus din Târgu Mureș, împreună cu foști locuitori ai Filitelnicului sau urmași ai acestora, a înființat un centru de formare pentru conservarea bisericii fortificate. Cu ajutorul voluntarilor au putut fi executate reparații majore la biserică și incintă.

CONTACT

Asociația ARCUS
Cheile sunt la d-l Jakob Elek
Tel.: +40/746/177 490
Filitelnic nr. 36

FIȘER • SCHWEISCHER • SÖVÉNYISÉG

Biserica sală ridicată în sec. al XV-lea a fost fortificată la început de sec. al XVI-lea, când incinta a fost înconjurată cu un zid oval, prevăzut cu guri de tragere, cinci turnuri de apărare și mai târziu cu zwingler. În aceeași perioadă au fost construite două caturi de apărare peste cor, care în sec. al XIX-lea au fost demolate și înlocuite cu un acoperiș în patru ape. Turnul de poartă medieval a fost înlocuit în 1862 de turnul clopotniță cu acoperiș baroc.

Interiorul adăpostește orga construită de către Samuel Maetz în 1825, precum și stranele și cristelnița de sec. XVI. Altarul gotic târziu de sec. al XVI-lea, foarte valoros, a fost adus în 1999 la Biserica Sfântul Ioan din Sibiu.

În sec. al XIX-lea comunității în creștere nu i-a mai fost suficientă tribuna de sec. al XVII-lea, pictată cu motive florale tipic regionale și desfășurată pe un singur nivel, astfel că se construiește deasupra ei o altă tribună. Aceasta va fi prelungită până în cor, iar acolo i se va adăuga un nivel inferior.

CONTACT

Cheile sunt la d-na Ortrun Morgen
Tel.: +40/268/260 136 și +40/753/922 466
Fișer nr. 75

GÂRBOVA • URWEGEN • SZÁSZORBÓ

Din cetatea construită în sec. al XIII-lea pentru protecția familiei nobiliare locale se păstrează pînă azi donjonul și zidul rectangular de incintă cu turn de acces.

Peste nivelurile acoperite cu bolți ale turnului s-a construit în 1879 platforma clopotelor, iar acoperișul inițial a fost înlocuit cu actualul acoperiș ascuțit, flancat de patru turnulețe de colț.

Cetatea a fost preluată mai târziu de către comunitate, care a construit în incintă vechea școală. O altă clădire semnificativă este biserica parohială de factură gotică aflată în apropiere, care a fost reconstruită în stil baroc după ce suferise diverse distrugerii. Astăzi păstrează la interior un altar baroc deosebit de valoros.

Pe dealul din proximitatea cimitirului evanghelic se pot vizita ruinele bazilicii romanice inițiale.

CONTACT

Cheile sunt la d-l Harald Sift

Tel.: +40/756/608 018 și

d-l Michael Boholt, Tel.: +40/258/748 218

GHERDEAL • GÜRTELN • GERDÁLY

Biserica din Gherdeal, un sat retras așezat într-o vale laterală a pârâului Rohrbach este încă înconjurată de un zid de incintă foarte bine conservat. În cele patru colțuri au fost construite turnuri de apărare, dintre care cel de sud a fost transformat la mijlocul sec. al XIX-lea în casă de poartă și locuință pentru paznicul cetății.

Biserica medievală anterioară, aflată în pericol de prăbușire din cauza problemelor structurale majore a fost demolată complet în 1850. În locul ei a fost ridicată biserica sală de azi cu turn în partea de vest. Construcția este realizată în spiritul epocii, după cum mărtuiesc compoziția reținută a fațadei turnului și mobilarea spațiului interior.

Din biserica veche s-a putut salva totuși altarul baroc, care a fost remontat în noua clădire. Orga barocă, a fost construită inițial pentru biserica din Cristian, dar în anul 1842 a fost adusă la Gherdeal.

CONTACT

Cheile sunt la d-l Johann Ongerth
Gherdeal nr. 98

GHIMBAV • WEIDENBACH • VIDOMBÁK

În așezarea fondată deja din sec. al XIII-lea de către Cavalerii Teutoni se găsește din sec. al XV-lea o bazilică gotică, rezultată din reconstrucția unei clădiri romanice anterioare. În etapa de fortificare aceasta a fost înconjurată cu zid de apărare cu cinci turnuri defensive, cărora puțin mai târziu li s-a adăugat un zwinger și un șanț cu apă, iar turnul bisericii a fost prevăzut cu guri de tragere. După distrugerile din 1658 biserica a fost reconstruită în forma ei inițială. Totuși bolta navei datează doar din 1775.

Din perioada gotică de construcție se păstrează compoziția planimetrică, plastica ferestrelor, bolta nervurată în cruce gotică a corului și calota a vela a absidei. Din perioada de reconstrucție datează acoperișul în formă de piramidă retezată al turnului cu nivel pentru clopote.

Amenajarea interioară este de sec. XVIII-XIX. Unică în Transilvania este pictura ornamental-florală din 1902, care acoperă cu culoare zidurile și bolțile spațiului interior gotic.

CONTACT

Cheile sunt la d-l Matei Ioan
Tel.: +40/746/403 310

GUȘTERIȚA • HAMMERSDORF • SZT.-ERZSÉBET

Substanța construită a bisericii prezintă numeroase caracteristici ale basilicilor romanice din zona Sibiului: navă centrală compactă, bolți în cruce la navele laterale, arcade cu arce în plin-cintru pe piloni pătrați și ferestre circulare în registrul superior, toate datând din sec. al XI-II-lea, la fel ca absidiola navei laterale sudice.

Corul suferă modificări în sec. al XV-lea, când se construiesc ferestrele în ogivă și bolta cu nervuri. În plus se ridică deasupra acestuia un cat de apărare. Tot în această perioadă este construit și zidul de incintă, care păstrează încă o mică capelă în partea de est. Bolta semicilindrică cu penetrații din nava principală a fost realizată în sec. al XVIII-lea și sprijină pe arce dublouri. În interior se păstrează stranele din sec. XVIII-XIX și picturile restaurate în 1988.

CONTACT

Cheile sunt la
d-na Monika Tibori
Tel.: +40/727/852 262

HĂLCHIU • HELDSDORF • HÖLTÖVÉNY

În secolul al XIII-lea, în localitatea Hălchiu a fost construită o biserică în stil gotic timpuriu care a fost închinată Sf. Andrei. Din această perioadă s-a păstrat doar portalul din vest în stil romanico-târziu. În secolul al XV-lea, în locul acesteia a fost ridicată o biserică-hală gotică. După cutremurul din 1802, aceasta a fost reconstruită tot ca biserică-hală, însă mai mare, păstrându-se în anumite locuri vechile fundații. În anii 1894/95, elementele de fortificație au fost demantelate. Zidul interior avusese o înălțime de nouă metri, iar cel exterior de șase metri. Un desen făcut de Andreas Altomonte prezintă biserica în anul 1727 cu un zid de incintă interior cu două turnuri de apărare precum și un zid exterior cu patru turnuri. Trei clopote din turnul bisericii sunt din oțel sonor și au fost sfințite în 1923. Acestea au înlocuit alte trei clopote mai vechi confiscate de militarii maghiari în 1916 ca material de război. Cel de-al patrulea clopot datează din 1434 și este cel mai vechi clopot din Țara Bârsei. Altarul cu voleuri duble datează din anul 1528 și a fost restaurat de Gisela Richter din Brașov în

anii 1975/76. Orga de astăzi a fost confecționată de Johann Theiss din Râșnov în anul 1808, care a refolosit unele părți din vechea orgă distrusă la cutremur. În anul 1839, aceasta a fost din nou reconstruită.

CONTACT

Cheile sunt la d-na Elfriede Bedners
Tel.: +40/747/842 936
Str. Laterală Nr. 581

HAMBA • HAHNBACH • KAKASFALVA

Doar zidăria turnului bisericii sală din Hamba se mai păstrează din perioada romanică a construcției. Turnul a fost probabil reparat după distrugerea bisericii din anul 1493 și întărit cu un drum de strajă din lemn, în timp ce biserica nu a mai fost reconstruită, ci doar înconjurată cu un zid defensiv.

Noua construcție a bisericii din 1749 a durat doar până în 1830, când a fost înlocuită de actuala clădire, zidul de apărare trebuind să-i facă loc acesteia.

Mica biserică clasicizată, armonios proporționată nu mai este folosită astăzi, mobilierul ei incluzând tribunele de lemn, amvonul și stranele fiind mutat în altă parte.

CONTACT

Asociația Melikoleg

Cheile sunt la d-l Wilhelm Tartler

Tel.: +40/269/543 609 sau +40/754/985 376

Hamba nr. 52

HĂRMAN • HONIGBERG • SZ.-HERMÁNY

Bazilica romanică cu trei nave, deja înconjurată de un zid de apărare, primește în anul 1290 un turn clopotniță în partea de vest. În sec. al XV-lea, atât turnul cât și nava sunt adaptate stilului gotic și se construiește un al doilea zid de apărare. Zidul interior este înălțat până la 12 m și întărit cu 7 turnuri defensive și zwinger.

Un al treilea zid, care astăzi nu se mai păstrează, înconjura șanțul cu apă astupat în 1814. Pe partea interioară a primului zid de fortificație, parțial conservat, a fost construit un drum de strajă.

O particularitate deosebită o reprezintă grânarele și locuințele adosate bisericii în partea de S. Turnul de vest, cel mai înalt din Țara Bârsei, a fost prevăzut cu un vârf nou în anul 1794.

Mobilierul interior datează preponderent din sec al XVIII-lea. În turnul de apărare de est se află o capelă datând din perioada pre-reformă, decorată cu fresce înfățișând printre altele Ju-

decata de Apoi și Pedepsirea Păcătoșilor. Picturile murale necesită lucrări de restaurare.

CONTACT

Cheile sunt la d-l Dan Ioan Ilica-Popescu
Tel.: +40/729/745 210

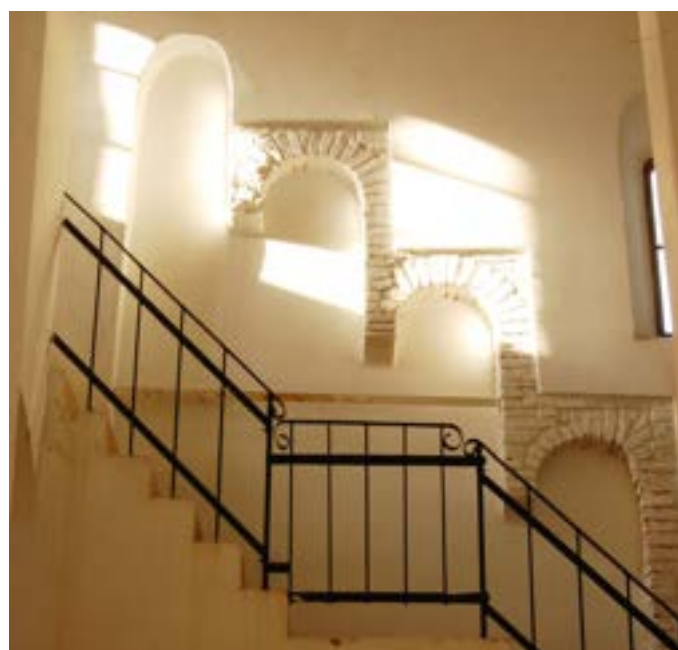

HERINA • MÖNCHSDORF • HARINA

O vizită la Herina, o localitate cu aproape 500 de locuitori și cu o bazilică romanică cu trei nave delimitate prin coloane, nu ar trebui să lipsească din nici un circuit turistic prin nordul Transilvaniei.

Biserica evanghelică cu cele două turnuri de vest și o tribună vestică a fost construită la începutul secolului al XIII-lea și restaurată de curând. Ea se ridică solitar pe o colină din localitate și este, datorită poziției și arhitecturii sale, un subiect fotografic îndrăgit. Minunata Țară a Năsăudului este o regiune cu o istorie foarte bogată, fiind un ținut intens disputat ca urmare a poziției sale geografice avantajoase, a calității solului, a pădurilor sale întinse și a zăcămintelor de minereuri. Urmele breslelor meșteșugărești și negustorești stabilite aici în trecut sunt vizibile și astăzi.

Vizitatorii se pot bucura de multiple atracții turistice: se recomandă mai ales excursiile în natură, prin numeroasele parcuri naționale din regiune, precum și participarea la sărbătorile tra-

diționale celebrate frecvent, care constituie un veritabil magnet pentru publicul larg.

CONTACT

Cheile sunt la d-na Brigitte Budacan
Tel.: +40/766/432 729
Herina nr. 85

HETIUR • MARIENBURG/SCH. • HÉTÚR

În mica așezare de iobagi este ridicată în sec. al XV-lea o biserică sală cu cor cu închidere poligonală. Actuala clădire în stil gotic târziu primește în sec. al XVIII-lea un turn de vest cu platformă defensivă și acoperiș ascuțit.

După cum mărturisesc contraforții care sprijină încă zidurile bisericii, interiorul acesteia a fost inițial acoperit cu bolți, înlocuite ulterior de un planșeu drept. Din zidul de incintă nu se păstrează urme.

Interiorul adăpostește lucrările valoroase a doi sighișoreni binecunoscuți: un altar realizat în 1789 de către Johannes Folberth, iar deasupra acestuia o orgă cu prospect baroc târziu, construită în 1850 de către Samuel Binder.

CONTACT

Cheile sunt la d-na Maria Theiss
Tel.: +40/265/711 155
Hetiur nr. 147

HOMOROD • HAMRUDEN • HOMORÓD

Unul dintre cele mai puternice turnuri defensive din Transilvania are 8 niveluri și este construit peste corul inițial al bisericii romanice ridicate în Homorod în sec. al XIII-lea. Turnul a fost ridicat în 1550 în etapa de fortificare a bisericii, când și corul a fost despărțit de navă, iar turnul de vest de dimensiuni mai reduse, aflat în prelungirea navei laterale a fost flancat de două construcții laterale.

Ansamblul a fost înconjurat cu două ziduri de incintă. Cel exterior, fără turnuri, cuprindea un zwingler, în timp ce zidul interior era apărat de patru turnuri de colț. În 1784, sub presiunea unei comunități din ce în ce mai numeroase, biserica a fost extinsă prin construirea unui cor nou pe partea de sud.

După incendiul din 1792 biserica primește valorosul mobilier în stil baroc târziu, cu tavan casetat pictat, tribune decorate și altarul cu orgă bogat ornamentat. Fragmentele de pictură murală conservate în cor sunt reprezentări din

epoci diferite, începând cu 1270 și până în Evul Mediu târziu.

CONTACT

Cheile sunt la familia Márton
Tel.: +40/268/286 609

HOSMAN • HOLZMENGEN • HOLCMÁNY

Din bazilica ridicată în secolul al XIII-lea se mai păstrează portalul de vest, mărturie de mare valoare a plasticii romanice în Transilvania și coloanele și arcadele ce despărțeau cândva nava principală de cele laterale.

Cine se uită cu atenție deasupra portalului de vest, observă o sculptură înzidită reprezentând două personaje. Unii spun că e vorba de Botezul Domnului în Iordan, alții că ar fi Adam și Eva. Privitorul poate deci încerca să descifreze pe cont propriu misterul.

În jurul anului 1500 turnul clopotniței a fost înălțat și prevăzut cu drum de strajă din lemn, sprijinit pe console, iar navele laterale ale bisericii au fost demolate.

Cele două ziduri ale fortificației, ridicate în secolul al XV-lea sunt unite prin turnul de poartă și păstrează urme ale drumului de strajă și gurile de tragere drept mărturie a timpurilor grele.

CONTACT

Cheile sunt la d-na Maria Nicula
Tel.: +40/746/131 088

IACOBENI • JAKOBSDF./A. • JAKABFALVA

Biserica-sală gotică din Iacobeni, închinată Sf. Iacob, a fost ridicată în secolul al XIV-lea.

La sfârșitul secolului al XV-lea, nava a fost acoperită cu o boltă în rețea în stil gotic târziu. Transformarea în biserică fortificată s-a făcut în jurul anului 1500, când, în partea de vest, a fost ridicat un turn masiv cu drum de strajă din lemn. Deasupra sacristiei a fost înălțat încă un turn de apărare cu cinci niveluri. Peste biserică s-a construit un nivel de apărare în consolă, susținut de 15 arcade.

Din anii 1990, biserica din Iacobeni a permis accesul temporar unei alte comunități religioase spre folosință. În această perioadă s-au făcut niște modificări constructive în special la interior, care nu au respectat cerințele de protejare a monumentului. Din vechiul inventar al bisericii s-au păstrat totuși, printre altele, un epitaf al preotului Michael Schullerus (de la 1748), precum și panourile pictate ale tribunelor din secolul al XVIII-lea.

CONTACT

Cheile sunt la d-l Achim Vintea
Tel.: +40/746/707 799
sau +40/741/928 545

IDECIU D. JOS • NIEDEREIDISCH • A.-IDECS

În anul 1868, un incendiu a distrus vechea biserică din Ideciu de Jos. Construcția noii biserici a început în 1870, dar până în anul 1874 slujbele s-au ținut sub cerul liber. În timpul slujbei, comunitatea stătea așezată într-un cerc mare pe niște bârne, care ulterior au fost folosite la construcția acoperișului turnului. Noua biserică-sală nu prezintă caracteristici stilistice deosebite. Încăperea este divizată de arce dublou în trei travee de boltă, corul are o boltă cu penetrații, iar între cor și navă se află un arc triumfal semicircular. Turnul-clopotniță din vest s-a prăbușit în 1875, cu puțin timp înainte de a fi terminat, deoarece vechile fundații nu au putut susține greutatea noii construcții. Turnul reconstruit adăpostește două clopote foarte vechi, unul din anul 1597 care poartă inscripția „Verbum Domini Manet in Aeternum“ (Cuvântul lui Dumnezeu rămâne pentru eternitate) și al doilea inscripționat „Anno Domini 1664“. În perioada totalitarismului, biserică a fost folosită în egală măsură de credincioșii reformați, catolici, ortodocși, dar și de evanghelici – o măsură ecumenică născută din necesitate.

CONTACT

Cheile sunt la d-na Rosalia Kasper
Tel.: +40/745/035 935, Ideciu de Jos nr. 251

IDECIU D.S. • OBEREIDISCH • FELSŐIDECS

În secolul al XV-lea, la Ideciu de Sus a fost construită o mică biserică-sală gotică, formată dintr-o navă și un cor cu închidere dreptunghiulară. Aspectul de astăzi al bisericii, cu tavan plat din lemn, ușor curbat, datează din anul 1861. Ferestrele sunt mari, late și au o formă semicirculară. În partea de nord și de vest se află tribune din lemn, iar portalul din vest are o închidere în arc frânt. În fața intrării din sud se află un portic, iar corul este legat de nava bisericii printr-un arc triumfal lat, semicircular. Ansamblul a fost completat în anul 1842 cu un turn-clopotniță situat la o mică distanță de biserică. Acesta are arcade acustice mari și ferestre ovale.

Pe o lespede de pe peretele vestic al turnului este scrisă următoarea inscripție: „Deutsche Treu und deutscher Fleiß; Bauen Gott zu Lob und Preis; Diesen Thurm – ihr Enkel hört; Bleibt der deutschen Ahnen wert. 1842 und 43“ („Credința și hărnicia germană au înălțat spre lauda Domnului acest turn - nepoți, ascultați, și fiți demni de străbunii voștri. 1842 și 1843”).

CONTACT

Cheile sunt la d-na Gerda Lassel
Tel.: +40/757/628 710
Ideciu de Sus nr. 129

IGHIȘUNOU • EIBESDORF • SZ.-IVÁNFALVA

Biserica fortificată din Ighișul Nou, construită în sec. XIV-XV a fost inițial o biserică sală gotică, fără turn, cu un cor îngust. Corul a fost supraînălțat la sfârșitul sec al XV-lea prin adăugarea unui cat de apărare. În sala din față a fost ridicat un turn, scările fiind săpate în grosimea zidurilor. Micul turn octogonal din partea de nord, în care se găsesc acum scările de acces a fost construit mai târziu.

Asemeni multor biserici din zona Mediașului, și aceasta a fost bogat decorată cu sculpturi în piatră deosebit de valoroase: trandafiri înfloriți la mulurile ferestrelor corului și la portalul de vest cu profilatură bogat ornamentată.

Impunătorul turn de apărare de vest are încă acoperișul inițial în patru ape și catul de apărare din lemn. Biserica este înconjurată de un zid de fortificație complet din care fac parte ruinele unei case de provizii fortificate la nord, iar la sud un bastion în formă de potcoavă ce închide zwingurul îngust.

CONTACT

Cheile sunt la d-na Monica Aldea
Tel.: +40/765/038 408
Str. Școlii nr. 41

JIBERT • SEIBURG • ZSIBERK

Localitatea Jibert a fost menționată documentar pentru prima dată în anul 1289 ca „villa Syberg“. În secolul al XIII-lea, comunitatea a ridicat o biserică-sală romanică cu turn de vest și cu un portal arcuit, cu remarcabile console sculptate în piatră în corul bisericii și cu ferestre încadrate în arc semicircular. Turnul-clopotniță a fost transformat într-un turn masiv de apărare pe la 1450. După ce, în secolul al XVII-lea au fost făcute modificări substanțiale la clădirea bisericii, în anul 1859 a fost demolat mai întâi turnul de vest și, în anii următori, întreaga construcție.

Piatra de temelie a noii biserici s-a pus în 1868. În timpul vizitei sale, episcopul Georg Daniel Teutsch din protopopiatul Rupea a scris despre comunitatea din Jibert că aceasta ridică „o nouă biserică în stil gotic, așa cum se poate ea construi aici și acum“. După 15 ani de la începerea construcției, biserica a fost sfințită. Era o biserică spațioasă cu interior clasicist. Orga Maywald provine din vechea biserică (1841/1850)

și a fost transformată și mărită pentru noua biserică de Joseph Nagy, la sfârșitul anilor 1870.

CONTACT

Cheile sunt la d-na Annmarie Ghindea
Tel.: +40/742/371 305
sau la d-l Martin Albrecht
Tel.: +40/268/285 591

JIDVEI • SEIDEN • ZSIDVE

Biserica gotică cu zid dublu de incintă și trei turnuri de apărare ridicată pe pământul grevilor în sec. al XV-lea este complet transformată patru secole mai târziu, când și catul de apărare al turnului de poartă este înlocuit de un acoperiș ascuțit. Bolțile a vela care acoperă interiorul bisericii sprijină în partea de sud pe ziduri, iar în partea de nord pe pilaștri. Între aceștia sunt construite arce “mâner de coș” pe care sprijină balconul acoperit cu bolți a vela.

Orga construită în 1804 de către Samuel Maetz se află în balconul de vest.

Amvonul neoclasic, cristelnița din 1801 și tabernacolul gotic completează mobilierul interior.

CONTACT

Cheile sunt la d-na Johanna Stoia
Tel.: +40/745/249 703
str. Perilor nr. 15

LIVEZILE • JAAD • JÁD

În secolul al XV-lea, în localitatea Livezile a fost construită o biserică-sală gotică cu turn de vest, închinată Sf. Ștefan. Portalul de vest are un ancadrament format din trei baghete și trei caneluri, încheiat la partea superioară într-un arc frânt. Parterul turnului este legat de interiorul bisericii prin trei arce frânte. În timp ce portalul din nord este construit din piatră cioplită având tot forma unui arc frânt, intrarea din partea de sud are un profil compus din baghete unghiulare cu caneluri. Noua boltă a navei este semicilindrică cu arce dublou și a fost realizată pe la 1800.

Atunci au fost mărite și ferestrele, iar intrările au fost prevăzute cu câte un portic. Tribunele, susținute de coloane rotunde, au fost ridicate în anul 1831, iar camera clopotelor în forma ei actuală este din anul 1860. Altarul clasicist din 1876 îl înfățișează pe Isus în Grădina Ghetsimani în tabloul central, având împrejur coloane corintice, vase și un coronament decorat cu frunze.

CONTACT

Cheile sunt la d-l Meinhardt
Tel.: +40/744/616 863

LOGIG • LUDWIGSDORF • SZÁSZLUDVÉG

Între 1912 și 1913, la Logig s-a construit o mică biserică-sală cu elemente neo-romanice. Bolta vechii biserici mai mari se prăbușise în urma unei alunecări de teren. Casa clopotelor și curțina fuseseră dărâmate anterior din cauza deteriorării lor. Noua biserică are un tavan casetat, o tribună în partea de vest, o sacristie amplasată în partea de nord, un cor cu închidere circulară și un turn de vest scund. Acesta din urmă asigură accesul la tribune și la camera clopotelor, având două niveluri. Corul, ca și nava, este iluminat prin ferestre dispuse în pereche. De la vechea biserică prăbușită s-a preluat un clopot din anul 1880, care a fost turnat din nou în 1912. Biserica a fost sfințită de episcopul Friedrich Teutsch în 1914. Orga a fost confecționată de Samuel Binder în anul 1912, iar altarul este din 1913. În panoul principal al altarului este reprezentată scena Răstignirii.

CONTACT

Cheile sunt la d-l Martin Rehner
Tel.: +40/743/767 264
Logig nr. 60

LOVNIC • LEBLANG • LEMNEK

În anii 1883/84, vechea biserică din Lovnic, construită în anul 1507, împreună cu zidul de incintă simplu, dar și cu cele două turnuri de apărare din nord-vest și nord-est au fost demolate. La demolare a fost descoperită o veche cronică în limba germană scrisă pe perete între anii 1453 și 1542.

Piatra de temelie pentru noua biserică a fost pusă în 1884. Construcția a fost terminată în 1886, fiind realizată sub îndrumarea meșterilor constructori Johann și Karl Letz din Sighișoara. Edificiul este o biserică-sală spațioasă și luminoasă și are un turn-clopotniță înalt de 47 de metri situat în partea de vest. Vechiul turn-clopotniță, demolat în 1884, fusese amplasat în partea de sud-est față de biserică și servise și ca turn de poartă.

CONTACT

Cheile sunt la d-l Martin Gootz
Tel.: +40/268/285 795
Lovnic nr. 31

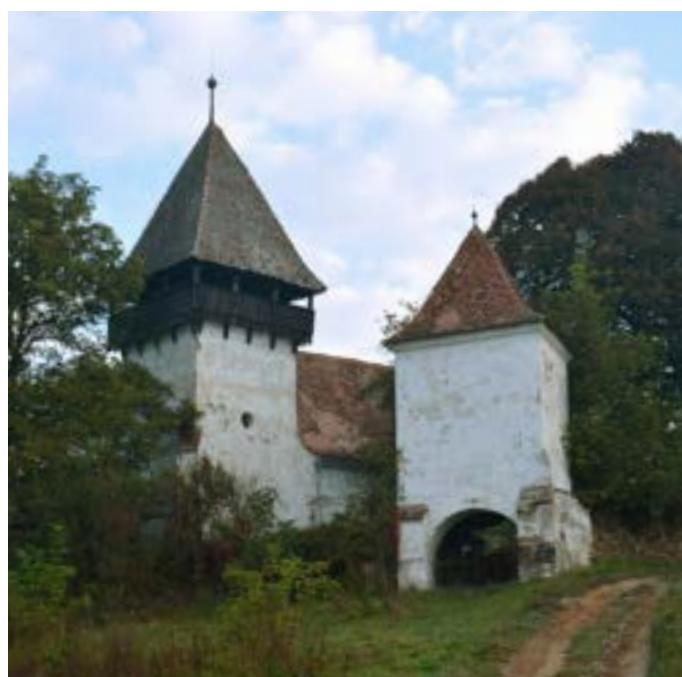

MĂGHERUȘ • MANIERSCH • MAGYARÓS

Pe versantul văii, la jumătatea drumului deasupra satului, se află biserica din Măgheruș. Fără anumite trăsături arhitecturale deosebite, a fost construită probabil în secolul al XVI-lea. Turnul clopotniței este realizat din zidărie de piatră masivă și este mult mai vechi decât biserica. Această presupunere este susținută de șlițurile de tragere înguste și lungi, care datează din perioada anterioară apariției armelor de foc. De la etajul al treilea în sus, turnul este din cărămidă, iar etajul al cincilea formează o crenelură deschisă pe niște tâmpile suspendate. Zidul de apărare din plăci plate de gresie are o înălțime cuprinsă între trei și patru metri. Turnul porții datează probabil tot din secolul al XVI-lea și a fost renovat în anul 1725 și în anul 1814. Poarta zidului de apărare este acum deschisă și acoperită de vegetație. Ușa bisericii atârână în balamale înclinate, ferestrele sunt sparte și tencuiala se desprinde. Altarul este un bloc de piatră brută cu un ornament remarcabil care se înalță în spate. Aceasta nu este remarcabilă pentru arta sa picturală, ci pentru simplitatea sa protestantă

minimalistă. Orga din anul 1912 a fost vândută către orașul Târgu Secuiesc în anul 1988.

CONTACT

Cheile sunt la fam. Chisiu, gospodăria în spatele fortificației

MĂIERUȘ • NUSSBACH • SZÁSZMAGYARÓS

În secolele XIV-XV, locuitorii din Măieruș au ridicat o biserică-sală în stil gotic cu un turn-clopotniță alăturat.

În anul 1475, turnul a fost înălțat până la doisprezece metri și i-au fost zidite arcadele. Tot în secolul al XV-lea a fost ridicat un zid defensiv înalt de șase până la opt metri. Astăzi se pot vedea numai fragmente, deoarece spre sfârșitul secolului al XIX-lea o mare parte din acesta a fost demolat pentru a construi o școală. În 1573, biserica a fost puternic avariata de un incendiu și reparată superficial. Între anii 1791 și 1793, vechiul cor a fost înlăturat, iar nava bisericii a fost extinsă către est și a fost acoperită cu un tavan plat. În anul 1900, tavanul a fost tencuit și ornamentat simplu, cu stucaturi. În plus, în timpul lucrărilor ample de reconstrucție dintre anii 1791 și 1793, care aproape că au transformat complet edificiul, au fost amplasate tribune din lemn pe pereții de pe latura nordică și vestică. Turnul-clopotniță a fost supraînălțat ultima oară în 1842.

CONTACT

Cheile sunt la d-l Georg Foof
Tel.: +40/726/790 910
Maieruș nr. 10

MĂLÂNCRAV • MALMKROG • ALMAKERÉK

Bazilica romanică cu trei nave, turn de vest și cor poligonal a fost ridicată în sec. al XIV-lea și a avut până la Reformă hramul Sfintei Maria. Din sistemele defensive ale bisericii, realizate în sec. XV-XVI se mai păstrează doar catul de apărare peste turn și ruine ale zidului de incintă, caturile de apărare de peste cor și navă fiind demolate în urma incendiului din sec. al XIX-lea.

Atipic pentru acest tip de construcții, biserica se păstrează și azi netencuită, urmare a restaurărilor din 1913, care au fost realizate conform tradiției de sec. al XIX-lea. Pe lângă frescele valoroase ce acoperă o suprafață însemnată, interiorul adăpostește și numeroase sculpturi impresionante, precum menourile și mulurile ferestrelor, portalul de vest și alte detalii de plastică arhitecturală. Altarul triptic (cu panou central și două panouri laterale mobile), unul dintre cele mai vechi altare gotice cu Maica Domnului figură centrală și strana în stil gotic târziu, sculptată în atelierul lui Johann Reychmut completează mobilierul desăvârșit al bisericii.

CONTACT

Cheile se găsesc la casa parohială direct lângă ansamblul fortificat, la d-l Joachim Lorenz
Tel.: +40/744/645 473 sau
la familia Linzing
Tel.: +40/269/448 696 și +40/775/142 285

MARPOD • MARPOD • MÁRPOD

La fel ca majoritatea bisericilor de pe Valea Hârtibaciului, și biserica parohială din Marpod a fost inițial o bazilică cu trei nave. De la acesta s-a păstrat un capitel romanic, care a fost încorporat în construcția primului pilastru din partea sudică a bisericii. În anii 1494 și 1504, Marpod a primit un sprijin financiar de la administrația Provinciei Sibiului a Celor Șapte Scaune pentru lucrări de construcție la turn. Din acea perioadă s-au mai păstrat unele părți ale pereților laterali ai navei bisericii și fragmente ale fortificației. Modificările din perioada 1785-1798 i-au conferit bisericii din Marpod înfățișarea de astăzi. Biserica este împrejmuită de un zid de apărare dreptunghiular, în colțurile căruia se aflau odinioară patru turnuri, dintre care azi mai există numai turnul din nord-est și cel din sud-est. Vechea primărie a fost construită în locul zidului incintei din partea de sud. Altarul format din trei părți are în centru un tablou reprezentativ pictat în anul 1926 de pictorul sibian Hans Hermann și este flancat de statuile a doi apostoli. Orga cu prospect baroc a fost confecționată

în 1762 de Johannes Hahn, reparată în 1817 de Samuel Maetz și restaurată în 1985.

CONTACT

Cheile sunt la d-l Wilhelm Schneider,
Tel.: +40/269/250 465 sau +40/742/459 805

Marpod nr. 314
Grupurile de vizitatori sunt rugate
să se anunțe în prealabil

MEDIAȘ • MEDIASCH • MEDGYES

Ca o particularitate între celelalte catedrale de oraș din Transilvania, la Mediaș s-a păstrat nu doar biserica cu hramul Sfintei Margareta, ci întregul ansamblu fortificat. Imaginea de astăzi a bisericii se datorează celor două construcții anterioare și numeroaselor faze de reconstrucție, încheiate în 1482. Doar turnul de vest a fost înălțat până la dimensiunea actuală la mijlocul sec. al XVI-lea.

Interiorul bisericii, cu secțiune transversală asimetrică este o combinație de biserică și biserică hală. Prin menținerea navei laterale la înălțime redusă s-au conservat la partea superioară a zidului navei principale picturi murale medievale deosebit de valoroase. Altarul triptic din 1485 este o operă de artă din perioada anterioară Reformei. Alături de acesta au fost aduse aici multe alte altare provenite din biserici care nu mai sunt folosite sau care sunt în pericol.

Biserica este înconjurată de un zid de incin-

tă cu cinci turnuri de apărare, care adăpostește și ansamblul vechii primării, școala și casa parohială. În turnul de sud se păstrează capela Sfintei Maria unde pot fi admirate fresce pre-reformă foarte bine conservate. Curtea ansamblului este o descriere a evoluției de secole a vieții civice într-un oraș săsesc, aici fiind

prezente elemente ale religiei, ale apărării, ale educației și ale administrației. Și astăzi clădirile bisericii, școlii și casei parohiale servesc încă scopului original.

CONTACT
www.evkm.ro

MERCHEAȘA • STREITFORT • MIRKVÁSÁR

Din bazilica romanică din secolul al XIII-lea s-au păstrat doar nava centrală și corul pătrat. Bazilica a devenit o biserică-sală în secolul al XV-lea, după ce au fost demolate navele laterale și au fost zidite arcadele. Mai recent s-a adăugat câte un portic la intrările din nord și din sud. Biserica a fost odinioară împrejmuită de un zid defensiv de șase până la șapte metri înălțime, ridicat în prima jumătate a secolului al XVI-lea, având forma unui patrulater neregulat, cu turnuri în fiecare colț. Pe la 1800 s-au demolat unele părți ale zidului defensiv din vest pentru a construi o primărie. Un secol mai târziu a fost demolat și ceea ce mai rămăsese din zidul din vest precum și turnul din sud-vest pentru a construi o școală. De asemenea, au fost demolate turnul din partea de nord-est precum și poarta, rămânând doar turnul din sud-est. Turnul din nord-vest, transformat în donjon, s-a prăbușit mai târziu; acesta a fost înlocuit cu un turn-clopotniță între anii 1848 și 1858. Clopotul din 1570 este o donație din partea primarului Mauritius Ludwigs din Rupea. La Mercheașa

s-au păstrat două statui din lemn din perioada pre-reformată, reprezentând o madonă cu un remarcabil drapaj din prima jumătate a secolului al XV-lea, precum și un crucifix mare din perioada de trecere de la gotic la Renaștere. Orga a fost confecționată de Johannes Prause în anul 1788 și mărită la zece registre de W. Hörbinger în 1887.

CONTACT

Cheile sunt la d-l Andreas Walter
Tel.: +40/786/420 646

MERGHINDEAL • MERGELN • MORGONDA

Basilica romanică de sec. XIII s-a păstrat în mare măsură, după cum se poate observa din legătura dintre nava principală și cele laterale. Două secole mai târziu, în timpul lucrărilor de fortificare se construiește un turn peste careul corului, prevăzut inițial cu drum de strajă. Turnul clopotniței și-a păstrat drumul de strajă cu parapet tip fachwerk al catului de apărare. Acest tip de biserică fortificată cu două turnuri se găsește și la Dealu Frumos, un sat aflat în apropiere. Zidul de incintă cu patru colțuri a fost prevăzut cu două turnuri de apărare și care avea la rândul lui guri de tragere și drum de strajă. Din acesta se mai păstrează doar găurile din zid în care erau montate grinzile de susținere.

În turnul de poartă se afla și locuința paznicului cetății.

CONTACT

Cheile sunt la d-l Marius Subțirel
Merghindeal nr. 218

MEȘENDORF • MESCHENDORF • MESE

Biserica sală în stil gotic timpuriu, ridicată în sec. al XIV-lea cu turn vestic și cor poligonal a fost fortificată în 1495.

Turnul primește un cat de apărare din lemn, la fel corul și nava. În timp ce în urma lucrărilor de restaurare de la începutul sec. al XIX-lea sunt demolate bolțile bisericii, care se aflau în pericol de prăbușire, turnul este păstrat în forma sa medievală.

Zidul de incintă a fost prevăzut inițial cu trei turnuri de apărare, din care două se mai păstrează și azi și cu zwingler în partea de sud-vest. O parte a zidului a fost demolată în 1888, pentru a crea spațiu pentru construirea școlii.

Interiorul este dominat de tribuna pe stâlpi de lemn dezvoltată pe trei laturi și decorată cu picturi baroce și de altarul triptic din 1693, deasupra căruia este amplasată orga construită în 1914.

CONTACT

Cheile sunt la d-na Doina Scoica
Tel.: +40/740/903 744
Meșendorf nr. 102

METIȘ • MARTINSDORF • MÁRTONFALVA

Pe locul bisericii medievale demolate se construiește în sec. al XIX-lea o biserică neogotică, care face parte din așa-numitele biserici Gustav-Adolf. Asociația Gustav Adolf Werk, cea mai veche asociație evanghelică de sprijin și ajutor a făcut donații în sec. al XIX-lea pentru construirea de noi biserici în diaspora. În Metiș se păstrează din construcția inițială turnul de vest ridicat în secolul al XIV-lea.

Din zidul de fortificație inițial, apărat de 3 turnuri și un zwinger se mai păstrează astăzi turnul de nord cu cat de apărare și drum de strajă cu parapet tip fachwerk. Alipit turnului se află casa parohială. Pe unul dintre clopotele din Metiș, datând din sec. al XIV-lea se pot citi încă majusculele gotice.

CONTACT

Cheile sunt la d-na Johanna Hartmann
Tel.: +40/269/587 122
Metiș nr. 11

MIERCUREA SB. • REUSSMKT. • SZERDAHELY

Basilicii romanice cu contraforți ridicate în jurul anului 1260 îi sunt înălțate navele laterale în 1496, căpătând astfel aspectul de biserică hală. Din clădirea inițială s-au mai păstrat doar turnul, care astăzi este integrat în acoperiș și zidurile bisericii. În podul navelor laterale se mai păstrează încă ferestrele romanice rotunde din registrul superior, care au fost acoperite în anul 1783 prin construirea bolții deasupra navei centrale. În această perioadă a fost extins și corul, iar interiorul a fost decorat cu perechi de coloane toscane la arcul de triumf și adosate pereților. Și mobilierul datează tot din sec. al XVIII-lea.

Zidul de incintă cu turn de poartă a fost construit între sec. XIII – XV. Partea sa interioară este construită pe aproape întreaga lungime cu camere și grânare masive, pe două niveluri, prin spatele cărora trece drumul de strajă.

Acoperișul într-o singură apă al cămărilor este prelungit, protejând de-a lungul secolelor și până astăzi lăzile de grâu ale sătenilor.

CONTACT

Cheile sunt la familia Nicoara,
Tel.: +40/751/525 350 sau +40/749/512 284
str. Ilie Macelaru Nr. 25

MOARDĂȘ • MARDISCH • MARDOS

Biserica din Moardăș a fost ridicată în sec. al XV-lea ca biserică sală de factură gotică. Deosebit de valoroasă este plastica arhitecturală a corului. Nervurile bolților se termină cu console decorate cu multă măiestrie. La acestea se adaugă cele trei ferestre ale corului cu muluri și menouri frumos prelucrate și care au fost reparate în etape începând cu anul 2010.

Aceste lucrări sunt parte a unui proiect de conservare a bisericii fortificate care a început în anul 2008 la inițiativa Biroului de Coordonare Biserici Fortificate și care a implicat diverși parteneri. Până acum au fost reparate șarpanta, învelitoarea, zidurile și fațadele. În etapele următoare urmează repararea dușumelei în navă și cor. Scopul acțiunii este de a repara biserica în așa măsură, încât spațiul interior să poată fi din nou folosit în condiții de siguranță.

CONTACT

Cheile sunt la d-l Alexandru Stanila
Tel.: +40/269/254 682

MORUȘ • MORITZDORF • ARANYOSMÓRIC

Pe o colină din vestul satului, atestat documentar încă din anul 1291 ca „terra Mauruch“, se află micul ansamblu sacral alcătuit din ruina bisericii și noua casă de rugăciune ridicată în secolul al XIX-lea. Impresionantul turn-clopotniță a fost inițial turnul de sud-vest al unei biserici-sală gotice închinată Sf. Mauriciu. Turnul cu un drum de strajă din lemn este acoperit cu un coif piramidal din tablă, care a fost recondiționat în 2019. Clopotele din Moruș au fost turnate în 1928 și 1929 la Sibiu.

După prăbușirea navei bisericii, comunitatea din Moruș a ridicat în anul 1886, cu sprijinul Fundației Gustav-Adolf, o sală de rugăciune unde se mai țin și astăzi slujbele religioase. Panoul altarului și cristelnița (datând din 1883) din această încăpere au fost aduse la Moruș în anii 1960 de la comunitatea din Sigmir, un sat din vestul orașului Bistrița.

CONTACT

Cheile sunt la d-na Coruș
Tel.: +40/749/650 141

MOȘNA • MESCHEN • MUZSNA

Din biserica construită în sec. al XIV-lea se mai păstrează doar portalul de vest, precum și părți din coloanele de est din biserica hală ridicată în sec. al XV-lea. Construirea noii biserici a însemnat și fortificarea ei în aceeași etapă: corul este prevăzut cu cat de apărare pe arce, iar intrările de nord și sud sunt apărate de turnuri prevăzute cu guri de tragere și mașculiuri.

Zidul de incintă are drum de strajă pe arce de cărămidă, mai multe turnuri și un zwinger împărțit în două, supravegheat de un mic turn de strajă.

Spațiul interior al bisericii impresionează prin dimensiuni și plastică arhitecturală, dominate de bolta gotică în plasă care sprijină pe perechi de pilaștri adosați zidului.

CONTACT

Cheile sunt la
d-1 Ladislau Ciocan
Tel.: +40/749/680 770

MOTIȘ • MORTESDORF • MARTONTELKE

Biserică-sală gotică din Motiș a fost construită în secolul al XIV-lea. Nava este astăzi acoperită cu un tavan plat, iar în cor s-a păstrat o boltă în cruce din perioada gotică. Arcul triumfal ogival nu este profilat. În secolul al XV-lea, biserica a fost împrejmuită de un zid defensiv poligonal fortificat cu turnuri, dintre care trei s-au păstrat până azi. Pe turnul din est este marcat anul 1648. Între 1832 și 1835, unul dintre turnurile defensive a fost supraînălțat și transformat în turn-clopotniță. O parte din zidurile de incintă au fost demolate în 1875 pentru a face loc unei școli. Zidul de incintă, care s-a păstrat, încă atinge o înălțime de trei până la patru metri în interiorul curții cetății. În comparație cu bisericile învecinate din Valea Viilor și Moșna, biserica din Motiș este mai modestă. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea s-au construit tribune pe trei laturi din interiorul bisericii. Pe latura nordică s-a adăugat o a doua tribună deasupra primei. Anterior, în prima jumătate a secolului al XVII-lea, nava bisericii fusese prelungită către vest. În cor s-a păstrat

un tabernacol înzidit. Nava bisericii și corul au șarpantele separate. Acoperișul în două ape al bisericii are în partea de vest un frumos fronton ascuțit pe care este inscripționat anul 1718.

CONTACT

Asociația Arca de la Motiș
Cheile sunt la d-na Nina Laza
Tel.: +40/743/416 090 sau +40/746/085 643

MOVILE•HUNDERTBÜCHELN•SZ.-HALOM

Pe un deal în mijlocul satului Movile se înalță o puternică biserică fortificată, a cărei piatră de temelie a fost așezată la mijlocul secolului al XIII-lea. Din construcția romanică se mai păstrează doar turnul de vest și zidurile navei bisericii.

Pe la 1500 biserica a fost fortificată, folosindu-se elemente stilistice ale goticului târziu. Ansamblul a fost înconjurat de două ziduri de fortificație, prevăzute cu turnuri de apărare.

În secolul al XIX-lea, sub presiunea comunității care se dezvoltase mult, spațiul interior al bisericii a trebuit extins prin adăugarea unei tribune dezvoltate pe trei laturi.

CONTACT

Cheile sunt la d-na Doina Atudorei
Tel.: +40/757/745 041
Movile nr. 213

NADEȘ • NADESCH • SZÁSZNÁDAS

Într-o plângere adresată Papei din anul 1309 se menționează întâmplător faptul că biserica din Nadeș era închinată Sf. Martin. În a doua jumătate a secolului al XV-lea, la biserică s-au făcut lucrări de reconstrucție mai ample. Biserica veche a fost demolată pe la 1850, în locul ei fiind construită, în decurs de trei ani, biserica de astăzi în stil neoclasicist după planurile lui Samuel Teutsch. Corul acesteia străpunge latura de est a zidului de apărare. Judecând după planul construcției, după metereze și gurile de turnare, zidul de incintă a fost construit în secolul al XV-lea. Inițial, zidul de apărare era întărit cu cinci turnuri de apărare, până când locuitorii din Nadeș au demolat două dintre ele în anul 1880. Turnul-clopotniță din partea de vest prezintă caracteristici romanice. Și o boltă semicilindrică din partea nordică a turnului, care are la interior o cornișă simplă pe imposte, stă mărturie pentru existența în acest loc a unei bazilici romanice anterioare. În turn s-a păstrat un clopot mic, turnat în 1470, care poartă inscripția „helf got maria berot“. Aceasta este prima inscripție cunoscută din Transilvania scrisă

în limba germană pe un clopot. În seara zilei de 29 iunie 2017 s-au prăbușit șapte grinzi din lemn din acoperișul bisericii peste tribuna din vest și au distrus în mare parte orga amplasată acolo. Motivul prăbușirii a fost lipsa de etanșitate a acoperișului timp de mulți ani, fapt ce a permis infiltrarea apei chiar în partea de vest a navei. Astfel s-au format mucegaiuri și cari de lemn neobservați care au distrus, cu timpul, lemnul.

CONTACT

Cheile sunt la d-na Katharina Eiwien
Tel.: +40/265/763 026, Nadeș nr. 485

NEMȘA • NIEMESCH • NEMES

Spre sfârșitul secolului al XIV-lea, comunitatea din Nemșa a ridicat în vestul localității o biserică-sală gotică, cu navă centrală și cor. Acest lucru a fost consemnat într-o inscripție de la începutul secolului al XIX-lea de pe strana parohială, care menționa faptul că biserica fusese sfințită în ultima duminică din perioada Adventului din anul 1400. În 1733, bolta navei susținută de doi stâlpi a fost dărâmată, construindu-se o nouă boltă la sfârșitul secolului. Pilaștrii din pereții laterali susțin arce dublou pe care se sprijină bolta à vela cu penetrații. Lucrări mai ample de renovare s-au făcut ultima dată în 1954. În 1920 au fost decopertate în cor șase suprafețe dreptunghiulare cu fresce; literele minuscule gotice indică proveniența lor din secolul al XV-lea. Aceste șase tablouri înfățișează pe sfințele Ecaterina și Dorotea, sfinții Petru și Pavel, pe Isus capturat precum și pe Isus în postura de Vir Dolorum.

Altarul renescentist a fost realizat în jurul anului 1520. Orga confecționată în 1745 a fost

vândută în 1883 comunității din Zlagna. În același an a fost achiziționată o orgă mică confecționată de Wilhelm Hörbiger din Sibiu. Clopotul cel mare din secolul al XV-lea poartă inscripția „O rex gloriae veni cum pace“ – „O, rege al Slavei, adu-ne pace!“.

CONTACT

Cheile sunt la d-na Katharina Gärtner
Tel.: +40/269/257 740
Nemșa nr. 59

NETUȘ • NEITHAUSEN • NETUS

Biserica sală fără turn a fost menționată pentru prima dată în 1448. În timpul lucrărilor de fortificare din 1500 se construiește un turn masiv peste cor și un al doilea în partea de vest. Astfel corul a fost îmbrăcat cu un zid gros de 2m, care l-a despărțit de navă printr-un perete, accesul realizându-se printr-un portal protejat cu hersă (grilaj glisant din lemn întărit cu fier). În același timp incinta a fost închisă cu un zid de fortificație, accesul făcându-se pe sub un turn de poartă. Astăzi se mai păstrează din zid doar fragmente în partea de sud.

Turnul de poartă a fost folosit mai târziu ca locuință pentru paznicul cetății. Turnul de vest a fost înlocuit în sec. al XIX-lea de o închidere poligonală, în care fost construită galeria orgii. Pe peretele de est se găsește un exemplu rar de altar amvon, realizat în 1770 de Johann Folbarth, renumit pictor și sculptor sighișorean. În corul zidit se mai păstrează încă bolțile gotice, tabernacolul, portalul sacristiei și fragmente de frescă.

CONTACT

Cheile sunt la d-na Irina Drăgan
Tel.: +40/269/256 922 și +40/799/437 937
Netuș nr. 126

NOCRICH • LESCHKIRCH • ÚJEGYHÁZ

Bazilica romanică ridicată în sec. al XIII-lea este demolată la începutul sec. al XIX, după ce într-o incintă alăturată este construită în aceeași perioadă o biserică nouă.

Făcând abstracție de canoane, construcția este orientată nord-sud, cu corul la nord și turnul clopotniței la S.

Fortificația ridicată în sec. al XV-lea în jurul vechii biserici era întărită cu 5 turnuri de apărare și avea un zwinger.

La sfârșitul sec. al XVIII-lea numărul turnurilor ajunge la 7, dar numai pentru scurt timp: în câțiva ani mare parte din zid este demolată, materialul rezultat fiind folosit la construirea de clădiri administrative.

Mobilierul interior al bisericii păstrează aspectul unitar clasicizat. Un detaliu interesant îl reprezintă îmbrăcămintea originală a tribunelor sub formă de draperie cu pliuri.

CONTACT

Cheile sunt la Asociația Cercetașilor
în casa parohială lângă cetate.
Contact: Nadia Codreanu
Tel.: +40/757/260 087

NOIȘTAT • NEUSTADT B. A. • ÚJVÁROS

În secolul al XV-lea, în satul Noiștat de pe valea Hârtibaciului, atestat documentar pentru prima oară în anul 1355, a fost construită o biserică gotică care a fost transformată într-o cetate fortificată.

Din acest ansamblu mai există astăzi turnul din piatră și, în partea de sud, fragmente ale zidului de incintă. Sub cornișa turnului se pot vedea încă orificiile în care se aflau suportii din lemn care au susținut odinioară drumul de strajă.

În secolul al XIX-lea au fost demolate toate elementele de apărare precum și nava bisericii. Apoi a fost construită o nouă biserică cu absidă semicirculară la est.

Altarul baroc din 1792 provine de la atelierul lui Johann Folberth din Sighișoara. Orga, tot barocă, a fost confecționată de Samuel Maetz, ea fiind prelucrată, modernizată și prevăzută cu un prospect clasicist de Carl Leopold Wegenstein în anul 1926.

CONTACT

Cheile sunt la familia Homorozan
Tel.: +40/744/681 074
Grupurile de vizitatori sunt rugate să se anunțe în prealabil

ORĂȘTIE • BROOS • SZÁSZVÁROS

În incinta fortificației simple, în formă aproximativ de dreptunghi cu o parte rotunjită și care la colțuri și în mijlocul fiecărei laturi avea cândva turnuri de apărare, se află două biserici: una evanghelică și alta reformată.

În sec. al XIV-lea se construiește o bazilică romanică refăcută ulterior în stil gotic, căreia i se adaugă în jurul anului 1400 un turn în partea de vest. Aceasta este actuala biserică reformată, la nordul căreia comunitatea evanghelică ridică în sec. al XIX-lea o nouă biserică.

După ce clopotnița comună celor două biserici se prăbușește în 1839, fiecare confesiune își construiește din ruine câte una proprie.

CONTACT

Cheile sunt la Parohia din Orăștie
Tel: +40/254/241 961, pr. Nick Fernolendt
Tel.: +40/745/603 453, Str. Lazăr Nr. 4

ORMENIȘ • IRMESCH • SZÁSZÖRMÉNYES

Biserica-sală din Ormeniș a fost construită în secolul al XVI-lea și este formată din navă și un cor cu două travee, încheiat cu o absidă poligonală. Muchiile bolții în cruce din cor sunt decorate cu stucaturi reprezentând ghirlande de flori. Pe pereții navelor s-au identificat, după ușoare decoperțări, urme de inscripții și de picturi murale.

Obiectele interioare de cult – amvonul, cristelnița și altarul – datează de la începutul secolului al XVIII-lea. Altarul este un minunat exemplu de interpretare rurală a modelului de altar baroc din marile biserici.

Dintre fortificații s-a păstrat turnul de poartă și de apărare în care se află și clopotele. Zidul de incintă de azi, care, în partea de vest șerpuieste de-a lungul pâraului, a fost ridicat probabil pe fundațiile zidului istoric de fortificare.

În cadrul unor lucrări de consolidare a bisericii, efectuate de Fundația Biserici Fortificate în

anul 2017, s-au descoperit inscripții și picturi murale.

CONTACT

Cheile sunt la d-l Liebhardt Maurer
Tel: +40/740/310 830
Ormeniș Nr. 12

PELIȘOR • MAGAREI • MAGARÉ

Mica biserică sală fără turn din Pelisoara a fost ridicată în sec. al XV-lea și s-a păstrat până în prezent aproape neschimbată. Doar sala a fost prevăzută în sec. al XIX-lea cu un nou planșeu ornat cu stucaturi.

În jurul anului 1500 a fost construit zidul poligonal de incintă, dotat inițial cu patru turnuri de apărare, dintre care s-a păstrat doar impunătorul turn de poartă cu drum de strajă.

În 1600 incinta a fost întărită în partea de vest, spre deal, cu un al doilea zid de apărare, care includea și un zwingler.

Construcția măsoară și azi peste 10m înălțime și păstrează încă o serie de sisteme defensive, precum guri și șlițuri de tragere.

Interiorul bisericii este dominat de altarul neoclasic alb-auriu din 1832. În schimb, orga în stil baroc târziu a fost mutată după restaurare în biserica evanghelică din București.

CONTACT

Asociația P.A.T.R.U.

d-na Ligia Pop

Tel.: +40/756/859 054

Grupurile de vizitatori sunt rugate să se anunțe în prealabil

PETREȘTI • PETERSDORF • PÉTERFALVA

Din basilica romanică ridicată în sec. al XIII-lea pe o colină în afara localității nu se păstrează decât ruina clopotniței complet îmbrăcată în iederă și urmele zidului de incintă construit din piatră de râu probabil chiar la sfârșit de sec. XIII-început de sec. XIV. În partea de sud mai pot fi recunoscute urmele unui bastion.

Restul bisericii a fost demolat în 1805, materialul rezultat fiind folosit la ridicarea unei noi construcții în interiorul comunei. Biserica sală neoclasică este acoperită cu bolți cilindrice cu penetrații și are un turn clopotniță în partea de vest. Altarul neoclasic realizat de către Fritz Reuschel din Sebeș datează din 1877, iar orga a fost construită de către firma Rieger în 1895.

CONTACT

Cheile sunt la d-na Annemarie Bacilă Dörr
Tel.: +40/742/168 016
Vizitatorii sunt rugați
a se anunțe cu 2-3 zile înainte.

PREJMER • TARTLAU • PRÁZSMÁR

Datorită poziției strategice, biserica din Prejmer a fost puternic fortificată. Construcția acesteia a fost începută de către cavalerii teutoni în 1218, iar după expluzarea acestora a fost finalizată de către cistercieni. Planul în formă de cruce greacă a fost modificat în perioada 1512-1515 prin anexarea a două nave laterale inegale și prin extinderea navei centrale. Deasupra careului este ridicat în 1461 un turn clopotniță. Clădirea bisericii nu a fost niciodată fortificată, ci a fost protejată de zidul de incintă înalt de 14m, întărit cu cinci turnuri de apărare, cu zvinger și șanț de apă. O caracteristică valoroasă păstrată până azi o reprezintă camerele de locuit și cămărilor de provizii desfășurate pe 4 niveluri pe fața interioară a zidului, având în spate drumul de strajă.

Interiorul simplu nu păstrează urme de fresce, iar pictura de sec. XIX a fost îndepărtată cu ocazia restaurărilor. În interiorul bisericii atracția principală o reprezintă altarul triptic, cu scena crucificării pe panoul central.

CONTACT
Parohia Prejmer
Tel.: +40/268/362 042

RÂȘNOV • ROSENAU • ROZSNYÓ

Nu s-a pastrat nimic din sistemele de apărare inițiale ale bisericii fortificate din orașul Râșnov, acestea fiind demolate în întregime în anul 1831.

În cetate se află o clădire construită inițial ca biserică romanică și reconstruită ulterior în stil gotic, care s-a păstrat până astăzi. Astfel arcele navelor laterale au fost modificate, iar corul a fost reconstruit. Pe peretele nordic al corului se păstrează fragmente de picturi murale înfățișând scene cu Patimile lui Isus. Turnul, la rândul său, a fost construit în perioada gotică.

Mobilarea interioară, cu altar și orgă datează din sec. al XVIII-lea, iar planșeul drept din sec. al XIX-lea. La înălțime deasupra orașului se găsește cetatea țărănească, parțial ruină, parțial reconstruită, fiind o atracție turistică renumită. Cele mai vechi elemente ale construcției datează din sec. al XIV-lea, însă cetatea folosită până în sec. al XVIII-lea a suferit numeroase demolări și reconstrucții. Pe lângă ruinele unei bise-

rici, ansamblul adăpostește numeroase sisteme defensive și camere folosite astăzi ca magazine de suveniruri și spații expoziționale.

CONTACT

Cheile sunt la d-l Georg Philipp
Tel.: +40/742/517 458
sau la casa parohială
la d-na Marianne Roemer
Tel.: +40/268/230 151

REGHIN • SÄCHSISCH REGEN • SZ.-RÉGEN

Splendida biserică din Reghin este unul dintre cele mai importante monumente arhitectonice din oraș, clădit în anul 1330, inițial ca biserică catolică cu hramul Sfânta Maria. Inscripția, care atestă documentar acest fapt, este cea mai veche inscripție cu majuscule, care s-a păstrat în Transilvania. Biserica a devenit evanghelică abia în anul 1551, ca urmare a Reformei luterane.

În anii următori, orașul va cunoaște evenimente nefaste repetate: în timpul răscoalei curuților din anul 1708, un incendiu masiv distruge integral biserica, casa parohială și fortificația. Timp de 70 de ani, biserica a rămas fără acoperiș, până când comunitatea a început reconstrucția, spre sfârșitul secolului al XVIII-lea. Dar această acalmie nu a durat mult: după alți 70 de ani, toată localitatea a fost jefuită, iar biserica incendiată din nou. Abia după aceea, ea a putut fi reconstruită și renovată treptat.

Datorită sprijinului sașilor emigrați din Reghin, precum și datorită implicării și străduin-

ței membrilor comunității locale, biserica este din nou deschisă în toată splendoarea sa pentru vizitatori și pasionați – ea este o veritabilă bijuterie în peisajul urban și se bucură de o viață comunitară activă.

CONTACT

Cheile sunt la d-na Erika Bencze
Tel.: +40/754/580 824

RICHIȘ • REICHESDORF • RIOMFALVA

Biserica evanghelică Richiș este o apariție cu totul deosebită în peisajul bisericilor fortificate, poate și datorită faptului că a adăpostit o perioadă de timp un ordin monahal.

Călugării au fost alungați de către săteni în perioada Reformei, iar biserica a revenit comunității.

Bazilica cu 3 nave și fără turn ridicată în sec. al XIV-lea a fost apărată de un zid de incintă cu două turnuri de apărare și drum de strajă.

Ceea ce o deosebește pe aceasta de alte biserici de sat este ornamentația bogată: portalul de vest are cinci retrageri succesive, nervurile bolților sprijină pe colonete și pilaștri cu capiteli, cheile de boltă sunt decorate cu măști, iar mulurile ferestrelor sunt tratate diferit.

O altă particularitate o reprezintă arcul de triumf dublat, semn că inițial s-a dorit aici construirea unui turn.

CONTACT

Cheile sunt la d-na Anna Gherghely
Tel.: +40/745/280 146 sau la
d-na Toni Timmermann, Tel.: +40/741/183 404

ROADEȘ • RADELN • RÁDOS

În fortificația din Rodeș a fost probabil ridicată în sec. al XIV-lea o biserică sală cu cor poligonal și clopotniță.

Clădirea a fost fortificată în sec. al XV-lea, turnul fiind înconjurat cu un zid masiv ce cuprindea pridvorul, la vremea aceea deschis. Corul și nava erau protejate de caturi de apărare pe contraforți, dotate cu guri de aruncare. În lateral a fost ridicată o sacristie pe două niveluri, iar turnul a fost supraînălțat prin adăugarea a cinci niveluri și a unei platforme de apărare. Majoritatea sistemelor defensive ale corului, navei și turnului au fost demolate în cursul sec. al XIX-lea. Biserica era înconjurată de un zid de fortificație cu zvinger și patru turnuri de apărare, dintre care trei s-au conservat până în prezent.

În interior se remarcă bolta corului în stil gotic târziu, tribunele parțial supraetajate, pictate cu imagini ale bisericii din Rodeș din perioada barocă, înainte ca vechile caturi de apărare să fi fost demolate, precum și orga din 1838. Va-

lorosul altar triptic din 1533 se află în prezent la Biserica Sf. Ioan din Sibiu (pagină 134). În luna februarie 2016 turnul bisericii s-a prăbușit parțial.

CONTACT

Cheile sunt la d-na Katharina Fritsch
Tel.: +40/757/224 815
Rodeș nr. 175

ROANDOLA • RAUTHAL • RUDÁLY

La Roandola există încă din secolul al XV-lea o mică biserică-sală gotică. Corul poligonal este acoperit de o boltă în rețea și în cruce și este susținut la exterior de contraforturi. În partea de sud se află o intrare cu un ancadrament din piatră în arc frânt. Nava, iluminată de trei ferestre semicirculare, trebuie să fi fost refăcută mai târziu. Pe peretele nordic al corului sunt montate două tribune așezate una deasupra celeilalte, iar pe latura vestică se află tribuna orgii.

Orga a fost confecționată de Samuel Binder în 1857. Prospectul acesteia prezintă caracteristici clasiciste. Peste masa zidită a altarului este așezat altarul clasicist din lemn, din secolul al XIX-lea.

Biserica este flancată de un turn-clopotniță scund, ridicat în anul 1792.

CONTACT

Cheile sunt la familia Decker
Tel.: +40/269/428 218, Roandola nr. 111

RODBAV • ROHRBACH • NÁDPATAK

La începutul secolului al XIII-lea, pe o colină în satul Rodbav a fost ridicată o bazilică romanică cu arcade pe pilaștri. Puternic avariata după invazia mongolilor, biserica a fost reconstruită la sfârșitul secolului al XIII-lea ca bazilică romanică cu un turn-clopotniță. Acesta este integrat în fațada vestică și are o lățime egală cu lățimea navei centrale. În secolul al XV-lea, bazilica a fost transformată într-o biserică fortificată. În acest scop, navele laterale au fost demolate și a fost construit un etaj de apărare deasupra navei și a corului. Portalul de vest a fost zidit, iar turnul a fost prevăzut cu un drum de strajă. În anul 1676, biserica-sală a fost acoperită de o boltă semicilindrică cu penetrații. Porticul turnului a fost unit cu spațiul interior al bisericii în anul 1784. Arcul triumfal, corul și etajul de apărare au fost demolate în 1834 și s-a construit un nou cor cu o închidere poligonală. Lucrări de restaurare mai însemnate s-au făcut între anii 1965 și 1973. Atunci a fost consolidat turnul cu centuri de beton armat, parterul turnului a fost îmbrăcat într-o structură de beton, iar portalul de vest

a fost deschis. Prin deschiderea portalului s-a scos la vedere timpanul acestuia și ornamentația unduită. Zidul de apărare este închis la est de o clădire rectangulară de apărare. În colțul din sud-est se află un turn deschis spre interior.

CONTACT

Cheile sunt la d-l Daniel Ongyert
Tel.: +40/746/680 214
Rodbav nr. 62

ROMOS • RUMES • ROMOSZ

La Romos exista o bazilică romanică încă din secolul al XIII-lea. Transformarea acesteia într-o biserică-sală cu cor poligonal, din ale cărei bolți s-au păstrat doar două console, a avut loc pe la 1500 cu ajutorul administrației celor Șapte Scaune. Biserica a fost lărgită către vest între 1816 și 1819, când a fost zidit și portalul sudic. În plus, a fost construit și un turn-clopotniță. În cadrul săpăturilor care s-au făcut în cimitir în 1910, au fost decoperțate fragmente ale unui zid de incintă solid, acestea fiind încă vizibile în partea de sud-vest. Altarul baroc provine din 1740, iar în 1783 a fost refăcut. În cadrul unor lucrări de reparații la altar, efectuate de Carl Fries din Sebeș în anul 1865, acesta a fost completat cu două tablouri ale pictorului Johann Reumann din Orăștie. Când altarul a fost restaurat în anul 1902, au mai fost adăugate încă două sculpturi în lemn reprezentându-i pe Sf. Petru și Sf. Pavel.

CONTACT

Cheile sunt la d-l Johann Bauer
Tel.: +40/722/740 054

ROȘIA • ROTHBERG • VERESMART

Biserica fortificată din Roșia poartă semnele transformărilor survenite de-a lungul secolelor, dar păstrează încă multe elemente ale bazilicii romanice inițiale, ridicate în sec. al XIII-lea: corul, arcul de triumf, pilonii dintre nava principală și cele laterale, părți ale portalului de nord, precum și ferestrele din registrul superior. În sec. al XVI-lea au loc lucrări de fortificare, iar două secole mai târziu se construiesc majoritatea ferestrelor și sala de intrare din vestul bisericii. În sec. XIX nava este acoperită cu o boltă sprijinită pe pilaștri cu capiteluri. Interiorul atrage atenția prin pictura în stil Biedermaier de deasupra arcului de triumf. Deosebit de decorative sunt altarul baroc din 1682 cu șase coloane corintice și baldachin, precum și amvonul cu baldachin din 1781.

CONTACT

Cheile sunt la d-l pr. Egnald Schlattner
Tel.: +40/751 561 948
și la d-na Ioana Maria Brădescu
Tel.: +40/743/494 140

RUJA • ROSELN • ROZSONDA

Încă din secolul al XIII-lea, la Ruja a fost construită o bazilică romanică, din care nu s-a mai păstrat nimic. Biserica fortificată, cu înfățișarea ei de astăzi, a fost construită în secolul al XV-lea și are ca elemente componente principale un turn de vest masiv cu un drum de strajă din lemn, iar deasupra corului un nivel de apărare prevăzut cu guri de tragere și guri de turnare.

Interiorul bisericii este acoperit de o boltă în leagăn cu penetrații, iar corul, de o boltă cu nervuri în rețea. Interiorul este în mare parte unul clasicist, altarul și amvonul fiind de la mijlocul secolului XIX-lea. Orga cu prospect baroc a fost confecționată în anul 1803 în atelierul lui Samuel Joseph Maetz, fiind ulterior recondiționată și reparată de mai multe ori.

În perioada 2020 – 2022, în cadrul unui proiect finanțat de Uniunea Europeană, sunt prevăzute lucrări de consolidare și reabilitare mai ample ale navei bisericii, ale turnului și în curtea bisericii.

CONTACT

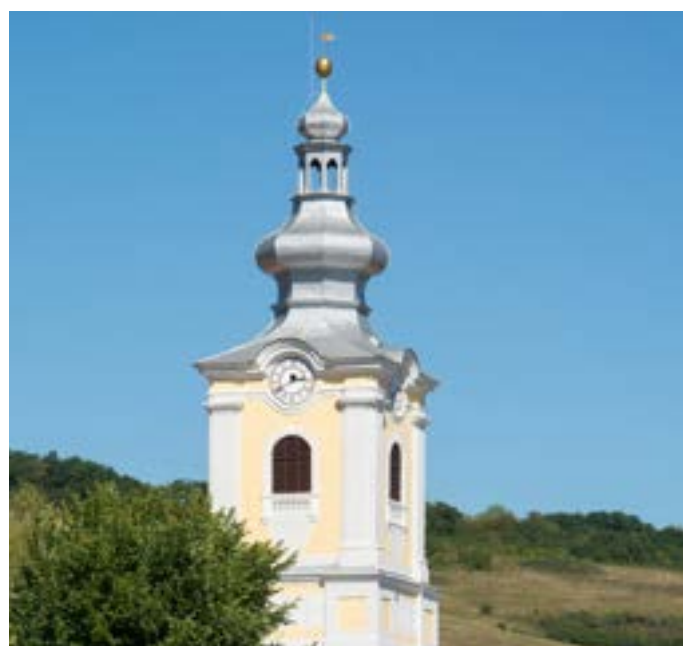
Cheile sunt la d-l Daniel Andree
Tel.: +40/742/701 295
Ruja nr. 106

RUPEA • REPS • KŐHALOM

În secolul al XV-lea, la Rupea s-a construit o biserică-hală gotică. Bolta gotică din interiorul bisericii a fost înlocuită 200 de ani mai târziu cu un tavan casetat. Potrivit unei inscripții în limba latină, tavanul casetat a fost renovat în anul 1713. Este posibil ca în 1665 să se fi făcut lucrări la șarpanta acoperișului, căci pe una dintre grinzi s-a găsit gravată data de 1 mai 1665. Tribuna orgii a fost pictată în anul 1727. Pentru a putea finanța lucrările de restaurare din anii 1930/31, comunitatea din Rupea a vândut 16 covoare persane. O parte din dantelura în piatră din tribuna de vest s-a păstrat până astăzi. Ancadramentul ferestrelor bisericii a rămas cel din piatră, dar dantelura s-a păstrat doar la fereastra dinspre nord-vest. Mai mult decât atât, pe peretele sudic, deasupra tribunei, se pot identifica fragmente ale frescelor realizate în perioada pre-reformată, care prezintă asemănări cu picturile orientale. S-a păstrat, de asemenea, un tabernacol din perioada goticului târziu, ale cărui uși din lemn sunt pictate în stilul barocului țărănesc săsesc.

În interiorul bisericii se mai pot vedea astăzi 17 covoare orientale.

CONTACT

Cheilie sund la fam. Wagner
Tel.: +40/268/260 417
Rupea nr. 82

RUȘI • REUSSEN • RÜSZ

Terenul pe care se află biserica fortificată din Ruși nu a fost un aliat al primei clădiri ridicate în perioada catolică. Aceasta se prăbușește și este înlocuită în 1636 de o nouă biserică, care în ciuda reparațiilor se va prăbuși și ea în 1780. Și totuși terenul slab de fundare va contribui, ca și în cazul binecunoscutului turn din Pisa, la crearea faimei actualei construcții ridicate în 1782, al cărei turn cloptniță are o înclinare de circa 1,45m.

Biserica sală are cor pătrat cu închidere poligonală și adăpostește mai multe piese baroce, cum sunt altarul din 1641, baldachinul amvonului din 1764 și orga din 1805. În 1785 Daniel Knobloch pictează tabloul balustradei tribunei cu sfinți și cu stema satului ținută de doi bărbați îmbrăcați în portul tradițional din Ruși.

CONTACT

Cheile sunt la d-l Andreas Hihn
Tel.: +40/754/300 464 sau la
d-na Katharina Bucur, Tel.: +40/747/304 184

SÂNPETRU • PETERSBERG • SZENTPÉTER

Biserica din Sânpetru a fost construită în 1794 în locul unei bazilici medievale din sec. al XIV-lea, care a fost demolată după ce turnul se dărâmasese în prealabil de două ori. Noua construcție neoclasică are, contrar canoanelor, corul în partea de vest. În 1817 i se adaugă un turn de apărare.

Interiorul este amenajat în întregime în stil neoclasic, de la orgă și stâlpi puțin decorați până la altarul cu coloane din cor. Din zidul triplu de apărare de sec. XV s-au păstrat doar ruine ale celor două fortificații exterioare, zidul interior însă fiind conservat în întregime, cu cele cinci turnuri de apărare și bastioane și la interior cu cămărilor construite pe două niveluri. În partea de sud a ansamblului au fost ridicate ulterior vechea școală și vechea primărie. Pereții capelei prerreformă construite în sec. al XIII-lea în partea de nord a ansamblului sunt decorați cu picturi murale valoroase realizate în jurul anului 1400. Capela este fortificată două secole mai târziu prin construirea a două niveluri, căpătând aspectul de turn pe care îl are și astăzi.

CONTACT

Casa Parohială Sânpetru
Tel.: +40/268/360 550
Cetate: D-na Elfriede Seeman-Voicu
Tel.: +40/723/071 134
petersberg@evang.ro
www.petersberg.sitew.org

ȘAROȘ/TÂ. • SCHAROSCH/K. • SZ.-SÁROS

În sec. al XIV-lea Șaroș se putea probabil mândri cu o comunitate puternică, care a reușit să ridice o bazilică gotică de mari dimensiuni, cu trei nave, dar fără turn.

Ca toate bisericile fortificate, și aceasta a cunoscut transformări de-a lungul secolelor, dictate de rațiuni de spațiu și de apărare: navele laterale au fost demolate, nava centrală și probabil și corul au fost fortificate, iar pe partea de vest a bisericii a fost ridicat în sec. al XVI-lea turnul clopotniței, prevăzut inițial cu drum de strajă pe console de lemn.

Atât din punct de vedere al soluțiilor constructive, cât și al detaliilor se poate spune că biserica fortificată prezintă destule similități cu catedrala evanghelică din Sibiu.

La fel de interesant este așa-numitul “bastion rotund”, în fapt rămășițe ale unei capele romanice.

CONTACT

Cheile sunt la d-na Johanna Stoica
în casa parohială

Tel.: +40/752/882 290 și +40/757/840 476

SASCHIZ • KEISD • SZÁSKÉZD

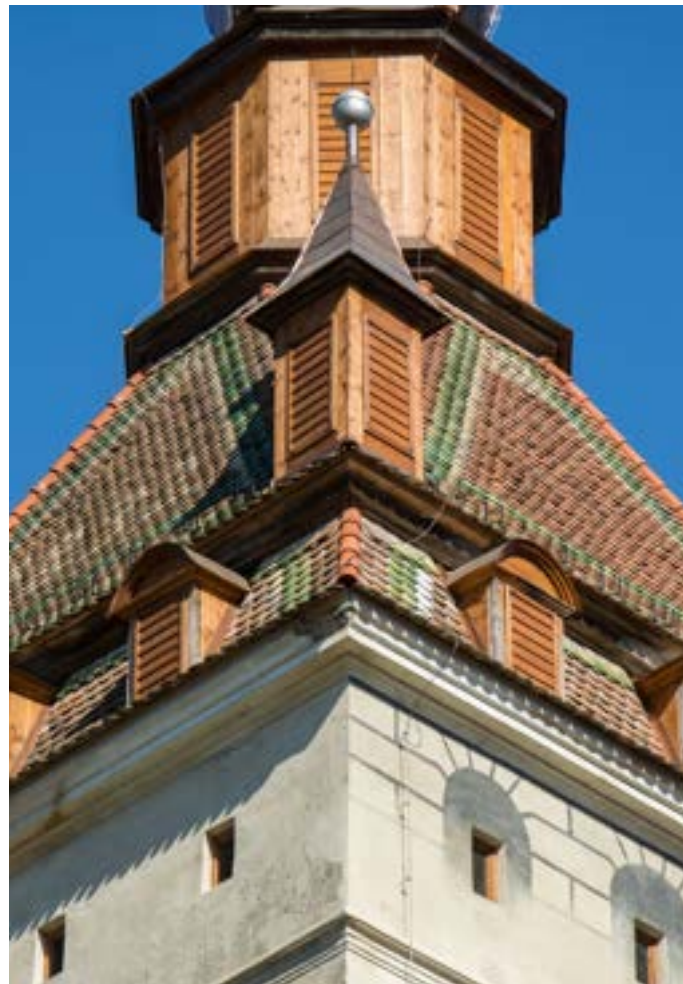
Biserica sală în stil gotic târziu a fost ridicată între anii 1493 și 1525 pe locul unei basilici romanice, fiind prevăzută cu cat de apărare susținut de contraforți înalți, care se extinde deasupra navei și a corului puțin mai îngust decât aceasta.

Bolta în plasă a navei a fost reconstruită în anul 1878. Mobilierul interior aparține preponderent stilului baroc, doar strana din cor bogat decorată fiind de factură gotică. Pe pereții exteriori s-au păstrat fragmente de inscripții.

Din zidul de fortificație ce înconjură biserica s-a păstrat doar turnul de nord, care în anul 1677 a fost prevăzut cu o fleșă marcantă, asemănătoare cu cea a turnului cu ceas din Sighișoara

CONTACT

Cheile sunt la d-na Katharina Ziegler
Tel.: +40/744/179 039
și la d-l Johann Schaaser
Tel.: +40/740/325 796

SEBEȘ • MÜHLBACH • SZÁSZSEBES

Admirând peisajul bisericilor fortificate din Transilvania, călătorul poate poposi și în micul orașel Sebeș. În mijlocul acestuia se găsește biserica evanghelică ce poartă cu sobrietate urmele trecutului. Bazele edificiului au fost puse în sec. al XII-lea de către coloniștii sași, truda lor fiind însă zădărnicită de marea invazie mongolă din 1241-1242, aceasta ducând la distrugerea basilicii romanice. Edificiul a fost reclădit apoi în stil gotic, fortificat și prevăzut cu zid de incintă.

În a doua jumătate a sec. al XIV-lea, perioadă deosebit de înfloritoare din punct de vedere al economiei, a fost ridicat un cor impresionant. În mijlocul sec. al XV-lea Sebeșul a ajuns sub dominație otomană, aceasta durând aproape 40 de ani. În secolele ce au urmat a scăzut importanța agriculturii, localitatea devenind un centru al meșteșugarilor ce au contribuit cu hărnicie la extinderea clădirii bisericii. Însă cel de-al Doilea Război Mondial a pus capăt prosperității. Clopotele au fost confiscate, topite și

transformate în muniție, putând fi înlocuite abia în anul 1925.

CONTACT

Parohia Sebeș
Tel.: +40/258/731 693 și
d-l Ioan Bichis, Tel.: +40/753/893 344

ȘEICA MARE • MARKTSCHELKEN • N.-SELYK

Ridicată în sec. al XIII-lea ca biserică nefortificată cu trei nave și absidă, biserica este protejată începând cu sec. al XV-lea cu un zid de incintă cu turnuri de apărare. Mai târziu și biserica însăși a fost fortificată prin demolarea navei laterale de nord și înlocuirea planșoului de lemn al navei principale cu boltă cilindrică cu rețea de nervuri. În locul absidei a fost ridicat la mijlocul sec. al XVI-lea un cor cu închidere poligonală, care a fost înălțat cu două caturi de apărare. Fragmente de picturi ornamentale au rezistat până astăzi pe zidurile exterioare. În 1800 biserica a fost extinsă spre vest cu o treime, iar șase ani mai târziu a fost construit turnul clopotniță în partea de vest. Fortificațiile au fost demolate complet 100 de ani mai târziu. Pe partea de est a bisericii zidul de incintă a fost înlocuit de clădirea școlii.

Bolta cilindrică a navei principale și bolta în cruce a navei laterale se păstrează și azi. Deosebit de valoroase sunt amvonul baroc și altarul din 1776.

CONTACT

Cheile sunt la d-l Helmuth Diesing
Tel.: +40/762/974 365
Șeica Mare nr. 332

ȘEICA MICĂ • KLEINSCHELKEN • KISSELYK

Însemnătatea de odinioară a localității Șeica Mică se oglindește în dimensiunea impresionantă a bisericii cu trei nave ridicate în sec. al XIV-lea.

Cu trecerea timpului edificiul a fost extins și modificat în stil gotic. A fost prevăzut cu un turn în partea de vest, supraînălțat ulterior prin adăugarea a două caturi de apărare, asemenea corului. Se păstrează două mici turnuri de apărare, în timp ce zidul dublu de fortificație a fost parțial demolat. Zidul de apărare interior era prevăzut în partea de vest cu un turn de poartă. Pentru ocrotirea fântânei din fortificație, vitală pentru săteni în caz de asediu, turnul bisericii și turnul de vest au fost unite printr-un zid înalt de 14m, astfel construindu-se așa numita „curte a fântâni”. Zidurile înconjurătoare ale acesteia au fost prevăzute cu drum și turnuri de strajă. Interiorul bisericii a fost extins în sec. al XVIII-lea prin construirea de tribune deasupra navelor laterale. În același timp navele au fost acoperite

rite cu planșee drepte. În schimb corul își păstrează până în prezent bolta gotică în cruce cu nervuri.

CONTACT

Cheile sunt la d-na Maria Pop
Tel.: +40/269/514 738 și +40/722/144 530

SELEUŞ • GROSS-ALISCH • NAGYSZÖLLŐS

În comunitatea liberă încă de la sfârşitul sec. al XIV-lea a fost ridicată o biserică sală în stil gotic târziu, care a fost înconjurată la 1500 de un zid de apărare de formă neregulată, care se păstrează şi azi. Pe partea de sud se află impozantul turn de poartă, care serveşte în acelaşi timp şi de clopotniţă. Acesta este prevăzut cu maşiculiuri şi cat de apărare din lemn şi este protejat de un acoperiş piramidal. La începutul sec. al XIX-lea biserica suferă unele modificări: clădirea este prelungită spre vest, nava este acoperită cu tavan cu stucaturi, dar corul îşi păstrează bolţile în cruce pe nervuri.

La interior se află mobilierul din sec. al XIX-lea, cum ar fi tribuna de lemn desfăşurată pe trei laturi şi susţinută de coloane, orga din 1843 şi frumoasa strană neoclasică a corului. Altarul a fost realizat încă din 1713 de către pictorul sîghişorean Andreas Hermann.

Interiorul păstrează încă ordinea strictă a saşilor transilvăneni cu privire la şederea în biserică, cu

locuri pentru bărbaţi în tribune, locuri pentru femei în băncile din sală, în funcţie de vârstă, precum şi locuri în cor pentru candidaţii la confirmare şi membrii presbiteriului.

CONTACT

Cheile sunt la d-na Elfriede Hermann
Tel.: +40/265/762 283 şi +40/787/750 628

SELEUȘ(ULMIC) • KL.-ALISCH • KISSZÖLLŐS

Biserica-sală modestă cu un cor cu închidere circulară și ferestre rectangulare este amplasată în mijlocul satului Seleuș. Nava are un tavan simplu din lemn. În anii 1678 și 1795 s-au făcut lucrări de reconstrucție. Turnul-clopotniță, amplasat în partea de sud-est a incintei, a fost ridicat în 1758 sub îndrumarea meșterului constructor Johannes Rühn din Sighișoara. Altarul baroc datează din 1763, după cum se menționează într-o inscripție. În centrul lui este o imagine a Răstignirii flancată de două coloane corintice în spirală.

Orga clasicistă confecționată de Samuel Joseph Maetz în anul 1830 este ornamentată cu motive florale aurite. Aceasta a fost restaurată și reparată de mai multe ori în secolul al XX-lea.

CONTACT

Cheile sunt la d-l Michael Krestel
Tel.: +40/365/405 262

SELIȘTAT • SELIGSTADT • BOLDOGVÁROS

Deși nu se păstrează aproape nimic din incinta fortificată, biserica din Seliștat impresionează ca exemplu conservat aproape intact de cetate bisericească de început de sec. al XVI-lea.

În vârful unui deal de pe platoul dintre râurile Hârtibaciu și Olt se pare că s-a construit în a doua jumătate a sec. al XIV-lea o biserică sală fără turn. În 1500 corul este întărit cu contraforți, înălțat cu încă patru niveluri și protejat de un drum de strajă din lemn. Ceva mai târziu nava este acoperită cu o boltă cilindrică și primește un cat de apărare din zidărie de cărămidă și piatră. Între contraforți și zidurile bisericii se află guri de păcură.

Pe partea de nord a ansamblului se păstrează încă o casă fortificată, iar pe partea de sud au fost construite vechea și noua școală, precum și căminul cultural, folosite azi ca centru pentru tineri.

Interiorul simplu al bisericii a fost renovat în 2010.

CONTACT

Parohia Făgăraș

Tel.: +40/268/211 994

seligstadt@seligstadt.ro

www.seligstadt.ro

www.kinderspielstadt.ro

Cheile sunt la d-na Lucica Duicu

Tel.: +40/731/430 260

SENEREUȘ • ZENDERSCH • SZÉNAVERŐS

Încă din Evul Mediu, la Senereuș s-a aflat o biserică-sală gotică al cărei cor și navă erau susținute de contraforturi, ansamblul fiind împrejmuit de un zid defensiv simplu și apărat de trei turnuri.

Biserica a fost demolată în anul 1870 și înlocuită cu o biserică-sală neogotică. Nava spațioasă este acoperită de o boltă în cruce ale cărei travee sunt separate de arce dublu masive. Pe laturile din nord, sud și vest se află tribune din lemn susținute de coloane. Turnul de poartă și turnul-clopotniță au fost construite probabil în 1568, an inscripționat pe canatul uneia dintre uși. Turnul din sud are trei niveluri prevăzute cu guri de tragere și un acoperiș piramidal ascuțit. Al treilea turn, cel din nord-est, a fost probabil locuit; aceasta se poate presupune după existența unui horn și a ferestrelor mici. În centrul altarului neogotic din anul 1884 se află un tablou al pictorului sibian Carl Dörschlag, care îl reprezintă pe Isus cu un potir. Orga, confecționată de Johannes Hahn în anul 1753 sau 1755, mărită

cu două registre pedalier de Samuel Maetz în 1824, a fost vândută în anul 1886 de comunitatea locală locuitorilor din Idiciu, o comunitate mai săracă, la un preț cu mult sub valoarea ei reală. Încă din anul 1881 fusese achiziționată o orgă confecționată de Wilhelm Hörbinger.

SIBIU • HERMANNSTADT • NAGYSZEBEN

Impozanta catedrală din Orașul de Sus își datorează imaginea de astăzi numeroaselor faze de construcție prin care a trecut. Prima biserică romanică ridicată la zidul orașului a fost demolată la mijlocul sec. al XIV-lea. Construcția gotică care i-a urmat a ținut cont prin dimensiuni de creșterea populației și de însemnătatea orașului.

Corul, transeptul și partea inferioară a turnului au fost finalizate în 1371, iar nava abia în 1445, după o lungă pauză. În 1448 nava a fost prelungită spre vest, incluzând turnul. La sfârșitul sec. al XV-lea partea de sud a navei a fost transformată în biserică hală, iar noua construită tribună a fost acoperită cu o boltă în plasă în stil gotic târziu. Turnul înalt de 73,30m, cu acoperiș ascuțit a fost terminat în 1494.

Ultimele lucrări executate au fost construirea pridvoarelor de sud și nord și ridicarea turnulețului cu scară spiralată ce urcă în turn. Înve-

litoarea de țiglă colorată a bisericii și turnului datează din sec. al XVI-lea.

Spațiul interior este dominat de coloanele înalte, de bolta în ogivă cu nervuri din nava centrală și de corul luminos. În 1900 tencuiala din interior a fost aproape complet îndepărtată, astfel că din picturile murale originale nu se mai păstrează decât o reprezentare a crucificării în cor.

La interior se găsește o colecție de epitafuri ale personalităților marcante ale orașului Sibiu datând din perioada renașcentistă.

Începând cu 2012 biserica a intrat în ample lucrări de reparații executate cu sprijin financiar din fondurile structurale ale Uniunii Europene

CONTACT
hermannstadt.evang.ro

Biserica Sf. Ioan

SIGHIȘOARA • SCHÄSSBURG • SEGESVÁR

Biserica din Deal a fost inițial o capelă a unei vechi cetăți secuiești sau care a aparținut unui greav.

În sec. al XII-lea capela este reconstruită ca bazilică romanică cu trei nave și turn clopotniță în partea de vest. Acesta din urmă este integrat în biserica hală în urma lucrărilor de reconstrucție începute în sec. al XIV-lea.

Încă de la Reformare biserica nu a mai fost folosită pentru slujbele ținute pentru comunitate, ci ca biserică a gimnaziului german. Bolta gotică a corului a fost înlocuită în sec. al XIX-lea cu una din lemn. În interior se păstrează fresce medievale, care au fost restaurate în cursul lucrărilor de conservare din 1995, finanțate de Fundația Messerschmitt.

În biserica folosită astăzi ca muzeu se păstrează din inventarul original numeroase pietre de mormânt renesanțiste, tabernacolul și o strană gotică târzie. În plus au fost

aduse aici numeroase altare valoroase provenite din biserici de sat aflate în pericol sau nefolosite și o colecție de lăzi de provizii din sec. XVI-XVIII.

Biserica Mănăstirii, pe vremuri aparținând ordinului dominican, a devenit după 1555 biserică parohială a comunității urbane. Consiliul Orășenesc s-a instalat în clădirea aparținând mănăstirii, dar care a fost demolată de către administrația ungară.

Biserica hală gotică, fără turn provine dintr-o bazilică romanică din 1298. Nava cu patru abside este urmată de un cor lung, care păstrează

încă bolțile gotice originale. Spațiul interior pare îngustat din cauza tribunelor construite în navele laterale. Din mobilier s-a păstrat cristelnița de bronz din 1440 și splendidul altar baroc din 1680. Pe pereți și pe tribune este expusă o colecție neprețuită de covoare din Anatolia din sec. XVII-XVIII.

CONTACT

www.ev-kirche-schaessburg.ro

SLIMNIC • STOLZENBURG • SZELINDEK

Ridicată în sec. al XIV-lea pe limita de nord a pământului crăiesc, cetatea avea, datorită poziției sale strategice, rol de avanpost al Sibiului și de apărare a drumului principal către Mediaș. Partea cea mai veche a puternicei fortificații este turnul clopotniță cu trei niveluri, la parterul căruia a fost amenajată o capelă gotică. Zidul de vest al cetății a fost construit din cărămidă în sec. al XV-lea și a fost prevăzut cu metereze și guri de tragere. În incintă a fost începută construcția unei biserici gotice, care cel mai probabil nu a fost niciodată terminată. Încă se pot identifica cu ușurință peretele de sud al navei principale și arcadele ogivale spre nava laterală. Mașculiurile din zidul de vest al bisericii sunt o dovadă a faptului că podul ar fi urmat să fie folosit ca platformă defensivă. Accesul în cetate se făcea printr-un tunel în NE ansamblului, iar de aici se trecea în zwințgerul fântânilor, incintă ovală prăbușită parțial în 1872. Cetatea țărănească a fost cucerită în 1529 și 1706, iar distrugerile au vizat mai ales un al doilea zid de incintă, care cuprindea și

biserica din sat de sec. al XIV-lea. Aceasta are bolți în plasă nervurate și adăpostește altarul baroc de sec. al XVIII-lea, precum și amvonul, stranele, cristelnița și orga din aceeași perioadă. Cetatea țărănească, părăsită în 1719 din cauza unei epidemii de ciumă a fost folosită în sec. al XIX ca sursă de materii prime pentru alte construcții ale comunității.

CONTACT

pr. Klaus Untch

Tel.: +40/724/071 860

Cheile pentru cetate sunt la
d-l Michael Weidenfelder

Tel.: +40/748/547 143

ȘMIG • SCHMIEGEN • SOMOGYOM

Biserica din Șmig, închinată Sf. Maria, a fost construită în secolul al XIV-lea ca biserică-sală și apoi refăcută la sfârșitul secolului al XV-lea. În prima jumătate a secolului al XIX-lea, biserica era în pericol de prăbușire, dar a fost renovată în 1859. În cursul acestor lucrări, picturile murale din biserică au fost văruițe. Acestea au fost parțial scoase la iveală de restauratori în anul 2010 și s-a putut stabili că provin din secolul al XV-lea. Altarul cu volori deosebit de valoros, datând din perioada pre-reformată de la începutul secolului al XVI-lea și având o imagine sculpturală a Fecioarei Maria, a fost înlocuit la sfârșitul secolului al XIX-lea cu un alt altar care îl reprezintă pe Isus. Enoriașii din Șmig au transferat vechiul altar la muzeul din Sighișoara, de unde a fost împrumutat, în anii '50, Muzeului Național de Artă din București, unde se află și astăzi expus într-o expoziție permanentă.

CONTACT

Cheile sunt la d-l Daniel Paal
Tel.: +40/269/254 355, Șmig nr. 59

ȘOALA • SCHAAL • SÁLYA

Biserica fortificată din Șoala se află pe o colină din mijlocul micii localități, care este străbătută doar de strada principală și de câteva ulițe laterale. În secolul al XV-lea a fost construită aici o biserică în stil gotic târziu, având un cor cu închidere poligonală. Biserica este închinată Sf. Ursula din Köln, care, conform legendei, ar fi trăit în Imperiul Roman în timpul persecuției creștinilor. Se presupune că zidul de incintă a fost ridicat la sfârșitul secolului al XV-lea sau la începutul secolului al XVI-lea și a fost fortificat cu câte un turn de apărare în nord, în est și în sud-vest, care există și acum. În interiorul zidului de fortificație se află drumul de strajă susținut de bârne de lemn. Curtea interioară a fost ulterior divizată prin ziduri transversale.

În anii 1832 și 1834 s-au făcut lucrări mai ample de construcție la biserică și la cor. Atunci, biserica a fost extinsă cu peste patru metri către vest. Turnul-clopotniță a fost reparat în anul 1822, când a fost și înălțat, dar a fost demolat în 1883, deoarece era în pericol de prăbușire.

Astăzi, clopotele atârnă pe un cadru de lemn amplasat lângă biserică, în partea sudică. Interiorul bisericii este marcat de un altar clasicist în centrul căruia se află o scenă a Răstignirii realizată de Wilhelm Schadhauer în 1845. Orga montată în 1851 este opera lui Heinrich Meyerwald din Brașov și a fost renovată de Andreas Scherer din Șomartin în anul 1931.

CONTACT

Cheile sunt la fam. Ziegler
Tel.: +40/755/274 397 și +40/269/855 053
în casa parohială lângă cetate

ȘOARȘ • SCHAROSCH/F. • SÁROS

Ridicată la mijlocul sec. al XV-lea, biserica gotică cu navă și cor de aceeași înălțime se prea poate să fi fost construită pe locul unei foste bazeilice romane. O raritate în bisericile fortificate transilvane, la baza arcului de triumf a bisericii din Șoarș se păstrează încă urmele unui lectoriu (jube, germ. *Lettner*: arcadă prevăzută deasupra cu un spațiu cu balustradă), care despărțea corul de navă precum catapeteasma ortodoxă desparte altarul de naos. Tribuna accesibilă pe scări era locul dedicat lecturilor pe teme religioase. - Bisericii fortificate, care păstrează încă turnul clopotniței, deși redus ca înălțime, i-a fost demolat zidul de incintă la începutul secolului XX, materialul rezultat fiind folosit la ridicarea școlii, devenită și ea între timp o ruină. Pe partea de sud se păstrează încă o casă fortificată, folosită pe vremuri la păstrarea proviziilor.

CONTACT

Cheile sunt la d-l Reinhold Schindler
Tel.: +40/754/560 111
Șoarș nr. 152

ȘONA • SCHÖNAU • SZÉPMEZŐ

La început de sec. al XVI-lea se construiește în Șona o biserică sală cu cor îngust, care în sec. al XIX-lea este refăcută în stil neoclasic. Anterior acestei etape este construit turnul clopotniță, separat de biserică. Ansamblul a fost înconjurat de un zid de incintă cu turn de apărare, din care se păstrează doar ruine. Mobilarea neoclasică a interiorului cuprinde orga din 1852, precum și amvonul și altarul din 1847.

La circa 2km și jumătate distanță spre sud se găsește un teren numit „La biserica lui Martin”. Acolo s-au găsit urmele unei biserici vechi, care ar putea fi cea menționată într-un document din 1252. Acolo se specifica că fiul greavului Martin a vândut altui greav o parte din pământul deținut între cele două Târnave, pe care se aflau trei sate și o biserică a lui Martin.

CONTACT

Cheile sunt la d-l Nelu Feldiorean
Tel.: +40/787/660 989
Str. Lungă nr. 24

ȘOMARTIN • MARTINSBERG • MÁRTONHEGY

Pe o colină din centrul satului Șomartin a fost ridicată, în secolul al XIII-lea, o bazilică cu trei nave și cu un turn de vest. În anul 1520, comunitatea de aici a primit un sprijin financiar de la administrația Provinciei Sibiului în scopul fortificării bisericii. În cadrul lucrărilor de fortificare, deasupra corului s-a construit un nivel de apărare. Partea cea mai bine păstrată a bisericii romanice este fațada din partea de vest cu portalul și turnul. În secolul al XVIII-lea, secțiunea transversală a bazilicii a fost modificată prin înălțarea navelor laterale și zidirea unor tribune. În 1795, în partea de sud a turnului s-a construit un portic. Biserica din Șomartin fusese odinioară împrejmuită de un zid de apărare dreptunghiular și, în plus, așa cum apare într-un desen realizat de Martin Schlichting pe la 1858, a mai existat și un turn mai mic de apărare în partea de nord a turnului-clopotniță. În anul 1987 s-au făcut lucrări de consolidare la turnul-clopotniță și la camera clopotelor. Din cauza prinderii incorecte a clopotelor și ca urmare a solicitării zidăriei și lemnului, turnul a început să se bal-

anseze. Pericolul de prăbușire a putut fi eliminat prin rigidizarea turnului cu beton armat și refacerea cadrului din lemn pentru susținerea clopotelor. Altarul baroc datat 1730 are în centru un tablou cu scena „Cina cea de taină” realizat de pictorul sibian Johann Martin Stock.

CONTACT

Cheile sunt la d-l Johann Lazăr
Tel.: +40/766/724 896
Șomartin nr. 136

STEJĂRIȘU • PROBSTDF. • PRÉPOSTFALVA

În Stejărișu s-a conservat foarte bine o mică biserică fortificată. După ce construcția originală și satul înconjurător au trebuit abandonate din cauza inundațiilor puternice, construcția noii biserici a început în sec. al XIV-lea. Chiar pe malul râului Hârtibaciu au fost descoperite fundațiile unei biserici, care atestă amplasamentul istoric al satului.

La câțiva kilometri, pe o mică ridicătură din centrul satului a fost ridicată noua biserică, care a fost înconjurată cu două ziduri de incintă.

Cele două turnuri defensive ofereau protecție suplimentară. Desupra navei este construit în tehnica „fachwerk” un cat de apărare. În sec. al XIX-lea comunitatea în creștere demolează zidul interior de incintă pentru a folosi pietrele la extinderea bisericii.

Datorită lucrărilor ample de reparații, fortificația se află astăzi într-o stare bună de conservare.

CONTACT

Cheile sunt la d-l Michael Gierling
Tel.: +40/269/709 474, Stejărișu nr. 70

ȘURA MARE • GR.-SCHEUERN • N.-CSŰR

Biserica, care păstrează încă multe părți din basilica romanică inițială construită în sec. al XI-II-lea a fost fortificată în sec. al XV-lea după principiile stilului gotic. Tot atunci a fost înălțat corul romanic cu cat de apărare și au fost construite bolta în plasă peste navă și bolțile nervurate ale corului. Nivelul fortificat în consolă de peste absida corului se sprijină pe contraforți și console profilate, lateralele corului pe mașiculiuri, iar la partea superioară se află metereze în formă de cheie întoarsă. Pentru fortificarea turnului de vest, navele laterale din flancuri au fost înlocuite cu turnulețe, care mai târziu au fost demolate, iar deasupra s-a construit un cat de apărare, care în 1854 a fost înlocuit cu actualul acoperiș ascuțit.

Interiorul este definit de tribunele din lemn viu colorate și de stranele pictate din navele laterale, care au fost aduse aici din motive de siguranță din biserica din Drăușeni, aflată într-un lung proces de restaurare. Din zidul de fortificație al ansamblului nu se mai păstrează aproape nimic.

CONTACT

Cheile sunt la d-l Hans Roth
Tel.: +40/757/587 775
Șura Mare nr. 256

ȘURA MICĂ • KLEINSCHUEVERN • KISCSŰR

Biserica din Șura Mică păstrează aproape neschimbată imaginea rezutată în urma etapelor de construcție din sec. XIII-XV. Ridicată ca biserică romanică cu trei nave, mai apoi distrusă în 1493 de atacurile otomane, ea a fost reconstruită într-un final înainte de anul 1506. În aceeași perioadă este înălțat și actualul cor cu ferestre cu muluri și menouri și boltă pe nervuri. Nava centrală este acoperită de o boltă cilindrică pe o rețea de nervuri, iar turnul de vest primește un cat de apărare. Tot atunci sunt realizate și portalurile de nord și vest, precum și micul turn de apărare aflat deasupra intrării de nord, care asigură paza cetății dinspre partea văii.

Din zidul de fortificație s-au păstrat doar câteva rămășițe. Interiorul a fost foarte puțin modificat, atunci când la începutul sec. al XVII-lea sunt construite tribunele și altarul baroc. Doar baldachinul amvonului din 1777 se mai păstrează, amvonul din zidărie fiind înlocuit în 1913 cu unul din lemn. În același an este adusă în biserică și o orgă nouă produsă de firma Wegenstein.

CONTACT

Cheile sunt la d-l Heinrich Rosinger
Tel.: +40/723/054 807 și
în fosta casa parohială „Casa Nazareth“,
Tel.: +40/269/577 316

ȚAPU • ABTSDF./M. • CSICSÓHOLDVILÁG

Biserica fortificată din localitatea Țapu este așezată pe o colină în Podișul Secașelor. Zidul de incintă oval și realizarea lui din piatră de râu indică faptul că această construcție s-a făcut înainte de apariția armelor de foc. Judecând după sculpturile gotice, biserica a fost construită pe la 1400. Zidul de incintă, care are o înălțime de peste șase metri, mai păstrează urmele unor drumuri de strajă situate pe două niveluri. La partea interioară a zidului se pot identifica guri de tragere precum și găurile unde erau fixate grinzile care au susținut odinioară drumurile de strajă. În anul 1625, ferestrele gotice ale navei au fost înlăturate și turnul, probabil, demolat. Faptul că aici a existat un turn o dovedește grosimea zidului care încheie spațiul dreptunghiular între cor și navă. A doua transformare a avut loc în 1838, când s-a construit un portic în partea de nord – în fața intrării de astăzi –, când s-a zidit portalul din vest și s-a realizat portalul simplu din partea de sud. În Evul Mediu, lângă zidul de incintă sudic se afla o capelă care a fost însă demolată în 1852, piatra de construcție fiind utilizată pent-

ru ridicarea unei școli. Ornamentația modestă a bisericii este o dovadă a stării economice precare a satului. Altarul baroc, simplu, datează din 1712.

CONTACT

Cheile sunt la d-l Georg
Tel.: +40/765/640 635

TÂRNAVA • GR.-PROBSTDORF • N.-EKEMEZŐ

TBiserica-sală gotică din satul Târnavă a fost ridicată în secolul al XIV-lea. Aspectul de astăzi datează de pe la anul 1500. Corul este acoperit de o boltă pe nervuri cu șapte penetrații. Fereștrele sunt simple, cu închidere în arc frânt, iar ancadramentul portalului sacristiei are o formă ogivală. Arcul triumfal, care separă corul de navă, are tot o formă ogivală cu muchii teșite. Nava este acoperită de o boltă în cruce pe nervuri, susținută de zece contraforturi. În secolul al XVI-lea, la portalul din vest s-au montat două uși batante din lemn, sculptate în relief plat. Portalul din sud, care asigură accesul în biserică, are un profil simplu, format din elemente în formă de pară, muluri și baghete dreptunghiulare. Tribuna din partea de vest se sprijină pe trei arcade în arc frânt și are o boltă semicilindrică pe nervuri. La renovarea din 1869, portalurile din partea de est și vest au fost completate cu câte un portic, iar frontonul din vest a fost dărâmat parțial și înlocuit cu un acoperiș teșit în patru ape. La o mică distanță de biserică se află tunul-clopotniță al cărui șarpantă și drum

de straja au fost demolate în 1897. Cu douăzeci de ani în urmă avusese loc o inundație de proporții, în urma căreia cantitatea imensă de aluviuni depuse a îngropat biserică cu doi metri.

La începutul secolului al XX-lea, o mare parte din zidul de incintă a fost demolat cu scopul de a se construi o sală comunitară. Numai în partea de sud s-au mai păstrat fragmente ale zidului de incintă.

CONTACT

Cheile sunt la d-l Mihai Feisan
Tel.: +40/758/891 496
Str. Stejaruliu Nr. 2

TĂTÂRLAUA • TATERLOCH • TATÁRLAKA

În micul sat Tătărlău, atestat documentar din anul 1332, se află o biserică-sală fără turn, care datează din secolul al XV-lea. Corpul bazilical aproape pătrat se continuă cu un cor alungit încheiat cu o absidă poligonală, acoperită cu o boltă în rețea aparținând goticului târziu. În contrast cu corul, nava, care este acoperită cu un tavan plat și prevăzută cu o tribună îngustă, se prezintă mai degrabă modest. Clopotele se află într-un turn clopotniță separat, din lemn. Fortificația din jurul bisericii nu s-a păstrat.

La fel ca în cazul bisericii din satul Dârlos, pe pereții exteriori ai corului se pot remarca fragmente de picturi murale, aici fiind reprezentat Sfântul Cristofor. Lucrările recente de decopertare au scos la iveală, pe pereții interiori ai corului, fresce din perioada preremantă, care s-au păstrat bine sub stratul de tencuială. De remarcat este altarul poliptic din anul 1508, care, fiind inițial lucrat pentru biserica din Jidvei, a fost vândut de comunitatea locală bisericii din Tătărlău la începutul secolului

al XIX-lea. Pe fața altarului expusă în zilele de sărbătoare, sunt reprezentate scene din viața martirilor Dimitrie și Valentin precum și scene din viața Mariei, iar pe fața expusă în zilele de lucru, imagini cu diferiți sfinți.

CONTACT

Cheile sunt la d-l Ioan Szekely,
casa de lângă biserica

TEACA • TEKENDORF • TEKE

Vechea biserică din Teaca era așezată pe o terasă din nordul pieței, acolo unde se află cimitirul. Biserica de astăzi este o construcție din secolul al XIV-lea, în stil gotic timpuriu, având navele separate de arcade pe pilaștri. În nava laterală sudică s-au păstrat fragmente ale unor fresce.

În secolul al XV-lea a fost înălțată nava centrală, au fost montate ferestre decorate cu triforuri, iar navele laterale au fost acoperite cu bolți cu nervuri. În plus, locuitorii din Teaca au construit un turn-clopotniță masiv în partea de vest a bisericii cu guri de tragere la mai multe niveluri. În anul 1799 turnul a fost înălțat cu încă un etaj.

Din 1753, bolta navei centrale a fost transformată într-o boltă semicilindrică barocă, iar pe latura nordică a bisericii a fost adăugat un portic. În anul 1828 s-au construit tribune în navele laterale, iar în 1909 vechiul cor a fost înlocuit cu un cor cu închidere poligonală.

CONTACT

Cheile sunt la d-na Mihalci
Tel.: +40/747/088 518

TICUȘU VECHI • DT.-TEKES • SZ.-TYÚKOS

În anul 1494, comunitatea din Ticușu Vechi a primit un ajutor de opt guldeni de la administrația celor Șapte Scaune pentru construirea unei biserici. Biserica a fost ridicată pe o mică colină din centrul satului și, până în anul 1520, a fost fortificată cu un zid de apărare înalt de opt metri. Din biserica medievală din secolul al XIV-lea, care a precedat noua biserică, nu s-a mai păstrat nimic. În timpul unui cutremur din anul 1802 s-au prăbușit turnul și bolta bisericii precum și zidul de incintă. După ce biserica a fost refăcută, a început construirea unui turn-clopotniță în partea de vest. Acesta are un acoperiș piramidal cu o turlă în formă de ceapă, deasupra căreia se află un turnuleț poligonal cu bulb și fleșă. Între anii 1823 și 1827, biserica a fost transformată într-o biserică-sală în stil baroc târziu. O parte a zidului de incintă a fost demolată în 1895 pentru a se construi o școală. Altarul bisericii a fost realizat de Johann Folbarth din Sighișoara în anul 1772. Orga confecționată de Johannes Baumgartner a fost inițial destinată bisericii din Ungra. Prin

modificarea ei a rezultat o combinație de altar cu orgă, fiind piesa cu cea mai mare valoare artistică din biserică.

CONTACT

Cheile sunt la d-l Dietmar Faff
Tel.: +40/744/402 181
Ticușul Vechi nr. 148

ȚIGMANDRU • ZUCKMANELT • CIKMÁNTOR

Vechea biserică din Țigmandru, sat de iobagi situat pe pământul nobiliar dintre cele două Târnave, a fost demolată în anul 1851.

Între anii 1865 și 1870 a fost edificată noua biserică - o biserică-sală cu turn de vest și cor încheiat cu o absidă semicirculară. Biserica se mândrește cu un altar din lemn în centrul căruia se află un tablou realizat de pictorul Carl Dörschlag în anul 1869. Este vorba de o reprezentare a lui Isus în Grădina Ghetsimani împreună cu un înger. Din aceeași perioadă datează și orga cu 12 registre confecționată de Samuel Binder în 1865. În biserică se mai află o cristelniță din piatră. Dintre clopotele bisericii din Țigmandru, cel mijlociu este cel mai valoros: acesta provine din perioada pre-reformată și are gravată următoarea inscripție în limba latină „O rex glorie veni cum pace“ („O, rege al Slavei, adu-ne pace!“). Celelalte două clopote sunt dintr-o perioadă mai recentă.

La mijlocul anilor '60, comunitatea religioasă din Măgheruș s-a afiliat celei din Țigmand-

ru. În anii '90 biserică a fost renovată și a fost sfințită din nou în 2002.

CONTACT

Cheile sunt la d-l Ovidiu Sinedru
Tel.: +40/758/523 555
Țigmandru nr. 281

TOARCLA • TARTELN • KISPRÁZSMÁR

Bazilica romanică din Toarcla datează din secolul al XIII-lea și este închinată Sf. Ecaterina. Biserica a fost fortificată la cumpăna dintre secolele al XV-lea și al XVI-lea. Biserica are două nave laterale și un puternic turn de vest care are lățimea navei centrale. Corul cu absidă semicirculară este acoperit de o boltă în cruce. Parterul turnului are o boltă în cruce și susține tribuna din vest. Camera clopotelor din turn este prevăzută cu arcade acustice, sub care se află două ferestre bifore cu închidere în arc semicircular.

De remarcat este portalul romanic de vest al bisericii. Ancadramentul acestuia are șase retrageri succesive și este încadrat de trei perechi de coloane așezate pe socluri în două trepte. Asemănător cu portalele de vest de la bisericile din Hosman și Avrig, și la biserica din Toacla s-au păstrat fragmente de sculpturi. În partea de sud, vest și nord mai există fragmente ale zidului de apărare. Orga provine din atelierul lui Johannes Prause (1796) și a fost cumpărată în 1905 de la comunitatea din Cincu.

CONTACT

Cheile sunt la d-na Frieda Hodnogy
Tel.: +40/742/750 994

TURNIȘOR • NEPPENDORF • KISTORONY

Basilica romanică ridicată la sfârșitul sec. al XII-lea în Turnișor se remarcă datorită turnului masiv situat în careul bisericii, cu ziduri care peste 4 cei patru pilaștri ajung la grosimi de peste 3m. Se presupune că turnul ar fi chiar mai vechi decât biserica însăși. Aceasta din urmă a fost extinsă spre vest, căpătând astfel forma de cruce latină pe care o are și astăzi.

Din cauza vremurilor tulburi ale Evului Mediu ansamblul a fost încă de la început înconjurat cu zid de apărare, din care se mai păstrează doar câteva fragmente. În 1781 este montat un ceas de turn din lemn, care va fi înlocuit în 1862 cu unul din fier. Mobilierul interior al bisericii este baroc, altarul datând din 1759, iar amvonul din 1782. Clopotul mic și cel mijlociu sunt rezultatul muncii unui atelier sibian în anul 1922.

CONTACT

Parohia Turnișor
Tel.: +40/269/228 865
Sibiu, Str. E.A. Bielz nr. 62

UILA • WEILAU • VAJOLA

Biserica-sală fără cor de la Uila a fost construită probabil în 1778. Aceasta prezintă trăsături ale barocului târziu și are un cor scurt cu o închidere plată. Corul și nava sunt acoperite de un tavan din lemn dispus în arcuri segmentate. Spațiul interior este structurat pe pilaștri cu capiteluri. În părțile laterale ale altarului se află uși care închid o galerie. Tabloul principal al altarului reprezintă Răstignirea lui Isus, avându-i alături pe Sf. Maria și Sf. Ioan, opera pictorului sibian Carl Dörschlag din anul 1866. Orga a fost confecționată de Samuel Binder în 1862, re folosind prospectul mecanismul de alimentare cu aer și tubulatura unei orgi mai vechi.

O particularitate este faptul că turnul-clopotniță nu a fost construit lângă biserică, ci jos în sat.

CONTACT

Cheile sunt la d-l Andor Barna
Tel.: +40/265/714 831
și +40/753/391 669, Uila nr. 177

UNGRA • GALT • UGRA

În secolul al XIII-lea, pe o colină care domina satul a fost construită o bazilică romanică, din care s-au păstrat nava principală cu fragmente ale vechilor ferestre bifore romanice precum și portalul de pe latura din vest. La construirea edificiului s-au folosit pietre de la construcțiile romane din împrejurimi. În timpul invaziei tătarilor din anul 1658 au fost distruse ambele nave laterale, cetatea fortificată a fost arsă și ocupată. Se mai pot vedea și astăzi fragmente ale arcadelor care legau odinioară nava principală de navele laterale. Acoperișul de paie, pus provizoriu peste biserica nou construită, a fost înlocuit abia în anul 1702 cu un acoperiș de șindrilă. Un secol mai târziu, în anii 1802 și 1829, două cutremure au avariat turnul-clopotniță, care a fost demolat în final în 1843. Zidul de incintă este eterogen: la est, între turnul de poartă și turnul pentagonal s-a păstrat o porțiune mai veche, posibil din secolul al XIII-lea, în timp ce celelalte trei laturi, din sud, vest și nord au fost ridicate între secolele al XV-lea și al XVII-lea. Într-o perioadă mai recentă, pe locul zidului

sudic s-a construit o școală. Altarul baroc este din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea. În afară de acesta, în navă se mai află o imagine a Răstignirii lui Isus din secolul al XVI-lea. Orga actuală a fost confecționată de Heinrich Maywald din Brașov în anul 1846.

CONTACT

Cheile sunt la d-l Karl Heinz Szöcs
Tel.: +40/743/739 901
Ungra nr. 50

VALCHID • WALDHÜTTEN • VÁLDHÍD

Biserica sală cu cor poligonal datează din 1390. Mai târziu este construită și sacristia, iar în 1441 este realizat pe partea de vest un portal în arc ogival, bogat structurat. Clădirea bisericii nu a fost niciodată fortificată, dar ansamblul a fost înconjurat în 1600 cu un zid de incintă, astăzi de circa 6 m înălțime, protejat de cinci turnuri de apărare. Turnul de est cu șase niveluri și cat de apărare din lemn a servit în același timp ca turn de poartă și clopotniță.

Doar turnul de sud s-a prăbușit la sfârșitul sec. al XIX-lea, celelalte păstrându-se până azi.

Interiorul navei bisericii este definit de bolțile a vela clasicizate, iar corul păstrează încă bolta în plasă pe nervuri de cărămidă din 1507.

Mobilierul din care fac parte altarul cu tribună pentru orgă, amvonul și cristelnița datează de la începutul sec. al XIX-lea.

CONTACT

Cheile sunt la d-na Karin Crișan
Tel.: +40/788/039 837

V.LUNGĂ • LANGENTHAL • HOSSZÚASZÓ

Biserica-sală gotică fără turn din Valea Lungă a fost construită în secolul al XIV-lea. În secolul al XV-lea, aceasta a fost fortificată cu un zid defensiv aproape circular din piatră de carieră și șase turnuri. Dintre acestea s-au păstrat turnul de poartă din sud și un turn care a fost reconstruit în anul 1981 și prevăzut cu o platformă de apărare. În 1681, biserica a fost amplu renovată, iar în anii 1721 și 1722 s-au făcut mai multe lucrări de reconstrucție. Atunci au fost demolați pereții laterali ai navei și mutați cu o lățime de zid spre interior. Lucrările s-au încheiat în 1725, când s-a realizat tavanul case-tat. Traversele și panourile pictate ale acestuia prezintă motive florale și ornamente cu cârcei. În biserică se află un altar baroc de la 1766, al cărui panoul central îl înfățișează pe Isus răstignit pe cruce și are un ancadrament baroc. Orga a fost confecționată de Hermann Binder în anul 1986, folosind fragmente ale orgilor din localitățile Monariu și Dumitra. Peretele tribunei orgii este pictat și poartă o inscripție cu anii 1711 și 1766.

CONTACT

Cheile sunt la d-na Elfriede Gieb
Tel.: +40/785/570 773
sau +40/258/888 597
Valea Lungă nr. 88

V. VIILOR • WURMLOCH • BAROMLAKA

În locul unei construcții anterioare de sec. al XIV-lea, care nu a fost încă identificată s-a construit în sec. al XV-lea o nouă biserică. În jurul anului 1500 are loc etapa de fortificare, în urma căreia ansamblul capătă aspectul de cetate bisericească de astăzi. Corul a fost reconstruit ca turn cu trei caturi de apărare din cărămidă și ziduri de 1,5m grosime. Al patrulea cat al corului, ieșit în consolă, sprijină pe arce construite între contraforți și are parapetul relizat în tehnica fachwerk. Peste navă s-a ridicat un cat de apărare, iar intrările de nord și sud au fost prevăzute cu sisteme defensive. Turnul clopotniță este o apariție impresionantă datorită numeroaselor și variatelor sisteme defensive. Ansamblul a fost înconjurat cu zid prevăzut cu drum de strajă pe arce de cărămidă, două bastioane și un turn, precum și turn de poartă protejat cu hersă (grilaj culisant din lemn întărit cu fier).

La interior se păstrează o strană datată 1528, realizată în perioada de trecere de la gotic la

Renaștere. Picturile altarului din 1779 sunt opera lui Stephan Folbarth din Sighișoara.

CONTACT

Cheile sunt la d-l Michael Weber
Tel.: +40/745/519 173
Valea Viilor nr. 412

VĂRD • WERD • VÉRD

Pentru construcția bisericii romanice Sf. Maria din Vărd în secolul al XIII-lea s-a folosit piatră de carieră. Grosimea zidurilor arată că aici nu a fost numai o casă de rugăciune, dar și un loc în care locuitorii satului se puteau adăposti în caz de pericol. Turnul-clopotniță din piatră, cu patru niveluri, având lățimea egală cu a navei bisericii, a fost construit un secol mai târziu, iar la mijlocul secolului al XIX-lea a fost înălțat cu încă un nivel. Zidul de incintă rectangular, cu o înălțime de șase până la șapte metri, cu două turnuri, unul în partea de sud-vest și celălalt în est, datează din secolul al XV-lea. În anul 1660, mica biserică fortificată a reușit să se apere cu succes în fața trupelor lui Georg Rákóczy al II-lea. Cea mai mare parte a zidului de incintă a fost demolată în anul 1924, dar o porțiune din acesta se prăbușise încă din 1877.

Turnul defensiv din partea de sud-vest a fost demolat în cele din urmă în 1953/54. În secolul al XVIII-lea, locuitorii au construit tribune pe laturile de nord și de vest, ale căror balus-

trade au fost placate cu panouri din lemn pictate cu motive rococo. În plus, în nava și corul bisericii a fost ridicată o boltă semicilindrică cu arce dublou.

În biserica din Vărd s-a aflat odinioară o orgă confecționată de Johannes Hahn în anul 1770, care se află acum în biserica Sf. Mihail din Cluj.

CONTACT

Cheile sunt la d-l Ion Avram
Tel.: +40/744/281 746

VESEUD • ZIED • VESSZŐD

În localitatea Veseud este atestată o bazilică romanică fără turn, cu arcade pe pilaști, datând încă din secolul al XIII-lea. Din această perioadă s-au păstrat până astăzi careul pătrat al corului, zidurile de incintă precum și pilaștii. Atât corul modest cât și arcul triumfal scund, păstrate în peretele interior al corului, amintesc de vechea biserică. Clădirea a fost refăcută pe la 1500, când a fost împrejmuită de un zid de incintă dreptunghiular, fortificat cu patru turnuri de apărare. Turnul din vestul bisericii era și turn-clopotniță. Toate cele patru turnuri precum și zidul de incintă au fost demolate în secolul al XIX-lea. În cadrul lucrărilor de fortificare, pereții corului au fost consolidați pentru a li se asigura rezistența de a susține deasupra un turn masiv de apărare cu cinci etaje și cu drum de strajă din lemn, în consolă. La nivelul superior al turnului se află camera clopotelor. Aici atârână un clopot turnat în secolul al XV-lea care poartă inscripția „O rex glorie veni cum pace” (O, Rege al Slavei, adu-ne pace!). În anii 1784/85 comunitatea din Veseud a lărgit încă

o dată biserica, prevăzând-o cu o boltă semicilindrică, și a legat biserica de turnul de poartă printr-un culoar boltit. Din acea perioadă s-au păstrat turnul de poartă precum și o porțiune a zidului de incintă cu o lungime de 20 de metri și o înălțime de cinci metri.

CONTACT

Cheile sunt la d-na Lucretia Grenner
la Pensiunea Veseud

VESEUŞ • MICHELSDF./K. • SZ.-NAGYVESSZŐS

Biserica-sală din Veseuş, construită în anul 1504, este amplasată în vestul satului, pe o colină.

Biserica, acoperită cu un tavan plat, are tribune construite pe laturile de sud și de vest. Transformarea într-o biserică barocă s-a făcut în anul 1794.

Turnul-clopotniță de lângă biserică, care este și turn de poartă, a fost construit în anul 1825 și apoi renovat în 1886. Pe peretele nordic al corului există un tabernacol în stil gotic târziu din primii ani ai secolului al XVI-lea. Orga confecționată de Johannes Hahn din Sibiu a fost montată în biserică în 1748. În 1939 a fost adusă înapoi la Sibiu și așezată în biserica parohială din oraș, unde se află și astăzi.

Un clopot din anul 1557 poartă inscripția „Da pacem domine diebus nostris“ („Dă-ne pace, Doamne, în zilele noastre!”)

VINGARD • WEINGARTSKIRCHEN • VINGÁRD

Biserica-sală fără turn în stil gotic târziu a fost construită în anul 1461, după cum se menționează într-o inscripție de pe portalul din vest, care îl indică și pe Johannes Gereb de Vingard ca fiind patron al bisericii. Cele cinci chei de boltă din cor reprezintă blazonul regatului maghiar, blazonul familiei Gereb cu un animal, semnul heraldic al familiei Szilágyi, animalul de pe blazonul familiei Hunyadi, precum și o frunză de viță de vie și un strugure pe una dintre cheile de boltă, care se referă la numele german al localității Vingard, „Weingartskirchen”. Portalul din sud și fațada din vest prezintă niște sculpturi în piatră foarte valoroase. În secolul al XVIII-lea, interiorul bisericii a fost transformat într-unul baroc. Bolta semicilindrică barocă se sprijină pe pilaștri, care corespund vechilor contraforturi. Altarul baroc provine din anul 1715, iar strana parohială din 1461.

CONTACT

Cheile sunt la fam. Reindt
Tel.: +40/258/766 081

VISCRI • DT. WEISSKIRCH • FEHÉREGYHÁZA

Biserica fortificată din Viscri este un exemplu impresionant de arhitectură defensivă transilvană. Pe fundațiile bisericii romanice ridicate de către primii coloniști secui a fost construit mai întâi un cor trapezoidal, după ce absida existentă a fost demolată. În jurul anului 1500 biserica a fost fortificată. Astfel a fost prelungită sala bisericii și s-a făcut legătura cu donjonul până atunci de sine stătător, care aparținuse probabil unei familii de greavi. Donjonul a fost înălțat cu un nivel cu camere pentru clopote și cu drum de strajă pe console. Un al șaselea nivel prevăzut cu orificii de tragere este realizat în acoperiș. Nivelul fortificat al corului a fost demolat în 1743.

Zidul de incintă, înalt de 7m a fost ridicat la început de sec. al XVI-lea, iar în sec. al XVII-lea a fost prevăzut cu case fortificate, turnuri defensive și drumuri de strajă, care se mai păstrează și astăzi. În vremurile pașnice de după 1743 drumul de strajă a fost demolat, în locul lui fiind construite camere de cereale pentru să-

teni. Interiorul bisericii păstrează încă tavanul casetat din 1743 și mobilarea austeră.

CONTACT

Cheile sunt la d-na Gerhild Gross
Tel.: +40/742/069 477
și la birou, Tel.: +40/745/324 394

VULCAN • WOLKENDORF • SZ.-VOLKÁNY

Din basilica romanică de sec. XIII s-a păstrat doar arcul de triumf. Corul gotic ridicat două secole mai târziu este acoperit cu boltă pe nervuri de piatră care sprijină pe console decorate cu măști. Abia după mai bine de 50 de ani de la distrugerile provocate edificului de către armata lui Gabriel Bathory, biserica este reconstruită în 1665, perioadă din care datează actuala boltă a corului și tavanul casetat al navei. Turnul clopotniță este ridicat în partea de vest la mai bine de un secol distanță, odată cu montarea tribunelor de lemn la interior. Pe cristelnița din 1741 se pot citi inscripții în limbile latină și germană, care sunt menționate într-o carte a bisericii din sec. al XVIII-lea. Zidul de incintă de sec. XIV-XV avea acces protejat cu hersă (grilaj din lemn întărit cu fier) și gură de aruncare. Astăzi intrarea principală este mascată de clădirea primăriei. În fortificație se mai pot vedea încă cămărilor bine păstrate.

O vizită interesantă poate fi cea de la cimitirul evanghelic aflat în spatele bisericii. Cavourile

aflate sub acoperiș comun, înșiruite perimetral și povești cu tâlc despre cei ce odihnesc acolo merită descoperite.

CONTACT

Parohia Vulcan, Tel.: +40/268/256 477 și
pr. Uwe Seidner, Tel.: +40/745/108 974
și d-na Vasilica Fulea
Tel.: +40/766/498 379

VURPĂR • BURGBERG • VURPÓD

Din basilica romanică ridicată în prima jumătate a sec. al XIII-lea s-a păstrat structura de bază ușor de recunoscut și multe detalii din această fază de construcție. Biserica inițială fără turn a fost prevăzută cu o clopotniță care însă s-a dărâmat în anul 1602, urmând a fi înlocuită într-un final în 1750.

Clădirea cu trei nave, cor pătrat și absidă este acoperită de un planșeu drept din sec. al XIX-lea, în timp ce corul a primit în sec. al XVIII-lea o calotă a vela. În această perioadă au fost instalate și tribunele laterale. Ferestrele romanice din registrul superior sunt situate în pod după adăugarea noului tavan, însă în partea de nord mai poate fi găsit portalul construit în aceeași perioadă, timpanul acestuia fiind decorat cu sculpturi reprezentând ființe mitice.

Din incinta fortificată de sec. XIV s-a păstrat doar zidul de apărare. În partea de vest a fost construită în 1720 casa paznicului cetății, iar în anul 1845 vechea școală.

CONTACT

Cheile sunt la d-l Daniel Lederer
Tel.: +40/269/544 325
Vurpăr nr. 677

ZAGĂR • RODE • ZĂGOR

Biserica-sală simplă din Zagăr a fost construită în anii 1783/1784. Nu s-au păstrat urme ale micii biserici gotice care a existat anterior. Tavanul plat este împodobit cu stucaturi baroce.

Biserica este împrejmuită cu un zid de apărare înalt de patru până la cinci metri având forma patrulateră. În trei dintre cele patru colțuri se află câte un turn de apărare. Pe turnul din nord-vest se poate citi anul 1653. În aceeași perioadă în care s-a construit biserica a fost ridicat și un turn-clopotniță de 37 m înălțime în partea de vest.

Altarul baroc a fost realizat de tâmplarul Daniel Petersberger din Mediaș în 1791. În centru este înfățișată scena Răstignirii în care apar și două femei, iar deasupra se află scena Învierii..

CONTACT

Cheile sunt la d-na Katharina Wagner
Tel.: +40/265/712 517

ZLAGNA • SCHLATT • SZÁSSZALATNA

Nu se cunoaște nimic despre edificarea micii biserici gotice din Zlagna. Zidurile din piatră, corul cu o închidere poligonală, ferestrele semicirculare precum și deschiderile rotunde în fațada de vest indică faptul că a fost construită în secolul al XV-lea. Nu s-au găsit inscripții pe pereți și nici în arhiva parohiei nu există vreo referire la construcția bisericii. Mai târziu, în biserică s-au montat tribune pe trei laturi, iar în 1793, nava a fost acoperită cu un tavan casetat. La doi metri de clădirea bisericii, spre sud-est, se află un turn-clopotniță care și-a primit forma actuală între 1828 și 1830. Panoul central al altarului simplu de la 1670 îl prezintă pe Isus în Grădina Ghetsimani la poalele Dealului Măslinilor din Ierusalim.

Tabloul altarului este flancat de două colonete pe care stau doi îngeri. Cristelnița (furată de Paște în 1997) și amvonul nu au o valoare artistică deosebită, dar sunt o dovadă a situației economice precare a locuitorilor satului, care a fost supus unor diverși stăpâni până la abolirea iobăgiei.

CONTACT

Cheile sunt la d-na Valerie Russu
Tel.: +40/758/934 193
Zlagna nr. 41

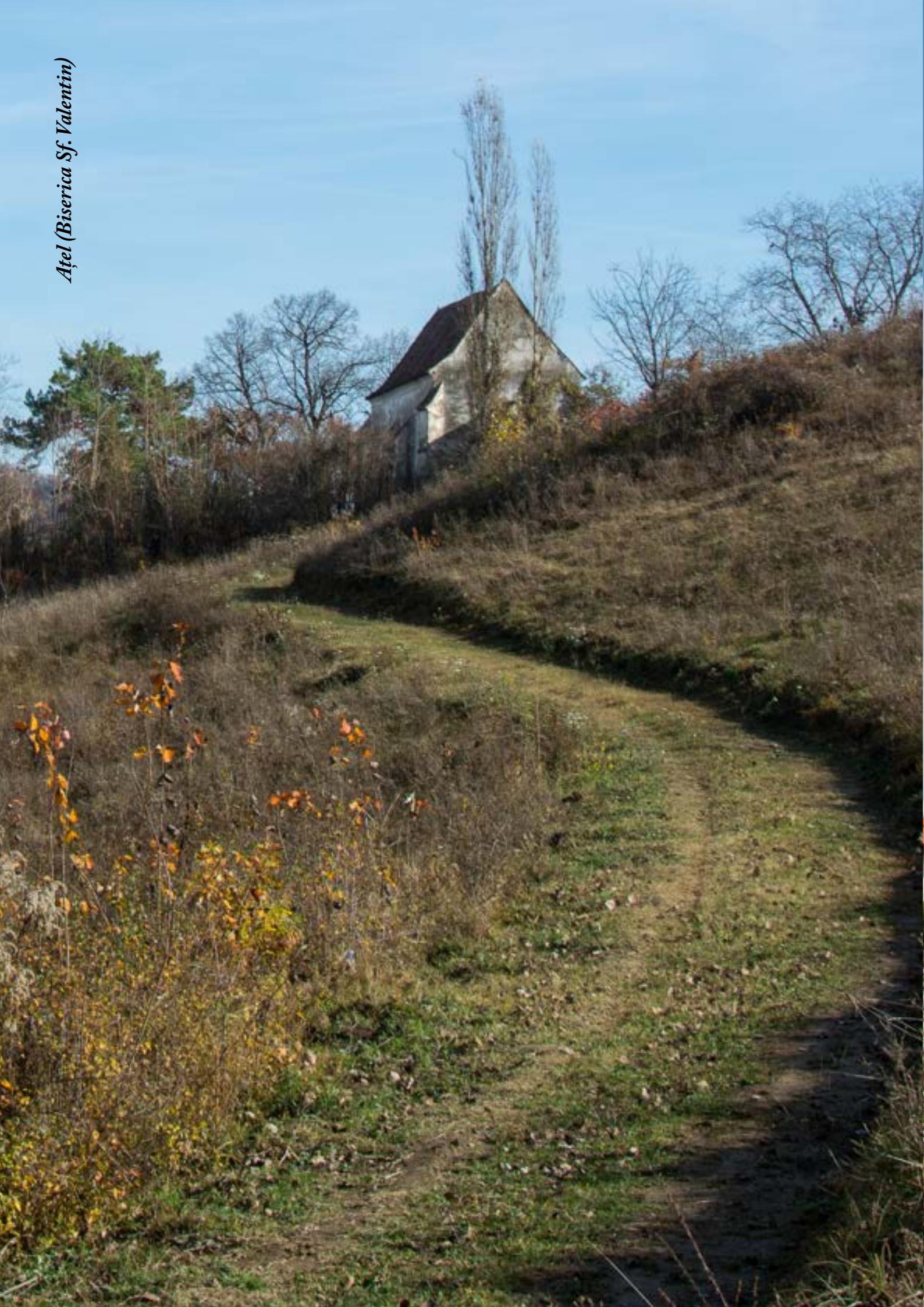

Ațel (Biserica Sf. Valentin)

BISERICI FORTIFICATE CARE NU APARTIN B.E.C.A.R.

Cine călătorește atent prin Transilvania va vedea biserici fortificate și biserici-cetate medievale care nu aparțin Bisericii Evanghelice C.A. din România. Cel mai bine cunoscut exemplu îl constituie biserica fortificată din Dârjiu (germ.: *Dersch* / magh.: *Székelyderzs*), edificată în secolul al XIV-lea și inclusă în patrimoniul cultural mondial al UNESCO în anul 1999. Aceasta a fost construită de secuii vorbitori de limbă maghiară și aparține astăzi de Biserica Unitariană din Transilvania. Alte exemple de biserici evanghelice-reformate se găsesc în Transilvania în apropiere de Alba Iulia (germ.: *Karlsburg* / magh.: *Gyulafehérvár*). Bisericile din Cricău (germ.: *Krakau* / magh.: *Boroskrakkó*), Ighiu (germ.: *Krapundorf* sau *Grabendorf* / magh.: *Magyarigen*) și Șard (germ.: *Schard* / magh.: *Sárd*) au fost construite de sașii transilvăneni și preluate de comunitatea maghiară după plecarea acestora din zonă, cu peste 500 de ani în urmă.

Cricău

Până la sfârșitul secolului al XIX-lea, și comunitățile evanghelice-luterane vorbitoare de limbă maghiară au aparținut de biserica „săsească”. Cele mai multe din aceste sate se află în special în zona Brașovului (germ.: *Kronstadt* / magh. *Brassó*). Una câte una, acestea s-au alăturat noii întemeiate „*Biserici evanghelice-luterane sinodo-prezbiteriene*” (astăzi *Biserica Evanghelică-Luterană din România*), ultima dintre ele fiind Copșa Mică (germ.: *Klein-Kopisch* / magh.: *Kiskapus*) în anii '60. În orașele Aiud (germ.: *Großenyed* sau *Strassburg am Mieresch* / magh.: *Nagyenyed*) și Orăștie (germ.: *Broos* / magh.: *Szászváros*), comunitatea luterană vorbitoare de limbă germană împarte ansamblul fortificat din oraș cu comunitatea reformată maghiară: în cadrul cetății se află două biserici.

Copșa Mică

În final, în Transilvania secolului XXI se găsesc și biserici fortificate și biserici-cetate care, încă de prin anii '70, dar în special după plecarea în număr mare a sașilor transilvăneni în anii '90, au fost lăsate spre folosință unor comunități religioase de altă credință. În aceste lăcașuri de cult, multe dintre ele fiind mai ales în nordul Transilvaniei, se țin slujbe religioase protestante, româno-ortodoxe, greco- sau romano-catolice sau ale altor confesiuni. Biserica Evanghelică C.A. din România întreține foarte bune relații ecumenice cu toate acestea.

Pe pagina următoare se găsește o selecție de biserici sau biserici fortificate - majoritar „maghiare” - care nu aparțin de Biserica Evanghelică C.A. din România, dar care, datorită importanței lor istorice și culturale, se cuvine să fie menționate în această broșură. Redacția nu are pretenția că informațiile sunt complete.

Stefan Bichler

(Referent pentru Relații Publice al BECAR)

Hălmeag

SELECȚIE DE BISERICI MEDIEVALE ȘI BISERICI FORTIFICATE CARE NU APARTIN B.E.C.A.R.

NUMELE / Germana	Româna	Maghiara
Aitau	Aita Mare	Nagyajta
Baierdorf	Crainimăț	Királynémeti
Blumendorf	Belin	Bölön
Burgberg bei Mühlbach	Vurpăr	Borberek
Burglos	Dej	Dés
Dersch	Dârjiu	Székelyderzs
Feigendorf <i>bzw. Fägendorf</i>	Micăsasa	Mikeszásza
Großenyed <i>bzw. Strassburg am Miersch</i>	Aiud	Nagyenyed
Großrapolt	Rapoltu Mare	Nagyrapolt
Halmagen	Hălmeag	Halmágy
Ilgendorf	Ilieni	Illyefalva
Karlsburg	Alba Iulia	Gyulafehérvár
Kiewern	Cobor	Kóbor
Klausenburg	Cluj-Napoca	Kolozsvár
Kokelburg	Cetatea de Baltă	Küküllővár
Krakau	Cricău	Boroskrakkó
Krapundorf <i>bzw. Grabendorf</i>	Ighiu	Magyarigen
Lechnitz	Lechința	Szászlekenca
Mettersdorf	Dumitra	Nagydemeter
Neumarkt am Mieresch	Târgu Mureș	Marosvásárhely
Odorhellen	Odorheiu Secuiesc	Székelyudvarhely
Rodna, <i>Alt-Rodna bzw. Rodenau</i>	Rodna	Óradna
Sakadat	Săcădate	Oltszakadát
Salzburg	Ocna Sibiului	Vízakna
Schard	Șard	Sárd
Senndorf	Jelna	Kiszsolna
Thorenburg	Turda	Torda
Treppen	Târpiu	Szásztörpény

Castelul bisericesc de la Aiud

Turnul fortificat de la Lechința

EPILOG LA EDIȚIA A TREIA ȘI EXTINSĂ

Literatura despre sașii transilvăneni, cultura, istoria și prezentul lor, s-a îmbogățit în ultimii ani cu câteva volume importante și valoroase. An de an, atât în Germania, cât și în străinătate, sunt publicate lucrări științifice și de promovare interesante, pe diferite teme relevante. De asemenea, există din ce în ce mai puține lacune și în secțiunea de literatură de călătorie.

Broșura ‚Biserici și biserici fortificate din Transilvania‘ este publicată în formatul său mic, extrem de practic, de către ‚Fundatia Biserici Fortificate‘ la editura ‚Honterus‘ din Sibiu, din anul 2016. În acești patru ani a devenit un ghid obișnuit în buzunarele multor călători în Transilvania interesați de istoria culturală a sașilor din Transilvania. Editarea și tipărirea sunt susținute financiar de către

Departamentul pentru Relații Interetnice din cadrul Secretariatului General al Guvernului României, Forumul Democrat al Germanilor din Transilvania și Ministerul Bavarez pentru Familie, Muncă și Afaceri Sociale. Datorită acestui sprijin, broșura a putut fi publicată în trei limbi (germană, română și engleză), ceea ce o face și mai potrivită pentru rolul său de ghid al peisajului bisericilor fortificate.

Revizuirea textelor deja cunoscute din primele două ediții se referă aproape exclusiv la contactele indicate în cuprinsul broșurii. Prin actualizări și verificări periodice, în cooperare cu parohiile și consistoriile districtuale, Fundația Biserici Fortificate a reușit, de ase-

menea, să realizeze o listă actualizată de contacte pentru această nouă ediție a broșurii. Cu toate acestea, cea de-a treia ediție include, înainte de toate, o extindere considerabilă a conținutului. Numărul bisericilor și al bisericilor fortificate descrise a fost mărit de la puțin peste o sută la 157, apropiindu-se astfel din ce în ce mai mult de o colecție completă. Dorim tuturor cititorilor călătorii plăcute prin peisajul bisericilor fortificate și multă plăcere în lectură!

Stefan Bichler
(co-author și referent
pentru Relații Publice al BECAR)

Gusu

SURSE FOTO

Arhiva Fundației Biserici Fortificate: 67 (jos), 74 (jos), 93 (jos), 124 (jos), 128 (jos)

Stefan Bichler: 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19 (sus), 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27 (sus), 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34 (jos), 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58 (sus), 59, 60, 61, 62, 63, 64 (jos), 65, 66, 67 (sus), 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74 (sus), 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93 (sus), 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124 (sus), 125, 126, 127, 128 (sus), 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154 (sus), 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178

Ruth István: 27 (jos), 34 (sus), 64 (sus)

Benedikt Jetter: 19 (jos), 58 (jos), 154 (jos)

LOCALITĂȚI / BISERICI

Agârbiciu - Arbege:	6	Feldioara -		Richiş - Reichesdorf:	114
Agnita - Agnetheln:	7	Marienburg im Burzenland:	62	Roadeş - Radeln:	115
Alma Vii - Almen:	8	Felmer - Felmern:	63	Roandola - Rauthal:	116
Alțâna - Alzen:	9	Filitelnic - Felldorf:	64	Rodbav - Rohrbach:	117
Apold - Trappold:	10	Fişer - Schweischer:	65	Romos - Rumes:	118
Apoldu de Sus - Großspold:	11	Gârbova - Urwegen:	66	Roşia - Rothberg:	119
Apoş - Abtsdorf bei Agnetheln:	12	Gherdeal - Gürteln:	67	Ruja - Roseln:	120
Archita - Arkeden:	13	Ghimbav - Weidenbach:	68	Rupea - Repts:	121
Aţel - Hetzeldorf:	14	Guşterita - Hammersdorf:	69	Ruşi - Reußen:	122
Avrig - Freck:	15	Hălchiu - Heldsdorf:	70	Sânpetru - Petersberg:	123
Axente Sever - Frauendorf:	16	Hamba - Hahnbach:	71	Şaroş pe Târnavă -	
Băgaciu - Bogeschdorf:	17	Hărman - Honigberg:	72	Scharosch an der Kokel:	124
Bălcaciu - Bulkesch:	18	Herina - Mönchsdorf:	73	Saschiz - Keisd:	125
Bărcuţ - Bekokten:	19	Hetiur -		Sebeş - Mühlbach:	126
Batoş - Botsch:	20	Marienburg bei Schäßburg:	74	Şeica Mare - Marktschelken:	127
Bazna - Baaßen:	21	Homorod - Hamruden:	75	Şeica Mică - Kleinschelken:	128
Beia - Meeburg:	22	Hosman - Holzmengen:	76	Seleuş(ul Mare) - Großalisch:	129
Biertan - Birthalm:	23	Iacobeni -		Seleuş(ul Mic) - Kleinalisch:	130
Bistriţa - Bistritz:	24	Jakobsdorf bei Agnetheln:	77	Seliştat - Seligstadt:	131
Bod - Brenndorf:	25	Idecu de Jos - Niedereidisch:	78	Senereuş - Zendersch:	132
Boz - Buşd bei Mühlbach:	26	Idecu de Sus - Obereidisch:	79	Sibiu - Hermannstadt:	133
Brădeni - Henndorf:	27	Ighişul Nou - Eibesdorf:	80	Sighişoara - Schäßburg:	135
Braşov - Kronstadt:	28	Jibert - Seiburg:	81	Slimnic - Stolzenburg:	137
Brateiu - Pretai:	30	Jidvei - Seiden:	82	Şmig - Schmiegen:	138
Bruiu - Braller:	31	Livezile - Jaad:	83	Şoala - Schaal:	139
Buneşti - Bodendorf:	32	Logig - Ludwigsdorf:	84	Şoarş - Scharosch b. Fogarasch:	140
Buzd - Buşd bei Mediasch:	33	Lovnic - Leblang:	85	Şona - Schönau:	141
Călnic - Kelling:	34	Măgheruş - Maniersch:	86	Şomartin - Martinsberg:	142
Cârţa - Kerz:	35	Măieruş - Nussbach:	87	Ştejărişu - Probstdorf:	143
Caţa - Katzendorf:	36	Mălâncrav - Malmkrog:	88	Şura Mare - Großscheuern:	144
Cenade - Scholten:	37	Marpod - Marpod:	89	Şura Mică - Kleinscheuern:	145
Chiraleş - Kyrieleis:	38	Mediaş - Mediasch:	90	Ţapu -	
Chirpăr - Kirchberg:	39	Mercheaşa - Streitfort:	92	Abtsdorf b. Marktschelken:	146
Cincşor - Kleinschenk:	40	Merghindeal - Mergeln:	93	Târnavă - Großprobsdtdorf:	147
Cincu - Großschenk:	41	Meşendorf - Meschendorf:	94	Tătărlău - Taterloch:	148
Cisnădie - Heltau:	42	Meiş - Martinsdorf:	95	Teaca - Tekendorf:	149
Cisnădioara - Michelsberg:	43	Miercurea Sb. - Reußmarkt:	96	Ticuşu Vechi - Deutsch Tekes:	150
Cloaşterf - Klosdorf:	44	Moardăş - Mardisch:	97	Ţigmandru - Zuckmantel:	151
Codlea - Zeiden:	45	Moruţ - Moritzdorf:	98	Toarcla - Tarteln:	152
Copşa Mare - Großkopisch:	46	Moşna - Meschen:	99	Turnişor - Neppendorf:	153
Cristian (BV) -		Motiş - Mortesdorf:	100	Uila - Weilau:	154
Neustadt im Burzenland:	47	Movile - Hundertbücheln:	101	Ungra - Galt:	155
Cristian (SB) - Großau:	48	Nadeş - Nadesch:	102	Valchid - Waldhütten:	156
Criş - Deutschkreuz:	49	Nemşa - Niemesch:	103	Valea Lungă - Langenthal:	157
Cund - Reußdorf:	50	Netuş - Neithausen:	104	Valea Viilor - Wurmloch:	158
Curciu - Kirtsch:	51	Nocrich - Leschkirch:	105	Vărd - Werd:	159
Dacia - Stein:	52	Noiştat -		Veseud - Zied:	160
Daia (MS) - Denndorf:	53	Neustadt bei Agnetheln:	106	Veseuş -	
Daia (SB) - Thalheim:	54	Orăştie - Broos:	107	Michelsdorf an der Kokel:	161
Daneş - Dunesdorf:	55	Ormeniş - Irmesch:	108	Vingard - Weingartskirchen:	162
Dârlos - Durles:	56	Pelişor - Magarei:	109	Viscri - Deutsch Weißkirch:	163
Dealul Frumos - Schönberg:	57	Petreşti -		Vulcan - Wolkendorf	
Dedrad - Deutsch Zepling:	58	Petersdorf bei Mühlbach:	110	im Burzenland:	164
Drăuşeni - Draas:	59	Prejmer - Tartlau:	111	Vurpăr - Burgberg:	165
Dupuş - Tobsdorf:	60	Râşnov - Rosenau:	112	Zagăr - Rode:	166
Făgăraş - Fogarasch:	61	Reghin - Sächsisch Regen:	113	Zlagna - Schlatt:	167

**FUNDAȚIA
BISERICI FORTIFICATE**

www.biserici-fortificate.org

